VLADIMIR COLIN

TIMP CU CĂLĂREȚ ȘI CORB

VLADIMIR COLIN

TIMP CU CĂLĂREŢ ŞI CORB

EDITURA CARTEA ROMÂNEASCA
1979

INVOCARE

Uneori îl văd ca prin sită. E seară? E dimineaţă? Timpul lui nu cunoaşte ora. Pe poteca din piatră, prin faţa peretelui de stâncă deasupra căruia fagii au înţepenit pentru a compune decorul menit să-i vegheze trecerea, el vine din ceaţă şi în ceaţă se pierde, călare.

Uneori calul e înghiţit de ceţuri şi, asemenea imaginii cusută pe steagul fantomă al unei invizibile ştafete, de la brâu în sus trupul bărbatului pluteşte prin vreme. (O simplă vorbă,

vreme,

şi din uitarea noastră unanimă – plinul s-a făcut neştiut, neauzit, de-aş putea urmări creşterea treptată a nivelului zguduit de convulsii, pereţii fictivi contractânduse ca o cortină pe care invizibilul maşinist a tras-o neînchipuit de încet îngăduind spaţiului infim din mine să primească infinitul, dar am spus că totul se petrece în întuneric, neştiut, neauzit, ascunse coloratele vine serpentiniforme ale faptelor irizând fascinaţie ca vechile fiole de sticlă extrase din buzunarele pământului şi descuamându-se în luciri minerale, foiţe de aur, paiete de ametist, aşchii de smarald, ba nu,

şerpii apei negre posedă insidioasa moliciune a păcurii, nimic dur, inflexiuni halucinante, jocuri de curcubee lichide şi, când şi când, argintul viu al unei secunde privilegiate, cântec de leagăn sau ţipăt de paloş – din marea interioară a uitării, aşadar, cuvintele ţâşnesc vătuite, strigate, cântate, scrâşnite, gungurite, proclamate, insinuate, horcăite, tot ce s-a rostit fără să poată muri pentru că sunt aici, viu, cupă fragilă/durabilă păstrând oameni şi gesturi, obiecte, privelişti, şi toate năvălesc acum încălecându-se, zâmbetul femeii acoperă muntele Kogaion şi în sertarul deschis marea spumegă peste hrisovul cu pecete din care îşi ia zborul steagul cu chipul călăreţului negru fâlfâind în ceaţă, uite lespedea albă pe care doarme stângaci cavalerul francat cu timbrul cap-de-bou pe trei sferturi mistuit de flăcări, la piciorul coloanei de lut cuţitul de piatră caută inima tânărului cu pupilele dilatate de fumul cânepei, fumul suie din jarul rumenind viţelul răsucit în frigare lângă ţepile în care se zvârcolesc acângiii, panglici de sânge se desprind din zidul mânăstirii şi se-nfăşoară pe după gâtul pandurului, Io Mircea, Io Ştefan, Io Mihai, pisanii trase la şapirograf, manifeste dăltuite în piatră şi piepturi sfârtecate din care brazii se reped să sprijine cerul, statui decapitate păşind pe fundal de coase şi furci şi securi, palate crescând din bordee, bordee săpate în arena amfiteatrului din Ulpia Traiana, sfântă, Mare Uitare neîncăpătoare eşti, ştiu, când spun *vreme* caut umbra călăreţului unui început care pe nedrept îmi apare astfel, dincolo de ceţurile lui se ascund ceţurile altor începuturi, totul s-a pornit de nenumărate ori şi nici măcar omuleţul de lut înalt de o palmă şi muncit

lângă Dunăre de gânduri pentru totdeauna şterse de mileniile ce ne despart nu era un om al începutului, ştiu, şi totuşi călăreţul negru aşa mi se năzare, purtat pe steagul de umbră într-o depărtare a timpului atât de necuprinsă încât n-o pot lua decât drept una deschizătoare de eră, drept un început.)

Şi început de eră e umbra şi într-alte rânduri, când, despicând vălătucii de negură, cal şi călăreţ răsar sub cornişa sură şi, dacă închid ochii, îmi spun că aş putea auzi ţăcănitul potcoavelor, întâi stins, ciucure de lână bătând piatra, acum de parcă cineva ar izbi cu unghia în geam, apoi ropot trecut în dangătul înviind afunduri-de-vremi, afunduri-de-vremi, şi talgerele ţipă deodată, şi tună, şi pământul se cutremură sub copitele frământând veşnicia, vine, e aici, mă clatin în larma pe care cerul o întoarce înmiind tropotul şi făcând din călăreţ mulţime, un popor întreg, iată, călăreşte spre mine, iese din vreme şi eu şoptesc ACUM, iar vechea, îndărătnica speranţă îmi porunceşte să deschid ochii.

... Sunt numai bătăile inimii mele, de parcă bărbatul de întuneric mi-a galopat prin sânge. În faţa peretelui de stâncă, neauzită, pata de beznă goneşte mai departe, şi iese din neguri, şi intră în neguri, tăindu-şi drumul în veşnicie.

Nu o dată mi-am spus: a trăit, a murit. De bună seamă, semnele trecerii lui au rămas, întreabă pământul. Firele de apă şi pintenii de stâncă nu mi-au întors totuşi decât un nume, tot ce s-au priceput să păstreze.

Întreabă legenda, mi-am spus atunci, peşterile ei rotunjesc comori ocolite de vreme peste care cenuşa sau praful se sfiesc să coboare, şi amintirea lui

Odobescu vorbea acum, desigur, a lui Tocilescu, Pârvan şi a celorlalţi. Fermecător de capricioase, comorile au jucat pentru mine focuri şi au tremurat impalpabile dantele, dar foamea mi-a rămas aceeaşi: în peşterile legendei vârstele se pierd când zimţii li se tocesc în timpul neted şi toate începuturile devin începutul, iar eu vreau să desluşesc un început anume, cel în care silueta întunecată călăreşte prin ceaţă (dar nu cumva e fum? uitarea mea păstrează traiectoria de foc a săgeţilor purtând torţele aprinse ce s-au înfipt în paiele, în stuful, în şindrila atâtor rânduri de acoperişuri), un început în care, neclintit, anonimul călăreşte, călăreşte, călăreşte către ţinta mereu mai aproape.

Fiindcă atâta mai ştim, mai ştiu: cavalcada acelui început avea o ţintă. Şi, atingând-o, bărbatul a descălecat.

Ridicări din umeri, zâmbete, priviri înţelese... încetează. Taci. Sau vino aici, lângă mine. Ca şi mine, deschide-te pentru uitarea atotştiutoare din noi, strigă spre negrul afund al lumii lui negre, caută-i numele cu încăpăţânata voinţă a lungului său tropot prin ceţuri (de nu cumva prin fum), cheamă-l cu inima ta care-l caută bănuindu-l şi-l cunoaşte fără să ştie, Negru, e timpul, rosteşte-i numele ca în descântecul repetat până ce vorbele se scutură de înţeles şi se fac sunet, formă, culoare, lanţul în stare să coboare în puţul uitării pentru a extrage din el ciutura cu trecut în care Negru galopează printre stâncile sure, Negru, spune cu mine Negru ca într-o incantaţie, chemare rituală, formulă sfâşietor reluată, şoptită, strigată, NEGRU,

cum negrul revenea în textele obscure ale solomonarilor din vremea începutului în care omul nerepetabil se mişca aievea, privirile lui sileau privirile să se plece, Negru, spune cu mine Negru şi ai să-l vezi:

PRIVEŞTE !

PARTEA ÎNTÂI
VORBA ŞI GESTUL

unu

Nu, e prea devreme pentru a-i desluşi faţa, totul e încă negru de-a valma, cal şi armură, de sub coiful negru pletele întunecate se revarsă pe umeri şi saltă în ritmul goanei, priveşte, dar priveşte îţi spun, faţa îi e mâncată de barba neagră, negru e lemnul suliţei de frasin ţinută cu dreapta şi neagră tamgaua de pe scutul prins la oblânc.

Tamgaua? Semnul distinctiv, mai târziu i se va spune blazon. O vorbă cumană... Acum, aici, e vremea modei cumane, deşi numele furtunoşilor cavaleri ai stepelor care au făcut din ţinutul de la Carpaţi şi Dunăre o Cumanie Neagră (neagră în ochii lor migdalaţi, pentru care Cumania asta era una de margine – periferică, am zice azi – spre deosebire de cvasi-legendara Cumanie Albă, patria de origine, lăsată în urmă) nu mai răsună în noi cu alt ecou decât numele atâtor avari, gepizi sau ostrogoţi, neanturi sonore identificând vag talazuri omeneşti revărsate întru suferinţă pentru a primi pecetea pământului şi a-şi întipări pe el pecetea înaintea risipirii lor în zări de praf sau a topirii în cealaltă primitoare tărână vie, a pământenilor.

Astăzi doar marea uitare din noi mai ţine minte vremea când alături de încăpere s-a spus tot mai des *odaie* şi când păstorul se voia *cioban,* deoarece

vorbele de prisos împrumutate atunci se mai rostesc încă, ciudatul mecanism al modei respingând uneori necesarul pentru a primi superfluul. Fireşte, dacă nu cumva doar miopia ne împiedică să desluşim subtilele resorturi ale mecanismului: moda e ambiguă, iar ambiguitatea posedă o redutabilă putere de fascinaţie... Te-ai fi aşteptat s-o afli la cumpăna veacurilor de smoală şi sânge peste care Negru trece în galop pentru a-şi ajunge din urmă destinul?

Priveşte bine. Neaşteptat de verzi pe faţa smolită, ochii lui au acum răceala unor cioburi aburite de ger. Totul e sur, stâncă şi scoarţa copacilor, până şi argintul pojghiţelor de gheaţă sclipeşte stins. Cum peste noapte a dat bruma, izbite de primele raze ale soarelui trudind să aştearnă foiţe de aur peste lumea ucisă, trunchiurile fagilor scot fuioare de aburi ca şi cum, în marea tăcere străpunsă de ropotul potcoavelor, de sforăitul cailor, pădurea ar arde mocnit. Ca în sufletul meu, îşi spune Radu (aşa a fost botezat, dar porecla s-a lipit de el şi toţi îi zic Negru), apoi, mohorât, înalţă priviri oarbe spre cerul de păcură pe care steaua destinului său a răsărit, deşi încă n-o ştie, aşa cum nu ştie nici că lungul său galop a început.

Dacă şi Cânde... Bolnave, cuvintele se răsucesc sub frunte ca nişte şerpi striviţi şi-i tot mai puţin în stare să le smulgă din el, s-a căscat un gol în inima lui şi acum şerpii se zvârcolesc chiar în cuşca roşie, Cânde, dacă şi Cânde, colţii crăcilor îi muşcă faţa şi nu se fereşte, durerea venită de afară n-o alungă pe cea adevărată.

Cât timp se poate tremura de mânie? O bună parte din noapte a strigat, blestemat, ameninţat, simţind

cum ochii i se înroşesc şi vinele se umflă până le-a simţit alcătuind în el un al doilea schelet, lipsit de articulaţii, iar după ce mânia l-a ars pe dinăuntru, fierul ei încins a lăsat golul însângerat pe care cuvintele se reped să-l umple zădărând durerea. Până şi Cânde...

...Tamgaua de pe scutul lui Negru înfăţişează un corb văzut dintr-o parte, în clipa când îşi înalţă capul pentru a asculta un glas sunând în văzduh. Fascinante, înspăimântătoare prin barbara lor frumuseţe, tamgalele cu fiare şi păsări de pradă, chipuri ale strămoşilor mitici ai clanurilor, s-au desprins de pe scuturile cumane răspândindu-se pe nesimţite şi cucerindu-i fără luptă pe cei ce încercaseră zadarnic să zăgăzuiască puhoiul năvălitorilor, dar Negru şi-a ales tamgaua într-o dimineaţă încă neştiutoare, proaspătă ca o poveste cu oameni buni şi răi, împărţiţi fără greş pentru ca luarea hotărârii să fie uşoară şi nimeni să nu poată spune că s-a lăsat înşelat.

Depărtarea minte fără voie violentând perspectiva şi înlăcrămând privirile când se încumetă să străpungă veacurile, tunelul timpului înteţeşte bezna pe măsură ce cobori spre groapa comună a începutului şi, totuşi, dimineţi de aur deschideau şi pentru el zile de cleştar sau catifea, apusurile îşi desfăşurau cu pompă spectacolele făcând loc nopţilor împodobite cu beteală sau străpunse de capcane, toate apăreau noi într-un timp când culorile vorbeau, când faptele nu se tociseră şi ochi mai ageri decât ai noştri vedeau încă nevăzutul. Fireşte, se murea din te miri ce, un cuvânt, o privire, şi morţile erau spectaculoase, de parcă, mai bogaţi în sânge, oamenii nu s-ar fi ferit să-l risipească împroşcându-se şi împroşcând în jur, sfârtecând şi

lăsându-se sfârtecaţi de semeni şi fiare, de iazme văzute şi duhuri ascunse vederii. Într-o vreme a răbojului, obişnuitul se uită, dar fapta răsunătoare deşteaptă ecouri şi, devenind exemplară, durează.

Când ieşise din casă, în dimineaţa pe care nimic n-o însemna încă, trâmbe de fum se înălţau peste coroanele copacilor, dincolo de ridicătura de pământ întărită cu pari ce împrejmuia curtea.

— Arde Movila Hanului!

— Movila?... Arde-i-ar inima să-i ardă, blestemă o femeie scundă şi uscată sub broboada neagră, dând să intre în casă cu un coş în care adunase ouăle din cuibare. Şi-a şi găsit unde să se oploşească... Maniac, balaurul...

Băiatul încremeni. Despre balauri se vorbea cu glas înfiorat, ştia cum arătau, deşi niciunul nu se pripăşise prin locurile cunoscute de el, dar Sf. Gheorghe răpusese un balaur, icoana de deasupra patului lui stătea mărturie.

— L-a văzut careva?

— Nu l-ar mai fi văzut, spuse femeia trăgând după ea poarta îngustă, grea, croită dintr-o singură blană de stejar.

Şi Cânde care-i la el, la Orlea. Aţâţat, se învârtea prin curte fără a pierde din priviri şuviţele de fum ce pătau cerul. Unele se împuţinau, altele răsăreau, întunecate sau sure. Răsuflări. Cine ştie câte capete are. Încercă să numere şuviţele de fum, dar se încurcă, o luă de la capăt, şuviţele se amestecau, împleteau, destrămau, ca şi cum acolo, pe movilă, balaurul şi-ar fi bătut joc de el. Apoi îi trecu prin minte că fiara se fereşte, încearcă

să ascundă câte capete are.

Aruncă o privire în jur, nimic deosebit, iapa cneazului păştea lângă palisadă, era împiedicată şi sărea ridicând amândouă picioarele din faţă, cumpăna scârţâia, cineva umplea troaca de piatră despre care Stârcea spunea că fusese un sicriu. Nepăsător, ieşi pe poartă fluturându-şi dreapta către străjerul din foişor şi, sperând să nu fie oprit, porni repede pe poteca ce cobora spre pădure. Avu noroc, nimeni nu-l luă în seamă, deşi (sau pentru că) dinspre selişte urcau, singuri sau în ceată, oameni cu feţe mohorâte, aşa că pătrunse nestânjenit în răcoarea pădurii.

Acum nu mai putea vedea fumurile, totul era ca de obicei. Un bondar se învârti de două ori în jurul lui, era limpede că avea ceva de spus, dar nu se pricepu să deschidă vorba şi se repezi bezmetic într-un sul de lumină, doi fluturi se urmăreau, ceva fâşâi printre frunzele căzute, şopârlă sau viperă, altădată ar fi apucat o cracă uscată şi ar fi scormonit după ea, acum n-avea vreme, şi doar când dădu de ulmul trăsnit care străjuia locul unde poteca se desfăcea în trei braţe începu să audă un fel de zumzet, care nu era al pădurii. Mirat, se opri să asculte.

— Nu te duce mai departe, spuse o veveriţă.

Coborâse dintr-un brad şi se aşezase în mijlocul potecii, izbindu-şi lăbuţele de parcă i-ar fi cerut alune. Înfoiată, coada ei roşie zvâcnea.

— Îţi bate inima, observă Negru. L-ai văzut?

— Nu te duce mai departe, e tot ce-ţi spun.

— L-ai văzut? stărui Negru, dar veveriţa strigă:

— Încăpăţânatule, eşti un încăpăţânat, şi se repezi spre bradul din care coborâse, înşurubându-se pe

trunchi, în sus, ca o flacără.

De la o vreme nu mai ciripea nicio pasăre. Fluturii dispăruseră, nici măcar gândacii roşii nu mai fojgăiau pe trunchiuri. Şi tot mai puternic se auzea zumzetul neplăcut, străin de zgomotele pădurii.

— Pst, pst, eşti într-o ureche?

Pitită în scorbură, iepuroaica nu-şi arăta decât botul mustăcios care tremura, adulmecând. Negru ştia că, oricât s-ar feri, iepurii nu se pot împiedica să aducă vorba de urechi, deşi se simt foarte jigniţi atunci când alţii le pomenesc.

— L-ai văzut? întrebă.

— Ferească iepurele de sus! Dar l-am auzit cu urechile mele.

— Şi ce zicea?

— Vorbea o limbă străină, n-am ascultat decât cu o ureche. Dar ce putea să zică? Se ştie...

— Eu nu...

— Pleacă, se stropşi iepuroaica. Mi-ai împuiat urechile...

Şi-şi retrase botul, pierind în scorbură. Nicio altă sălbăticiune nemaiostenind să-l întoarcă din drum, băiatul înaintă furişându-se printre trunchiuri. Glasul balaurului răsuna acum înspăimântător, un fel de hârâit care behăia, ţipa, fluiera, bufnea şi necheza, iar Negru îşi spuse că nu era de mirare, fiara având o mulţime de capete din boturile cărora ieşeau răsuflări şuierătoare, dar care totodată răcneau, căscau, cântau, ademeneau sau ameninţau.

Până şi izul greu al răsuflărilor se simţea acum, duhoare de fum, de carne arsă, efluvii dulcege, râncede, greţoase.

Movila Hanului nu era cu mult mai înaltă decât turla bisericii din Poienile-Văii şi nu părea uriaşă decât dacă-ţi mutai de la ea privirile la un muşuroi de furnici. Cocoaşa ei verde se umfla în mijlocul unei poieni întinse, de care Negru se apropia pe nesimţite, grijuliu să nu se trădeze nici prin trosnetul unei crenguţe frântă sub tălpi. Apoi, săltându-se pe ramura groasă a unui fag, se căţără cât ai clipi pe trunchiul noduros şi se instală pe o crăcană, cât mai aproape de vârf. Dar, ridicând privirile, văzu că nu e singur.

Un corb mare, albastru de negru, îl pironea cu afina ochiului întors spre el.

Tăcut, Negru duse arătătorul la buze. Corbul încuviinţă plecându-şi pliscul şi amândoi se uitară în jos. Poiana era de nerecunoscut, câteva rânduri de care aşezate roată ocupau aproape tot spaţiul dintre movilă şi peretele de trunchiuri ce închidea poiana, iar sus, pe movilă, se înălţa un cort bulbucat cum Negru nu mai văzuse şi deasupra căruia flutura o flamură purtând chipul unui lup ridicat în două labe, care scotea limba şi-şi arăta colţii. Femei trebăluiau în jurul cazanelor spânzurate deasupra nenumăratelor focuri arzând pe lângă care, bărbaţi în straie ciudate umblau de colo-colo cu burdufuri şi arme şi scule pentru care Negru nu avea nume, până şi copii se fugăreau printre roţile uriaşe. Băiatul pricepu că balaurul venise cu mulţime de slugi, tartorul se retrăsese în cortul din vârful movilei, poate dormea sau punea la cale fărădelegi, dar se simţi dezamăgit. Maniac nu se purta ca un adevărat balaur, tot ce vedea era ciudat, fără a fi destul de înspăimintător. Întorcând capul, privi nedumerit spre corbul de lângă el.

Care bătu de câteva ori din aripi, dar nu se desprinse de pe cracă. Şi se stârni o pală de vânt aducătoare de frunze uscate, perdele de frunze foşnitoare fâlfâiau printre trunchiuri năpustindu-se peste poiana în mijlocul căreia răsărea movila, văzduhul se făcu ruginiu, iar când Negru se dezmetici văzu că poiana şi movila erau de aramă, că se afla în poiana de aramă şi că sus, pe movila de aramă, aştepta un balaur cu nouă capete şi nouă boturi căscate din care ţâşneau nouă limbi de flăcări şi fum.

— Te încumeţi să te apropii? răcni pe trei glasuri balaurul, în vreme ce cu celelalte şase râdea, sforăia, mugea şi mai făcea şi rotocoale de fum.

— Află, Maniac, că-ţi ştiu numele, răspunse Negru învârtind paloşul.

Balaurul încetă să râdă. Limbile de foc se înverziră.

— Mai am opt nume, spuse legănându-şi ameninţător şerpii gâturilor, dar corbul se porni să turuie:

— Borz. Uza. Caragea. Telgu. Mamac...

— Taci, hârâi balaurul izbind cu coada movila de aramă din care smulse tunete de clopot.

Totodată, împroşcând nori de pucioasă, lătră cu celelalte boturi, zgrepţănă arama cu ghearele scârţâind şi scrâşnind ca o mie de osii neunse, ca o mie de pile muşcând din fier, într-un cuvânt, făcu o larmă nemaipomenită care acoperi glasul corbului şi-l împiedică să dea în vileag celelalte nume. Dar Negru nu se pierdu cu firea. Se ghemui încordându-se şi, dintr-un salt, fu alături de balaur, în vârful movilei.

— Maniac! strigă, iar, neputând să se împotrivească, unul dintre capete se întinse spre el şi răcni:

— Aici.

Paloşul fulgeră, capul se rostogoli pe arama poienii.

— Borz!

— De faţă.

Al doilea cap se dădu de-a dura. Balaurul se repezea acum cu labele ridicate, ghearele-i erau cât un braţ de om şi scăpărau.

— Uza!

— Eu.

Sărind ca un prâsnel, Negru se ferea de izbitura labelor, de limbile de foc care topeau arama. Unul după altul cădeau capetele după ce îşi auzeau numele şi, din nouă, balaurul nu mai rămăsese decât cu cele trei ale căror nume nu fuseseră rostite. Croncănitul corbului răsuna neînstare să acopere larma, dar balaurul dădea semne de vlăguire, se mişca tot mai greoi. Pierduse mult sânge şi, cu trei boturi, nu-i venea la îndemână să facă zarva pe care o făcuse cu nouă, ba să mai şi lupte.

— Hai să ne tragem sufletul, se rugă de aceea, şi deodată se făcu linişte în poiană.

— Ştiu eu? şovăi Negru. Tot sunt nevoit să-ţi vin de hac.

Fireşte, corbul s-ar fi putut folosi de răgaz pentru a-i destăinui şi ultimele trei nume, dar n-ar fi fost cinstit. Aşa că tăcu. Dealtfel, nici nu le ştia pe toate.

— De ce? întrebă balaurul. Cu trei capete tot nu mai sunt cel de altădată...

Şi, într-adevăr, arăta acum destul de jalnic.

— Ştii ceva? se hotărî Negru. Îţi mai tai două. Rămâi cu un cap, ca toată lumea, şi te las în pace.

Încercă balarul să-l înduplece făgăduind că-i aduce

bogăţii şi robi şi chiar o domniţă abia răpită de care nici nu apucase să se atingă, dar Negru nu se dădu bătut. Dacă văzu şi văzu, de teamă că-i retează toate capetele, balaurul căzu la învoială.

— Pe care le tai? mai întrebă Negru.

Fără să rostească vreun nume, balaurul întinse supus două gâturi şi Negru le descăpăţână, cât ai clipi. Văzuse bine că al treilea cap era mai voinic decât celelalte, dar închise ochii, atâta hatâr putându-i face balaurului.

— Bogdaproste, rosti dihania cu glas stins, am să bolesc o vreme, nimic de zis, cele opt gâturi au să se usuce însă căzând de la sine şi într-o bună zi am să mă bucur iar de soare...

— Bucură-te, se învoi Negru.

Şi nu se miră când se pomeni din nou pe crăcana fagului, lângă corbul cel mare.

Aripă neagră, mantia flutură în goana armăsarului. Cânde a murit. Atâtea amintiri ar fi trebuit să moară cu el, dar nimic din ce-a fost nu moare odată cu omul dinafară şi nu poate fi ucis, anii de demult sunt strigoii pe care-i hrănim fără să ştim în adâncurile fiinţei, acolo unde voinţa nu-i ajunge şi unde e destul să te simtă slăbit, cu străjile lovite şi împuţinate, ca să se trezească în morminte răsturnând lespezi sub care nici pe departe nu-i bănuiai uitaţi şi să răsară la fel de vii ca atunci când tot ce e acum aducere aminte era viaţă, mirare, bucurie sau spaimă nouă, darul proaspăt al zilelor fără capăt, neînstare să-şi închipuie vremea când, ajunse trecut, vor fi privite din prezentul unui viitor.

Băieţandru în rând cu ceilalţi (poate doar cămaşa, nepeticită, să-i fi fost mai albă şi pletele mai des spălate, poate chimirul să-i fi avuit ţinte de argint), Negru urmăreşte din coroana unui stejar jocurile războinice ale străinilor pe care-i cunoaşte acum drept cumani.

Mărunţi, poartă caftane tivite cu blănuri şi căciuli albe de pâslă cu fund ascuţit. Glasurile le sunt răstite chiar dacă bărbaţii nu fac decât să sporovăiască între ei, dar comenzile mai-marilor răsună ca nişte lătrături când, călărind în goana mare, străinii se răspândesc şi se adună într-un singur rând, perete duduitor pornit să mături tot ce i s-ar ivi în cale, sar din şa şi aleargă pe lângă cai sau se ghemuiesc sub burţile lor făcându-se nevăzuţi pentru a se răsuci săltându-se din nou deasupra şi când, din goana cailor, îşi trimit săgeţile în trunchiul ales drept ţintă şi-l prefac într-o arătare de spaimă, după care copacul moare şi Fata-Pădurii vesteşte tăietorii de lemne că pot veni să-l doboare.

Într-un rând, şi amintirea-i va rămâne ca săpată cu apă tare sub pleoape, un pâlc de călăreţi se năpustise în poiană. Răcneau fluturându-şi săbiile şi doar când şi-au oprit cu toţii caii şi au descălecat a văzut bărbatul lungit la pământ, cu braţele legate şi care fusese târât în goana calului. Zdrenţele de pe el erau însângerate şi mânjite, faţa nu i se desluşea. L-au legat de un trunchi, dar atârna în legături şi capul îi căzuse pe piept. Nu l-au adus în simţiri nici loviturile, nici împunsăturile. Atunci au venit cu două găleţi şi au turnat peste el apă şi bărbatul a început să geamă, apoi, neînchipuit de încet, şi-a ridicat fruntea. Pe faţa jupuită, umflată, albul

ochilor sclipea înspăimântător. Omul s-a zbătut în frânghiile petrecute peste piept, peste braţele trase de o parte şi de alta a trunchiului şi prinse la spate, peste picioare. Mulţumiţi, cumanii au încălecat. Chiuind, dădeau ocol poienii, se apropiau şi se depărtau de cel ce bolborosea printre gemete, apoi, din goana cailor, au început să-şi sloboadă săgeţile.

Ascuns printre frunze, Negru privi până la capăt. Tremura şi-şi încleştase mâinile pe crăcile aspre, îi curgeau lacrimile şi-şi auzea dinţii clănţănind. Trupul îi zvâcnea aşa cum zvâcnea trupul schingiuitului când era străpuns de o săgeată, călăii trăgeau pe rând ferindu-se să-l ucidă prea devreme şi fiecare dintre urletele lui de durere le stârnea hohote de râs, săgeţile şuierau în văzduh, lemnul le zbârnâia când vârful izbea vreun os, şi chinul dură până ce trupul necunoscutului se prefăcu într-un mare arici stropit cu sânge. Ultimile două săgeţi îi străpunseră ochii.

Călăreţii părăsiseră demult poiana şi Negru mai plângea încă, izbindu-şi fruntea de trunchiul stejarului. Nu se putu hotărî să se apropie de omul ucis. Hohotind întruna, coborî anevoie, ajunse acasă, intră în curte fără să poată scoate un cuvânt şi se prăbuşi pe treptele de piatră ale cerdacului. Două zile şi două nopţi fu zguduit de friguri. Aiură, îl descântară de sperietură. Când deschise ochii şi văzu icoana cu Sf. Gheorghe răpunând balaurul, şopti:

— Trebuia să-l ucid.

*

N-avea să afle niciodată numele bărbatului străpuns de săgeţile cumanilor, dar înţelesese că lupta cu balaurul fusese zadarnică, nici victoria n-ar fi slujit la

nimic, Maniac nu era decât căpetenia stăpânilor cu grai lătrător care, în locul lui, şi-ar fi ridicat altă căpetenie. Dacă nu te plecai în faţa lor erai bătut, te luau de pe câmp sau din bordei să le munceşti şi uneori nu-ţi mai îngăduiau să te întorci. Viclean, balaurul luase chip de om păstrând numele celui dintâi cap pe care Negru i-l retezase şi ascunzându-şi cu grijă numele adevărat, pe care nici corbul nu-l aflase. Dar taina îşi pierduse din însemnătate, cu un balaur se putea lupta, cu o oştire nu. Cele şase nume nu-i spuseseră nimic atunci când corbul le dăduse în vileag, sunau ciudat cum se putea aştepta să sune nişte nume de balaur, acum însă ştia.

Cumanii sosiseră într-un amurg de sânge pe care numai străbunii străbunilor l-ar mai fi putut descrie, dar ei dormeau sub crucile risipite demult şi nu puţini păstrau în coliviile prăbuşite ale piepturilor câte un vârf de săgeată. A fost atunci o toamnă cu mere prea dulci şi cu dovleci cât roata carului. Ivirea hoardei fusese vestită de o întunecime de soare care i-a făcut pe bărbaţi să-şi repeadă săgeţile spre cer, femeile şi copiii izbiseră în butoaie şi tingiri, toată seliştea strigase lărmuind şi, până la urmă, vârcolacii îşi luaseră tălpăşiţa scuipând soarele, care străluci de parcă limbile întunecaţilor l-ar fi lustruit. Dar se dovedi că nimeni nu pricepuse tâlcul semnului, se aşteptau la molimi, la secetă, la foc, şi doar peste câteva zile, în amurgul acela de sânge, un freamăt se auzi de parcă pădurea ar fi oftat, inima pământului începu să bubuie şi vântul aduse miros de fum. Soseau cumanii.

Amintirea luptei şi pârjolului din noaptea tot mai împinsă în trecut, a morţilor de atunci, a jafului şi celor înrobiţi a stăruit în amintirile supravieţuitorilor, dar s-a

amestecat în minţile urmaşilor cu amintirea ceţoasă a altor lupte, morţi şi pârjoluri legate de numele căzut în marea uitare a pecenegilor, pentru că noi-veniţii mai purtau în ei neastâmpărul pribegilor şi, după câţiva ani de la năvală, îşi porniră carele în urmărirea soarelui. În Poienile-Văii nu se mai arătaseră. Şi răsăriseră din nou în jurul Movilei Hanului, ca nişte strigoi, şi odată cu ei înviară amintirile, devenite legende.

Neputându-l uita pe bărbatul ciuruit de săgeţi, Negru îi urăşte acum pe străinii care se închină la duhuri şi se fac draci în nopţile când încep să bată din tobe jucând în jurul focurilor, el nu i-a văzut dar bătrânii spun că atunci le cresc coarne şi cozi şi adevărata înfăţişare li se dă în vileag, se poate, din pricina asta, pesemne, nu se aşează ca oamenii în bordeie sau case de lemn şi se mulţumesc cu carele şi corturile lor de pâslă, da, Negru îi urăşte, îi urăşte chiar dacă noianul care a fost balaur se mulţumeşte acum cu iasacul, darea în grâne, poame, brânzeturi, vite şi miere şi piei şi lemne şi câte altele (poate că o face totuşi pentru că atunci, cu ajutorul corbului, i-a slăbit puterea, lăsându-i un singur cap?), îi urăşte... dar ore în şir, ca fermecat, le pândeşte jocurile războinice.

Balauri sau draci, cumanii sunt liberi. Ca neprevăzutul. Ca aventura. Nu dau socoteală nimănui.

Dacă vor, îşi strâng corturile, adună în care tot ce au şi se pierd dincolo de munţi, acolo unde lumea e alta şi întâmplările altele, ştiu eu, poate că dau de palate de cleştar şi ape de foc, rostesc un descântec şi zboară sau se fac nevăzuţi, află vorba oare despică munţii şi vorba care-l împietreşte pe vrăjmaş, tu ce crezi, Cânde?

— Să am eu un cal ca ăsta, spune Cânde arătând spre călăreţul ce trece ţanţoş, l-aş hrăni numai cu jăratec şi să vezi tu ce scot din el...

Dolofan, cu faţa ca o lună plină, Cânde face de obicei pe Han-Tătar în jocurile în care Negru conduce românii. Şi Cânde îşi stăpâneşte cu atâta iscusinţă ceata încât nu întotdeauna izbuteşte Negru s-o pună pe fugă, deşi zdrobirea păgânilor e regula jocului şi tătarii de-o şchioapă se aşteaptă chiar ei la victoria celor peste care năvălesc. Dacă nu vă plecaţi de bunăvoie, declară Han-Tătar şezând picior peste picior atunci când Negru, cneazul, încearcă să-l înduplece să-i ocolească aşezarea, am să umplu nouă saci cu urechile voastre din dreapta (ecoul luptelor de lângă depărtata Mare Baltică nu s-a stins şi până şi copiii ştiu ce-au păţit acolo oştile ducilor Sileziei, ai palatinilor Poloniei şi ai marelui maestru al Ordinului Teutonic).

Mai apoi, în luptă, călăresc beţe mai nărăvaşe decât armăsarii cumanilor, încrucişează paloşe de lemn, ciocnesc scuturi dintre care, unele, de piele. Toate poartă, în mijloc, inevitabila tamgà.

... pe scutul lui Negru tamgaua înfăţişează un corb, dar băiatul de demult nu şi-a ales semnul numai pentru că atunci, în lupta cu balaurul, s-a bucurat de ajutorul corbului. Porecla lui e numele culorii singurei dintre păsările cerului atât de înţeleaptă încât atinge vârsta patriarhilor. Apoi, corbul rezistă. Ca o sfidare aruncată naturii, îşi cloceşte ouăle pe gerul Bobotezei.

Dar corbul e singur, gândeşte Negru în dimineaţa sură pe care o străbate alături de strigoii anilor duşi, iar durerea de cuvântul singur are nevoie pentru a

renaşte şi a-şi desface ghearele. Fără Cânde e singur. Nu ştie că singurătatea şi sfâşierea orelor de acum sunt uneltele unui destin zorit să-l împingă spre lungul galop al legendei, niciodată nu ştim ce ne pregăteşte destinul şi Negru nu-i încă decât un om ca orişicare, suferinţă anonimă şi aparent lipsită de rod în perspectiva numită istorie. În valea plângerii înfruntă durerea şi, numai lui arătându-se, umbrele amintirilor ţâşnesc fără voie, împroşcând seve apuse...

... anii jocurilor au rămas în trecut, aşa cum în pământ a rămas trupul binecredinciosului cneaz Toader sub crucea de piatră peste care o salcie plânge, legănându-şi pletele verzi. Movila Hanului a ajuns Movila Noianului şi Radu Negru Basarab e cneaz la Poienile-Văii, într-un răsărit de lume tânără, faţă de năstruşniciile căreia bătrânii se simt zi de zi mai bătrâni, mai înţelepţi şi mai trişti.

— Fătul meu frumos, spune Stârcea, care a fost mâna dreaptă a cneazului răposat şi, pentru că i-a pus lui Negru paloşul în mână, îşi îngăduie să-i vorbească de parcă i-ar fi părinte, flacăra mea neagră, crijacii au venit şi s-au dus, opt cruciade au pornit falnic să semene vânt şi au cules furtună. Nu uita că păgânii noştri sunt aici, la o bătaie de săgeată, şi că nu eşti nevoit să străbaţi ţări şi mări ca să le vezi corturile...

Dar, plin de tinereţea lui dispreţuitoare, deşi milostivă faţă de bătrânul lipsit de viitor, mereu mai înghesuit de lespezile anilor în strâmtul orizont cuman cu care s-a deprins şi în care n-au cum să încapă palatele de rubin închise în sipetul grădinilor tăiate de alei prundite cu mărgăritare, nici corăbiile cu flamuri

de foc şi zeci de vâslaşi tuciurii, nici cetăţile de aur în care lâncezesc prinţesele captive din visele lui, Negru clatină din cap.

— Aşa-i, cumanii sunt aici, repetă, iar fiecare pricepe altfel cuvintele, pentru tânărul cneaz ele nu spun decât că păgânii de departe, de la Sfântul Mormânt, sunt duşmanii adevăraţi, singurii cu care merită să te măsori împreună cu floarea cavalerimii din tot atât de îndepărtatul Apus, şi nu prăpădiţii călăreţi ai noianului Maniac pe care îi ştie din totdeauna şi care au prins rădăcini aici, făcând parte din lumea atât de cunoscută.

Lui Stârcea cuvântul departe nu-i spune nimic, sau deşteaptă în el doar împotrivirea instinctivă a celui care ştie că tot ce a venit de departe, dintr-un necunoscut întotdeauna ameninţător, nu i-a adus decât amărăciune şi spaimă. El nu era un boţ de om la sosirea hoardei lui Maniac şi nu i-a pândit jocurile războinice închipuindu-şi că pleacă pe urmele ei spre depărtări unde totul era cu putinţă, altfel, ispititor şi plin de primejdii colorate, tărâm căruia îi era de ajuns să se afle aiurea pentru a se încărca ademenitor cu fantasmele plămădite de copilul devenit adolescent, apoi de tânărul în vinele căruia fierbea presimţirea faptei răsunătoare. Aflat dincolo de jumătatea vieţii la noua ivire a cumanilor, Stârcea îşi amintea vremurile când oamenii nu datorau decât cneazului partea cuvenită prin legea din bătrâni. Că fuseseră nevoiţi să se plece în faţa puterii hoardei, învoindu-se, el alături de cneaz, la plata iasacului, era rana neînchisă cu care Toader coborâse în mormânt, dar care sângera încă în inima lui. Pentru Negru iasacul însemna o povară

moştenită şi acceptată cu o ridicare din umeri, ca o răceală.

Ziua de toamnă avea farmecul împlinit şi sigur de sine al femeii care îşi alăptează întâiul prunc. Nepăsător, simţindu-şi tinereţea în fiecare mişcare şi bucurându-se de ea, Negru cerceta în grabă carele înşirate în curtea apărată de ridicătura de pământ întărită cu pari. Gândul că toţi sacii de mei şi orz, putinile cu miere şi unt şi brânză, calupurile de ceară, pielicelele de oaie şi blănurile de jder, de râs, de vulpe, de lup, de urs, lâna şi cergile, potcoavele şi caielele, tot ce se afla acolo cu grijă adunat, rânduit, stivuit reprezenta iasacul impus de fostul balaur Maniac nu-l apăsa mai mult decât unul pe care-l putea pricinui o corvoadă oarecare, iasacul trebuind trimis an de an şi intrând în rânduiala firească a lucrurilor. Uneori, e drept, zăbovea o clipă.

— Blana asta e prea frumoasă pentru Maniac, spunea şi, la porunca lui, o slujnică se grăbea să aducă altă blană din casă, înlocuind-o ca să iasă la număr.

Dar se grăbea, cercetarea nu era decât tot un obicei de la care nu se putea da în lături, aşa că, în straiele lui pe jumătate apusene (purta pantaloni strânşi pe pulpe şi încinşi cu un brâu de care atârna pumnalul cu plăsele de os), trecea sprinten de la un car la altul în vreme ce, posomorâţi, în picioare şi cu căciulile în mâini, bărbaţii aşteptau lângă boii pierduţi în vise de păşuni nesfârşite, excluzând prezenţa oamenilor. Toamna se arătase mai darnică decât altele, dar nepăsarea tânărului cneaz, oricum nelalocul ei, îndurera prin jignirea muncii de un an de zile, jefuită de

bună parte din roade.

— Gata, Dobrotă, daţi-i drumul, porunci Negru după inspectarea ultimului car, dar în clipa aceea un tropot se apropie şi, ivit de nicăieri, un nor de smoală întunecă soarele.

Lipsa căldurii lui pe faţă şi pe piept fu atât de neaşteptată încât Negru se înfioră. O pală de vânt îi răscoli pletele creţe. Călăreţul se şi năpustise pe poarta deschisă şi doi bărbaţi se grăbeau să ţină calul înspumat care-şi tremura muşchii, ca şi cum nu s-ar fi putut opri din goană.

— Solie de la Orlea, strigă omul sărind de pe cal, dar Negru recunoscuse călăreţul.

— Dobrotă, mai aşteptaţi, porunci neliniştit. Îngrijiţi de cal.

Şi, făcându-i lui Coman semn să-l urmeze, intră în casă, unde totul se întunecă la aflarea veştilor, aşa cum şi afară soarele se întunecase. Cândea îi dădea de ştire că, odată cu iasacul, Maniac o ceruse pe Mana, fata cneazului din Orlea. Porunca venise atât de neaşteptat încât, la repezeală, nu se găsise altă ieşire decât să i se trimeată, spălată, împodobită şi îmbrăcată cu straiele jupâniţei, o roabă ţigancă pripăşită la curte. Roaba fusese suită pe cal şi, în fruntea carelor ce duceau iasacul, încredinţată cumanilor. Dar cineva nu-şi ţinuse gura sau Maniac o văzuse pe Maria. Jurând pe duhurile strămoşilor să se răzbune, împlântase chiar el jungherul în inima roabei, apoi pusese să fie legată pe calul care o purtase până la tabăra lui şi o trimisese astfel îndărăt. Era de aşteptat să se pună acum în fruntea războinicilor săi pentru a şterge de pe faţa pământului curtea şi

seliştea vecină. Şubrezit de boală, Petre, cneazul din Orlea, se zvârcolea în pat cerând să i se dea paloşul, dar se prăbuşea când încerca să se ridice şi rămânea căzut în faţa icoanelor. Negru să chibzuiască dacă şi în ce fel îi putea da ajutor lui Cânde, pe umerii căruia apăsa răspunderea hotărârilor. Însoţită de străji, Maria fusese adăpostită în Peştera Schivnicului, Cânde se îngrijea de apărare.

Tânărul cneaz ascultă până la capăt. Dacă în clipele acelea trecu pragul unei vârste lăsând pentru totdeauna în urmă nălucile alteia, trecerea se vădi numai în încordarea cu care primi solia. Nu-şi dădea seama câte fire se înnodau acum şi poate că nu le-ar fi putut urmări înapoi în timp nici dacă i s-ar fi îngăduit răgazul: lupta de pe vremuri cu balaurul, omul străpuns de săgeţi, frăţia de cruce cu Cânde, presimţirea faptei răsunătoare şi, nemărturisit, atât de bine ascuns în ungherul cu vise încât nu-şi dădea nici el seama că se ivise acolo, chipul domniţei captive.

— Să-ţi dea să mănânci, spuse. Aştepţi porunca.

Iar după retragerea lui Coman îl chemă pe Dobrotă, mâna lui dreaptă, după ce fusese tovarăşul de joacă şi căpitanul uneia dintre cetele cu care înfrunta mărunţii tătari ai lui Cânde. Dobrotă îl ajută să-şi pună cămaşa de zale şi faţa lui, de pe atunci scofâlcită, cu ochi căprui de câine credincios, nu vădi decât grijă şi supunere câtă vreme Negru îi destăinui ce avea de gând, nu grija care înseamnă nelinişte, ci grija de a înţelege întocmai. Apoi se face nevăzut.

Când cneazul se ivi în capul scării de piatră ce domina curtea un murmur străbătu mulţimea. Oamenii se clătinară bătuţi de un val, apoi, ca la un semn,

bărbaţii se înghesuiră în faţa treptelor.

— Maria-ta, şopti Stârcea.

Era singurul care înţelegea. Bărbatul din capul scării era altul decât tânărul învârtindu-se uşuratec printre carele încărcate. Din schimbarea îmbrăcăminţii oamenii pricepură că solul vestise o primejdie, dar Stârcea simţi că Poienile-Văii aveau acum un cneaz.

— Carele rămân pe loc. Aduceţi arme, topoare, joagăre.

— Doamne, îndură-te de noi, spuse Stârcea, dar glasul nu i se potrivea cu cuvintele, era în el o mare linişte. Cumanii.

— Cumanii, încuviinţă Negru. Dobrotă aşteaptă la ulmul trăsnit.

Apoi coborî treptele şi bărbaţii se dădură în lături şi el trecu repede printre trupurile cărora le simţea încordarea. Din casă se auzi glas de femeie, era un ţipăt care se prefăcu în tânguire şi soarele se ivi neaşteptat. Negru ieşise pe poartă. În urma lui, bărbaţii porniră spre bordeiele seliştei.

Straja cumană păzea poteca, un războinic tânăr rezemat de trunchiul unui jugastru şi ţinând o suliţă. Negru văzu, legat de lănţugul petrecut pe după gâtul strajei, cornul de berbec în care trebuia să sufle pentru a da alarma şi-şi duse instinctiv mâna la pumnal, dar îşi luă seama. Ocolind primejdia, se îndreptă spre fagul în care corbul îl aşteptase cu ani în urmă şi, ca atunci, se căţără privind de sus către tabăra lui Maniac.

Deşi cunoştea acum obiceiurile cumanilor, se simţi uşurat văzând că nu se înşelase şi tabăra arăta aşa cum îşi închipuise. În vârful movilei, înaintea cortului

boltit peste care lupul rânjea pe flamura îngustă, noianul şedea pe o mare pernă sub care fusese aşternut un covor. Scund şi gras, Maniac privea încruntat, cu ochi piezişi ce dădeau un aer parcă nepotrivit, de pitic răutăcios, feţei lui rotunde, cu mustăţi pleoştite blajin, la fel de albe ca barba. Lângă el, cu capul acoperit de căpăţâna unui lup în a cărui blană se vârâse şi căruia-i spânzura coada ca un al treilea picior flocos, şamanul bătea din tobă şi mormăia tărăgănat cuvinte nedesluşite, într-un fel de melopee aspră, întretăiată de ţipete. De jur împrejur, războinicii răcneau scuturându-şi scuturile.

Fără să se trădeze, Negru coborî din ascunzişul frunzelor şi, neapucând pe potecă, ajunse la locul de întâlnire unde Dobrotă aştepta cu calul şi armele şi unde se adunaseră bărbaţii din selişte. Se afla acolo şi Coman, solul lui Cânde.

— Avem vreme, spuse cneazul.

Un singur drum ducea spre Orlea. Bizuindu-se pe cunoaşterea obiceiurilor cumane, abia verificată (cumanii nu porneau la luptă şi nici măcar în ceea ce trebuiau să considere drept o simplă expediţie de pedeapsă fără a invoca în prealabil spiritele strămoşilor şi a le cere ocrotire) era sigur că războinicii lui Maniac aveau s-o ia pe drumul bătut, pentru că se socoteau stăpânii locurilor şi, încredinţaţi că nimeni nu poate îndrăzni să-i înfrunte, nu le trecea prin minte să se ascundă: ţara era împânzită de cumani şi atacarea unui noian atrăgea riposta forţelor împrăştiate. Era pricina pentru care bătrânul cneaz Toader fusese silit la plata iasacului şi împrejurarea pe care Negru se înverşuna să şi-o şteargă din minte. Fapta răsunătoare

spre care tinereţea lui tindea îl aştepta acum, aici. Pe urmă... pe urmă nu ştia şi nu voia să ştie. Dacă s-ar fi dovedit însă nevrednic de încercarea pe care soarta i-o trimetea, ştia, n-ar mai fi putut privi în ochii nimănui şi şi-ar fi făcut sieşi silă.

Mai neobişnuită era reacţia celorlalţi. Teama de cumani fusese sădită în inima fiecăruia (şi nu se putea spune că teama dispăruse), dar, printr-una din aparent ciudatele răsturnări de simţire de care oamenii sunt în stare, teama veche făcuse loc aţâţării îndârjite, voioase şi totodată neliniştite cu care cei adunaţi în jurul tânărului cneaz îi îndeplineau poruncile. Cei mai mulţi erau şi ei tineri, foşti tovarăşi de ceată în luptele cu Han-Tătar, dar se aflau acolo şi oameni trecuţi de vârsta elanurilor necontrolate, iar Stârcea nu rostise cuvintele înţelepciunii, ci se înghesuise cu bătrânii şi femeile în biserică, unde se ruga pentru biruinţă asupra păgânilor. Să se fi umplut cupa umilinţelor? Să-şi fi spus fiecare că, dacă Maniac îşi ridica privirile la o fiică de cneaz, nicio fată de rând nu mai putea avea linişte? Clipa declanşării resortului nu va fi fost nici ea lipsită de greutate, vederea carelor pregătite să ducă iasacul răscolind amărăciuni şi uri adunate de-a lungul anului în care toţi munciseră, întrebându-se cu ce se vor alege. În sfârşit, neaşteptata schimbare a cneazului, trecerea lui de la nepăsare la hotărâre fusese probabil catalizatorul necesar.

— Ce-o fi să fie, oftă un flăcău năsos, cu ochii de un albastru vioriu, apoi chicoti stânjenit simţind privirile celorlalţi, scuipă în palme şi apucă toporul înverşunându-se asupra trunchiului ce trebuia retezat.

Potrivit vicleşugului folosit de străbuni împotriva

pecenegilor şi de bunici împotriva tătarilor, copacii fură tăiaţi pe trei sferturi şi oamenii se pitiră pe după trunchiurile din rănile cărora mustea seva. Dacă se pregătiseră pentru faptă, aşteptarea îi găsi nepregătiţi. În codrul a cărui splendoare de purpură şi aur se desfăşura inutil se simţeau dintr-odată vulnerabili. Îi apăsa tăcerea. Flăcăul năsos oftă şi-şi şterse fruntea cu mâneca, trăgând cu coada ochiului spre Dobrotă, care se nimerise lângă el.

— Ziceam să mă-nsor şi eu, şopti cu un fel de ciudă, parcă mirat de prostiile ce-i trecuseră prin minte într-o vreme îngăduind un viitor şi care se prăbuşea în depărtări tot mai inaccesibile cu fiecare bătaie a inimii.

Printre buze veştede, Dobrotă strecură un singur cuvânt:

— Bine.

Şi liniştea lui, pe care celălalt o simţi nefirească, la fel ca vorba rostită cu gândul într-altă parte, îl înspăimântă pe flăcăul a cărui faţă păru brusc albită cu var. Trupul i se plecă înainte ca şi cum ar fi dat să fugă, şi tânărul ar fi fugit, poate, dacă nu răsuna atunci, apropiindu-se, croncănitul străjilor.

Totul se petrecu apoi neînchipuit de repede, degetele pădurii strânse peste nechezul cailor şi răcnetele celor prinşi în capcană, săgeţi şi topoare şi învălmăşeală, loveşte, dumnezeul şi paştele şi grijania cui v-a adus pe capul nostru, fierul împunge, zdrobeşte, sfârtecă şi trunchiurile doborâte se înroşesc şi se fac lunecoase, oamenii icnesc scoţând din ei amestecul de spaimă şi pizmă şi ură, loveşte, vezi că scapă unul, loveşte şi, odată cu ai lui, Negru se trezeşte frustrat, capetele se răsucesc într-o năuceală

şi privirile încă mai caută, Doamne, atât de puţini au fost, prea în grabă am apucat să-i sfârşim, braţele mai vor să izbească, urechile ne vâjâie de atâta tăcere şi încordarea stăruie şi nu ne putem descleşta fălcile şi pumnii, deşi s-a isprăvit, cu rânjete de sânge cumanii şi caii lor stau ţepeni, şi Dobrotă râde primul, chicot buimac, încă neîncrezător, şi altu-i răspunde, şi altul, şi altul, se bat cu toţii pe umeri, chiuie, ţopăie cheltuind energia cu care nu mai au ce face şi hohotesc frângându-se din şale, mutra lui Maniac, dar când l-am pălit pe ăl cu steagul, pădurea vuieşte, îşi scutură hlamida de purpură şi aur şi doar într-un târziu e descoperit,, cu ţeasta despicată, flăcăul năsos care vroia să se însoare. Şi din nou se face tăcere şi toţi îl privesc.

— Iasac de sânge, spune Negru lăsându-şi bărbia în piept. Îl duceţi acasă. Împresuraţi locul, nu se apropie nimeni. Nu vă atingeţi de nimic. Dobrotă, răspunzi cu capul.

Apoi, poruncindu-i lui Coman să se întoarcă la Orlea pentru a vesti sfârşitul lui Maniac, se înalţă în şa pornind către Peştera Schivnicului ca s-o încredinţeze pe Maria că nu mai e în primejdie şi s-o însoţească spre casă. Poate că dacă simţurile nu i-ar fi tulburate de lupta abia încheiată şi ar fi mai deprins să-şi scruteze gândurile (dar cneazul se află la vârsta nestăvilirilor şi sabia îi ţâşneşte în pumn înainte de a da răgaz gândului să cumpănească dacă-i nimerit s-o scoată din teacă) ar înţelege că intervenţia lui Maniac în viaţa lui a fost providenţială, aducând la lumină bărbatul netrezit în tânărul uşuratec şi revelându-i chipul îndelung aşteptatei prinţese captive, eliberate, spre

care goneşte sub impulsul nedesluşit dar imperios care i-a poruncit gesturile din clipa aflării soliei. Plecat peste gâtul armăsarului nedeprins cu arsura pintenilor simte doar marea învolburare din el, răscoala ameţitoare a sângelui tunând în goana ce sileşte pădurea să se năpustească asupră-i pentru a se despica făcându-i loc în vuietul şi tropotul din care se încheagă muzica sălbatecă glorificându-i fapta, triumful. Cea spre care se avântă într-o dezlănţuire asemănătoare patimei ce-l repezise împotriva lui Maniac, de parcă în vremea goanei, întocmai ca în răstimpul încleştării, s-ar fi zvârlit cu ochii închişi dintr-un pisc ştiind că tumultul norilor nu-l va trăda şi braţele lor de scamă se vor îngriji să-l depună teafăr pe iarba bătută de soare, este şi nu este Maria, cea cu ochii mereu plecaţi sub arcul sprâncenelor îmbinate, e ea şi totuşi alta, aşa cum el însuşi e Negru dinaintea sosirii solului şi totuşi un altul.

De aceea, desigur, în prima clipă n-o recunoscu. Plin de larma din el, încă pătat de sânge, sări din şa strigând-o pe nume şi, când străjile priviră prin deschiderea îngustă a peşterii pentru a ieşi îndată şi a i se închina, când înveşmântat ca într-o mantie sură în lungile-i plete şi-n barba neatinsă de foarfeci bătrânul schivnic se ivi ţinând-o de mână pe jupâniţa cu gâtul înalt, atât de albă sub broboada întunecată încât Negru o asemui cu o lebădă şi lebădă avea să-i spună de atunci înainte, lebăda mea, în clipele de dezmierdare, cneazul o privi lung, şovăi şi ochii lui verzi avură nevoie de timp pentru a contopi cele două chipuri ale Mariei, cel pe care-l purtase sub pleoape şi imaginea lebedei albe decupată pe stâncă înverzită de muşchi şi peste capul căreia răsărea, fragil, neverosimilul nimb

al cupelor unor flori viorii.

Mai târziu, la curtea din Orlea, după strigăte de bucurie şi îmbrăţişări, după ce bătrânul cneaz Petre îl binecuvântă şi Maria se retrase, nu înainte de a-i înmâna o năframă numindu-l cavaler şi mântuitor al meu, Cânde, greoi, parcă mereu gata să adoarmă, întârzie în faţa pocalelor cu vin.

— Şi acum? întrebă.

Cele două cuvinte îl aduseră pe Negru cu picioarele pe pământ. Înfruntându-l totuşi, rosti întunecat:

— Sunt clipe când nu poţi sta cu mâinile în sân.

— Dar clipele trec. Apoi?

— Cum o vrea Dumnezeu.

Cânde duse pocalul la buze. Sorbi încet, închise ochii. Şi aşa, cu ochii lui bulbucaţi feriţi de pleoapele grele, începu să născocească un plan, singurul, preciză ţintuindu-l fulgerător pe Negru şi îndată retrăgându-se din nou în întunericul unde planul lua fiinţă, singurul care-i putea pune la adăpost de răzbunarea cumanilor. Ai fi zis că citeşte, totul părea scris, gândit dinainte.

— Asta-i, încheie simplu. Am uitat ceva?

Apoi se uită la Negru, zâmbind pe sub mustaţa roşcovană umedă de vin şi-şi plecă uşor capul înainte.

— Noi doi, răspunse Negru, am putea schimba lumea.

Cânde înălţă spre el pocalul şi, cu ochii în ochii lui, bău.

Potrivit planului, armele, podoabele şi parte din veşmintele cumanilor lui Maniac fură îngropate la loc ferit. Apoi, încărcând într-un car trupul căpeteniei şi-n alte câteva leşurile războinicilor săi, Cânde însuşi se duse la olacul celui mai apropiat noian, unde vesti că,

odată cu vitejii săi luptători, preabunul Maniac fusese răpus de tâlhari necunoscuţi pe care cneazul din Orlea avea să-i caute şi să-i pedepsească, dacă nu cumva puternicul noian poruncea să-i fie înfăţişaţi chiar lui, spre dreaptă judecată. Oricum, cneazul trimitea neînfricatului noian câteva butoaie cu brânză, saci cu ovăz, putini cu miere şi alte mărunţişuri menite să sprijine rugămintea ca măritul han să numească un alt noian în locul celui plecat să se adune cu duhurile strămoşilor săi.

Fireşte, cumanul se sumeţise ameninţând şi primise darurile. Tâlharii rămaseră nedescoperiţi, noul noian sosit în locul lui Maniac nu se arătă nici ei prea grăbit să-i caute. Iasacul însă fu sporit.

Caii trec acum râul prin vad, copitele fărâmă pojghiţa de gheaţă şi totul ar putea fi ca de obicei, noi şi codrul. Dar Vlaicu s-a apropiat de mine şi mă fură cu coada ochiului, el singur a auzit vorbele lui Cânde şi ce i-am răspuns, ceilalţi se răspândiseră prin încăperile slujitorilor unde au prieteni, doar au copilărit împreună şi mulţi s-au înrudit apoi cum eu m-am înrudit cu Cânde, Maria, lebăda mea, cine ar fi crezut, aşa că niciunul nu ştie ce s-a întâmplat şi se întreabă de ce am plecat de la Orlea fără a aştepta barem să se lumineze, deşi ceva tot or fi auzit, că de la o vreme începusem să răcnesc şi-mi simţeam vinele ca nişte otgoane, dar Cânde nu, stătea în jilţ, mare şi gras, cu aerul lui de urs adormit nimerit din greşeală într-o casă de om, mă privea clătinând din cap şi vorbea domol, niciodată nu l-am auzit strigând, atâta namilă de om şi n-a ridicat glasul nici când făcea pe Han-Tătar, nici

când cu pălirea lui Maniac, nici la beţie şi nici la nunta Mariei, care are să mă întâmpine cu ochii pe care-i simt în suflet şi cum să-i spun că fratele, cumnatul meu Cânde, m-am dus să ne sfătuim ca în atâtea rândurî şi nu l-am mai găsit, doar trupul lui ne-a întâmpinat la Orlea.

Nu-şi dă seama că a rostit ultimele cuvinte cu glas tare.

— Cneazul de la Orlea a murit, şopteşte Vlaicu, şi pe faţa lui uscăţivă, faţă de sfânt aspru şi trist, menit asprimilor şi tristeţii, ochii întunecaţi ai Măriei ard.

— În ce lume ţi-e dat să trăieşti?

Drept şi întunecat în şa, Vlaicu răspunde apăsat:

— Corbul e singur.

Nerăbdători, armăsarii scurmă în malul îngheţat.

Singur, Vlaicule, flacăra mea neagră. Cercul se strânge. Cine e pentru tine Cânde? Naşul care te zvârlea spre grindă şi te prindea şi te învârtea prin odaie? Care ţi-a dăruit un mânz, o cingătoare cu cheutoare de argint? Strângând din dinţi, dă pinteni armăsarului şi se avântă spre culmea golaşă, iar ceata se urneşte în tăcere. Să-ţi spună Dobrotă, noi doi îl ştim pe Cânde. Dacă i-aş povesti noaptea asta, nu m-ar crede. Ştie că ne-am certat, da, de ciorovăit ne-am mai ciorovăit şi întotdeauna s-a făcut luntre şi punte să ne împace, dar nu-i poate da prin minte...

Fac prinsoare că de pe acum, călărind în urma noastră, se şi frământă cum să facă să mă întoarcă la Orlea, unde n-am să mai pun niciodată piciorul.

Venise la Orlea să se sfătuiască, să aleagă cu Cânde drumul de urmat. Vremurile se schimbaseră. Din anii lui Ştefan cel tânăr al V-lea, care-şi zisese duce de

Ardeal şi Domn al cumanilor pentru că, din arcul Carpaţilor, unde se adăpostise, luptase multă vreme împotriva tatălui său Bela al IV-lea, Ardealul începuse să capete însemnătate. Regii unguri se văzură nevoiţi să-i ia tot mai mult în seamă pe valahi, cumani şi saşi şi secui. Pe lângă voievodul Ardealului, tot felul de cnezi, de bani, de comiţi şi magiştri aveau de spus un cuvânt mereu mai greu în treburile statului, slăbiciunea ultimilor arpadieni îngăduind naşterea unor tendinţe centrifuge legate de speranţa autonomiei provinciilor.

Încredinţat că nu mai putea cârmui fără sprijinul nobilimii, al tuturor nobililor, Andrei Veneţianul, noul rege, îi invitase să colaboreze cu regalitatea. Politica lui împăciuitoare (mama regelui era o Morosini şi el crescuse la curtea marchizilor de Este şi a lui Iacob de Aragon, îndeplinind la un moment dat şi funcţia de podestà pentru republica veneţiană, la Ravena) nu rezulta numai dintr-o neputinţă, dar şi din concepţia veneţiană a guvernării unui doge în colaborare cu diverse consilii, concepţie nefirească în lumea pestriţă peste care fusese chemat să domnească. Şi totuşi, la scaunul episcopal din Bălgrad se pomeniră astfel chemaţi la un prim sfat ardelean toţi nobilii saşi, secui şi români, iar Negru luase parte la ciudata adunare alături de Cânde şi ceilalţi cnezi, văzând în convocarea lor mai ales semnul recunoaşterii dreptului de a fi ceea ce erau şi putinţa asigurării unui viitor. Nu la fel gândea voievodul Ardealului, pentru care adunarea nu era decât încercarea disperată a regelui de a preîntâmpina proclamarea autonomiei menite să-l transforme într-un adevărat stăpân, un Domn

independent de coroană. Drept care răscoalele urzite de el împotriva lui Andrei se ţineau lanţ şi regele se văzu nevoit să convoace un al doilea sfat ardelean. De astă dată însă, spre mirarea lui Negru, nici el, nici ceilalţi cnezi români nu mai fură chemaţi.

Iată de ce, tulburat, s-a dus la Orlea să vadă dacă nu cumva Cânde ştia la ce trebuiau să se aştepte şi, oricum, să hotărască împreună ce aveau de făcut. Ca de obicei, Cânde i-a întâmpinat cu dragoste, a poruncit să se vadă de cai, i-a trimis pe slujitori la rosturile lor, a întrebat de Maria şi n-a uitat să-i dăruiască lui Vlaicu un pumnal curbat, adus din părţile Răsăritului. Apoi i-a îmbiat la masă.

— Dar popa Neacşu? a tresărit Negru amintindu-şi că încă nu dăduse cu ochii de bătrânul care sfinţise biserica de curte pe vremea răposatului cneaz Petre şi-şi avea locul la masa cneazului.

— Cu treburi, a răspuns moale Cânde.

Pe masa de stejar bătrân lumânările ardeau în sfeşnice de lemn zugrăvit şi limbile lor, pe care mişcarea bărbaţilor le făcea să se zvârcolească, jucau pe talere de cositor şi pocale de argint. Patru facle prinse în scoabe de fier împrăştiau mireasmă de răşină şi însângerau pereţii văruiţi pe care aurul icoanelor deschidea tainice ferestre către amintiri. Deasupra uşii răsăreau coarnele rămuroase ale celui mai mare cerb vânat de Cânde, pe vremea când Vlaicu nici nu se născuse. Cu pocnituri de harapnic, lemne groase ardeau în vatră.

— Binecuvântează, Doamne, a spus simplu cneazul când se aşezară cu toţii şi gustările se iviră pe masă.

S-au schimbat vorbe puţine câtă vreme tipsiile s-au

perindat cu mereu alte feluri de vânat, pentru că rânduiala la masa lui Cânde era să vorbeşti puţin, să mănânci mult şi să bei pe măsură. Tăcute, două femei aduceau tăvile, le aşezau în faţa cneazului,, care tăia cărnurile cu un cuţit vânătoresc având un mare colţ de mistreţ în chip de plăsele şi-şi îmbia apoi oaspeţii cu bucăţile mai gustoase. Totul se petrecea în bună rânduială, deşi stăpâna de la Orlea murise la naşterea Anei, care nu lua niciodată parte la ospeţe. De astă dată, dealtfel, Negru şi Vlaicu sosiseră târziu.

După inevitabilele plăcinte Cânde a răsuflat adânc şi a făcut semn ridicând o sprânceană. Pe masă au rămas doar pocalele cu vin negru, femeile s-au făcut nevăzute.

— Să bem, fraţilor, şi să stăm de vorbă, a zis cneazul înălţând pocalul şi muindu-şi în el mustaţa roşcovană, dar numai Negru i-a urmat pilda.

Vlaicu, flacăra neagră, mânca puţin şi nu bea mai deloc.

— N-am mai fost chemaţi la Bălgrad, începu Negru de-a dreptul. De ce?

Cânde îşi trecu palma peste barba mai împestriţată cu fire albe decât pletele. Apoi, lăsându-se pe spătarul jilţului, spuse rar:

— Numai nobilii au fost poftiţi la Bălgrad.

— Ce vorbă-i asta? Noi nu suntem nobili? Nu ca nobili am luat anul trecut parte la adunare?

Tăcut, Vlaicu nu-şi lua privirile de pe faţa lată a lui Cânde.

— Craiul, urmă acesta liniştit, a ţinut de prima dată seama de părerea noastră.

Încruntat, Negru se silea să înţeleagă.

— Şi şi-a schimbat craiul părerea? Pentru el cnezii şi jupanii sunt acum oameni de rând? izbucni ameninţător, în vreme ce Vlaicu îşi încleşta buzele.

— Părerea craiului Andrei... Cânde ridică din umeri. Până la Dumnezeu, frate, te mănâncă sfinţii.

— Apor, scrâşni Negru.

— Voievodul Ladislau Apor ţinteşte departe, încuviinţă celălalt vorbind tărăgănat, parcă dus pe gânduri. Deocamdată ia venitul sării de pe Mureş o treime din cele cuvenite craiului. Dar pofta vine mâncând...

Sorbi o gură din vin. Vântul bubui în horn, trimise în încăpere o pală de fum. Flacăra crescu, Jarul învie sub stratul de cenuşă şi lemnele trosniră.

— Ştiu, spuse din nou Negru arătând spre vatră, suflă şi aţâţă focul răzmeriţelor.

— Suflă, încuviinţă şi Cânde. Dar prea e deştept să nu-şi dea seama că singur nu poate face mare lucru... înţelegi, Corbule? Singur nu face nimeni nimic.

Atunci, ca vorbiţi, cei doi cnezi se priviră lung, străjuiţi de tăcuta flacără neagră, Vlaicu. Şi dintr-odată aerul încăperii se schimbă. Mirat, Negru se uită la ştergarele şi icoanele de pe pereţi, totul era la fel, dar o pânză nevăzută i se lăsase pe ochi. Sau se ridicase.

— Urmează, şopti înfiorat, iar Cânde oftă şi vorbi mai departe.

— Apor râvneşte coroana, ştii şi tu, iar craiul n-o fi având destulă putere să-l împiedice s-o apuce, dar nimeni nu-şi pune singur coroana pe creştet... Singur, repetă Cânde, te ridici stăpân, Domn. Regalitatea însă coboară din cer, regele e unsul Domnului... Bunicii bunicilor noştri îşi aminteau că însuşi Ioniţă, împăratul

care stăpânea noroade, atâta a fost socotit, Domn, câtă vreme nu primise coroana...

— De la papă, se posomorâ Negru.

— De la singurul care i-o putea da. Şi Ioniţă nu era papistaş, ca Apor.

— Dar nici de legea lui nu s-a lepădat, spuse deodată Vlaicu şi glasul lui tânăr zbârnâi ca o coardă.

Niciunul dintre bărbaţi nu păru să-l audă.

— Ca să fie luat în seamă la Roma, urmă Cânde cu un fel de oboseală plină de răbdare, Apor are nevoie de sprijinul episcopului. Dacă ar fi după inima voievodului... el e omul puterii şi numai putere râvneşte. Dar episcopul s-a legat să-l sprijine doar după ce Apor, la rândul lui, s-a învoit să-i dea o mână de ajutor. Mâna care spală pe alta, Negrule, că episcopul se vrea şi el cardinal.

— Un târg. Între voievod şi episcop.

— Făcut pe spinarea noastră. De aici înainte poţi fi cneaz cât pofteşti, dar nici episcopul şi nici voievodul nu te mai ţin de nobil, câtă vreme nu eşti catolic. Preţul plătit de Apor... Şi n-am mai fost chemaţi la adunare.

— Dar cumanii? se răzvrăti Negru.

— Nu toţi noianii iau parte la sfat. Doar cei ce s-au lăsat botezaţi de fraţii călugări cerşetori.

Şi, ridicându-şi mâinile a neputinţă, Cânde le lăsă să cadă pe masă, după care tăcu. Iar Negru şi Vlaicu schimbară priviri întunecate. Neliniştea stăruia în încăpere, lipsa de tulburare a gazdei nu se potrivea cu ştirea abia împărtăşită, Negru îl cunoştea pe Cânde prea bine pentru a nu bănui că masca indiferenţei lui uşor plictisite ascundea luarea unei hotărâri.

— Cum de le-ai aflat pe toate? întrebă încet, cu un fel de băgare de seamă.

— Oamenii mei fac cărăuşie. Umblând, i-am învăţat să iscodească. O vorbă de aici, o vorbă de colo... la urmă ajunge să pui unu lângă unu ca să vezi că-ţi dă doi.

Şi tăcerea se lăsă din nou, ameninţătoare. Ca şi cum ar fi urmărit dincolo de perete, în noapte, o ţintă numai de el ghicită, palid, Vlaicu îşi mijea privirile.

— Să facem ceva! izbucni Negru izbind cu pumnul în masă, adunase în el prea multă amărăciune ca să n-o simtă prefăcându-se în altceva, încă nu ştia ce.

— Să facem, se învoi Cânde. Eu am chibzuit. E rândul tău... Sau pierdem tot ce suntem, sau primim să pierdem ceva, în nădejdea că am putea păstra ce-i mai de preţ.

— Ştiu ce-i mai de preţ, rosti Negru. Dar ce să pierdem?

Cânde îşi ridică privirile spre faţa smolită a prietenului, a fratelui. Fără a se clinti în jilţ, cu un glas care nu răsună nici mai tare şi nici mai stins decât de obicei, vesti:

— Am să fiu Kendeffy.

Salturile neîntrerupte în şa sunt salturi în timp, galopul amestecă trecut şi prezent în ritmul bubuitor al copitelor care trezeşte căţeii-pământului în tainiţe de piatră, taci să-i auzim cum latră spunea Cânde şi ne ciuleam urechile într-o înfiorare închipuindu-ne că râşcâim cu ghearele în pereţi de criţă, eram vietatea oarbă opintită în beznă ca să-şi sloboadă lătratul şi prin pădure hălăduiau Netoţii, Căpcăunii îşi pileau colţii şi

Ielele jucau la răscruci, numai primejdii, mereu mă întorc la copilărie, de ce, poate pentru că şi ea a murit în mine şi mi-e milă de copilăria moartă cum mi-e milă de Cânde, care a murit cum a spus Vlaicu, mort are să bea şi să mănânce, încerc să nu mă mai gândesc la el cu mânie, să nu mai simt decât durere pentru fratele căzut fără luptă în luptă, de bunăvoie despuiat de armură se va îndrepta către arcaşii cu săgeţi înstrunate, peste scutul numelui tău, Cânde, păşeşti fără grabă, arcaşii nu se grăbesc nici ei, pricepi, e timpul arcaşilor care nu pierd nimic şi dobândesc totul, odată ce s-au hotărât să aştepte. Ana va fi soţie de arcaş. Feciorul ei va trage cu arcul în feciorul feciorului meu.

Mânie? Durere? Galopul le amestecă de atâtea ceasuri de când Negru se zbuciumă în şa. A rămas în el numai istovirea care depărtează strigăte, învinuiri, blesteme, tot ce se rostise la masa nefericit încheiată, unde Cânde se păstrase cel dintotdeauna, gesturi măsurate, glas domol şi vorbe puţine. Dar Cânde a murit, dincolo de adevărul înspăimântător nu mai încap nici strigăte, nici învinuiri, nici blesteme.

În dimineaţa sură, cu lumină zgârcită şi rece, aerul plictisit şi parcă îngăduitor al lui Cânde, în care i se năzărise că desluşeşte un dram de dispreţ, s-a risipit şi faţa lui nu mai trădează decât tristeţe. O faţă de mort, obosită şi tristă, cum obosit şi trist e Negru. Mort şi viu, aici am ajuns. Aceeaşi oboseală, aceeaşi tristeţe. Totul se încâlceşte, drumurile se întretaie şi se împletesc, cel bun, cel rău, care e drumul adevărat, pentru că un drum trebuie să fie, dincolo de oboseala şi tristeţea care-l întunecă ascunzându-l, o dreptate trebuie să fie,

a mortului sau a celui viu.

E Cânde neînstare să deosebească între întreg şi parte? se întreabă deodată, înfiorat de noua înţelegere, care e a durerii. Sfâşiat, descoperă cât de greu se va fi oprit Cânde la hotărârea de a se lepăda de el însuşi. Vlaicu se putea înşela, cine era Cânde pentru el, o prezenţă, bradul din faţa casei, la care ţii, desigur, dar nu piere lumea dacă-l doboară furtuna, pe când eu, da, m-am pripit repezind învinuiri, orb i-am strigat şi orb eram eu, care ştiam că niciodată nu-şi iese din fire şi le cumpăneşte pe toate, poate că nici prea multă stăpânire de sine nu-i întotdeauna bună, nimic nu te mai zguduie şi, uite, eşti gata să te învoieşti la orice dacă totul poate fi cercetat cu aceeaşi nepărtinire, asta-i aşa şi asta altminteri, judeci cu sânge rece şi te pomeneşti alegând chiar şi când ţi se răpeşte putinţa de a chibzui, când, înghesuit în malul de stâncă, nu mai ai unde da îndărăt.

Atunci? oboseală şi tristeţe, hotărârea lui Cânde n-a fost luată cu inima uşoară. Dacă a ales drumul ruşinii, a făcut-o încredinţat că oricare altul nu duce nicăieri. Cum, nicăieri? se mai răzvrăteşte, în ciuda oboselii, în ciuda tristeţii. Şi ce înseamnă nicăieri?

Neîndurătoarea luciditate a dimineţii îi descoperă răspunsul şi priveliştea se şterge dinaintea ochilor verzi şi nici nu-şi dă seama că tamgaua a dispărut de pe scut când corbul s-a desprins din strânsoarea metalului şi fâlfâie acum în jurul coifului său, croncănind poruncitor, aspru, nemilos.

doi

Când a încetat ropotul? Armăsarul izbeşte din copite fără a smulge vreun sunet potecii de câlţi, poate pentru că, rămânând aceiaşi, goana lui e încetinită, picioarele i se avântă molatec de parcă s-ar întinde în somn şi s-ar retrage cu sfiala unor tentacule, galopul leagă unul de altul salturi largi, line ca o nesfârşită plutire ducând la imateriala revenire pe pământ, zbor sau străbatem un văzduh de apă nevăzută care lungeşte mişcările şi ne iartă de greutate îngăduindu-ne prelungile desprinderi, îmi mişc braţul şi văd cum lunecă într-o parte cu o lâncezeală care n-a fost şi nu e a mea, până şi privirile mi se rotesc încetinit descoperindu-mi că mă aflu singur, Vlaicu, Dobrotă, ceilalţi au dispărut, galopează fără mine şi aş zice că m-am pierdut dacă n-aş fi *fost* pierdut, rătăcit anume în ochiurile impalpabile ale acestui năvod de tăcere.

Nici spaimă, nici păreri de rău. Trecere. Deplasare atât de greu perceptibilă încât mi se pare că nu fac decât să mă nasc pe mine însumi prelungindu-mă, acelaşi, întreg, în poziţii succesive, abia decalate pentru a mă repeta în spaţiul identic sieşi, pe care îl simt mereu altul, fără ca nimic să-mi îndreptăţească bănuiala. Şi cu toate astea, ştiu, înaintez ca în somn, ca în nebuloasa unui basm deschizător de improbabil, la fel şi tot altul nedesluşitul se schimbă în jurul meu când mă afund, nu, mă împlânt pe orizontală plutind spre marea aşteptare pe care o presimt netulburat şi

calm, de parcă tot ce sunt a uitat să se mire, a încetat să se întrebe şi să se îndoiască, de parcă tot ce sunt *ştie* ceea ce încă nu ştiu.

Atunci, poruncitor, aspru, glasul corbului despică tăcerea. Armăsarul îşi strânge nevăzutele aripi şi, încheindu-şi ultimul zbor, coboară lin, lung, pentru a încremeni în faţa haoticului perete de piatră ivit de nicăieri, sur, pierzându-se sus şi în lături într-o nefiinţă care nu e nici măcar ceaţă, nelume cu contururi apuse sau nerăsărite încă, deşi ghicite, fantoma unei geografii moarte sau harta unor privelişti nenăscute. Buzdugan sumbru şi dur, corbul ţâşneşte peste capul lui Negru, se izbeşte de peretele de piatră şi stânca se crapă. Dacă nelumea se zguduie, nimic nu se aude când crăpătura se dilată în tăcerea pe care o sparge doar fâlfâitul rar al corbului bătând din aripi, ca şi cum, pironit în văzduh, ar sili buzele verticale ale pietrei să se descleşteze. Când spărtura devine intrare, gură de peşteră în care stăruie penumbra lăptoasă de afară, corbul croncăne iar şi se avântă sub boltă. Fără ca Negru să fie nevoit să-l îndemne, armăsarul se urneşte la pas.

Din piatra netedă, goală, potcoavele smulg acum sunete de tobă. Sunt tunete scurte ce bubuie răspicat şi ecourile le înmulţesc izbindu-le de pereţi nevăzuţi, le reped asupra călăreţului cu mers de statuie vie şi muntele se umple de clocotul infernal în vacarmul căruia recunosc trăsnetul miilor de trunchiuri care pârâie şi se prăbuşesc detunând, şuierul puhoaielor de săgeţi şi duduitul călărimilor ciocnite piept în piept, urletul talazurilor de flăcări, fier scrâşnind pe fier, urale, buciume şi horcăituri amestecate în nimicitoare

vârtejuri de larmă prin care trec împietrit, cu ochi uscaţi – un singur răgaz! dar chinul nu are capăt – mereu alte urgii dezlănţuie paroxisme înverşunate să zbrobească frăgezimea buzelor, să sfârtece sclipirea ochilor pentru ca totul să treacă în mineral, încremenire devenită obiect şi neînstare nici de zvâcnetul de voinţă necesar afirmării unei identităţi, pustiu cu uragane năpustind vârtejuri de praf peste întinderi moarte, ucise...

NU!

Vacarmul se curmă,

tăcere,

în urechile rănite haosul sonor vuieşte încă şi torturează până şi prin absenţă când copitele armăsarului par deodată înfăşurate în cârpe şi paşii nu i se mai aud în marea sală de piatră

ai cărei pereţi

s-au depărtat brusc.

Fuioare de ceţuri se înfăşoară în lumina lăptoasă, ascund, scot la vedere şi trag din nou mişcătorul linţoliu peste chipurile ivite de o parte şi de alta, bărbaţi (de carne şi sânge? de piatră?) se înalţă pe degetele neomeneşti ale stalagmitelor şi toţi sunt măreţi în tăcere, închişi în armura destinului lor. Cel dintâi – (dar ştiu faţa asta de sfânt aspru şi trist, faţă bătrână, Doamne, chinuită de anii ce-i vor măcina făptura până la piele şi oase cruţând doar flacăra neagră a privirilor tale, Marie) asta-ţi va fi deci soarta, Vlaicule, şi se îngrozeşte de anii necunoscuţi şi de

încercările lor şi se bucură înfiorat că Vlaicu îşi are locul acolo, deşi încă nu înţelege, cum ar putea? – cel dintâi îl întâmpină nemişcat de parcă nu l-ar cunoaşte şi nemişcat e al doilea, care într-adevăr nu-l cunoaşte, şi nemişcaţi rămân cavalerii purtând pe frunte coroane şi în palme biserici, spade lungi le spânzură la şold, dar unii ţin biserica într-o mână şi-n cealaltă propriul lor cap, veşmintele îşi schimbă croiala şi mi-e frică să înţeleg, bărbile se scurtează, coroanele fac loc căciulilor şi căucelor până se pierd şi ele lăsând să se ivească frunţile, şiruri de frunţi printre care Radu Negru trece călare, cneazul de la Poienile-Văii, începutul, Deschizătorul de Drum, cel din care viitorul se naşte, care şi-a văzut viitorul şi nu se mai teme să-l înţeleagă, prin tăcerea istoriei trec călare şi liniştea ei e în mine, ochiurile năvodului m-au adus acolo unde, fără să ştiu, tot ce sunt ştia că voi ajunge.

Ai rămas departe în urmă, Cânde, mortul meu viu. Sunt toţi aici, uite-i, urmaşii urmaşului meu Vlaicu, şi e pace în inima mea. Nu mă privi dintr-o parte cu ochii tăi bulbucaţi, am văzut bine că trupul meu nu se înalţă pe niciunul dintre degetele de piatră şi nu ştiu de ce şi nu vreau să ştiu. Nu vreau, auzi? Nu vreau. Voi afla la vreme. Sau nu voi apuca să aflu. Dar ei sunt aici. Vor fi aici, Cânde. Au fost aici.

Asta e pacea.

Corbul n-a încetat să-i deschidă calea? Iată, se roteşte pentru a i se lăsa pe umăr. Armăsarul înţelege că se cuvine să se oprească şi ceţurile mişcătoare îşi adună vălătucii într-un uriaş perete unind cele două şiruri de bărbaţi încremeniţi în gândurile vremii lor ajunsă veşnicie, acoperindu-i cu faldurile veşniciei.

Apoi, pe nesimţite, forme se încheagă în unduitorul perete prefăcut într-o gigantică tapiserie cu imagini vii, în care Negru vede un vânător jupuind fiara cu nări de sânge. Vede fata trecând suveica printre firele războiului de ţesut. Vede călugărul scriind la lumina opaiţului. Vede meşteri robotind pe schele. Vede bătrânul amestecând licori în tuburi de sticlă. Vede tânărul urmărind mersul stelelor. Vede nunţi şi înmormântări şi hore. Vede drumuri şi holde. Vede oamenii cântărind, arând, pescuind, cântând. Vede chipuri visătoare, încruntate, scofâlcite, vesele, un întreg popor sub ochii mei şi-i vor fi date truda şi tihna, râsul şi plânsul şi slava, după cum mie mi-e dat să fiu cheia care descuie puhoiul veacurilor ce ţâşnesc din mine încălecânduse, timp, n-am timp, oameni şi ani şi tot ce vor dura sub soare se învălmăşeşte, pe când timpul meu s-a oprit pironindu-mă în şa ca să privesc caleidoscopul ce-mi descoperă viitorul, nu m-aş mai desprinde din clipa smulsă timpului stând la pândă în afara peşterii ca o fiară ce bântuie lacomă de prada pierdută, neliniştită, cu ghearele şi colţii în alertă. Dar, tristă sub pleoapele grele, privirea lui Cânde străbate din nou pereţii de piatră şi îndoiala din apele ei căprii fulgerate de mărgele de sânge otrăveşte clipa pe care orologiul nevăzut o ţine în loc. Va fi aşa? Sau doar ar putea fi? Şi numai dacă voi fi în stare să ridic stăvilarul din calea veacurilor, numai dacă voi şti să pregătesc *acest* viitor încă ascuns privirilor, dornic să fie, zbătându-se să fie, dar atârnând de vorba încă nerostită şi gestul încă nesăvârşit?

Atunci, poruncitor, aspru, corbul croncăne şi Negru călăreşte din nou în fruntea cetei sale, în dimineaţa

posacă.

— Ce tânăr eşti, Vlaicule, oftează.

Pe faţa prelungă, cu pielea netedă, arde flacăra neagră a privirilor Mariei. Vlaicu zâmbeşte.

Vei fi piatra de temelie, Vlaicule. Nu bănuieşti încă şi nici eu nu ştiu cum. Ani de flăcări, de smoală şi pucioasă îţi vor stoarce vlaga, pielea fragedă îţi va fi asemenea pergamentului vechi şi n-am să aflu niciodată încercările pe care le vei scrumi la flacăra neagră a privirilor tale, dar mă leg, fiule, să rostesc vorba şi să fac gestul pe care destinul le aşteaptă pentru a făuri din tine cea dintâi verigă. Iasacul pe care-l vei plăti va fi de nopţi nedormite şi sânge. Ce mi s-o cere mie voi afla la soroc.

— Ajungem, spune Vlaicu.

Palid, soarele de februarie cositoreşte cerul.

— Cine?

Negru n-a coborât de pe cal. Toate sufletele aşezării risipite pe firul văii sunt acolo, bărbaţi şi femei cu feţe împietrite, copii tăcuţi, cu ochi înspăimântător de mari. Doar aburii răsuflărilor arată că sunt vii.

— Oamenii episcopului. Ne-au scos din bordeie. Aveau oaste şi cu suliţele ne-au mânat, să fim de faţă. Mai-marele a desfăşurat un pergament şi a citit din el, n-am priceput, zicea pe latineşte. Când a ajuns la *amen* a dat semn. Au scăpărat din amnare.

— Popa Ioan?

— Dacă au început să arunce faclele aprinse, s-a smucit din mâinile lor şi s-a repezit spre poartă. Un ostaş a zvârlit suliţa. Popa Ioan a primit-o între umeri, vârful i-a ieşit prin piept, s-a înfipt în lemn şi el a rămas

ţintuit de poartă. Atunci ne-am urnit de unde stam ca de piatră, dar pe al lui Tatu care ajunsese lângă popă l-au săgetat şi nouă ne-au pus suliţele în beregăţi şi flăcările apucaseră să muşte şindrila. Bârnele vechi, uscate... A ars repede.

Un fel de mirare, de parcă omul îşi dă seama abia acum de repeziciunea cu care flăcările mistuiseră biserica. Ceilalţi nu se clintesc, nici pe chipuri nu li se clinteşte un muşchi. Nenumăraţi ochi de piatră privesc spre cneaz.

— Târgul. Dintre voievod şi episcop.

Gândeşte cu glas tare? Vlaicu întoarce capul. În seliştile câtor cnezi s-a dat foc bisericilor? Câte sunt arse chiar acum? La Orlea, nu. Vai de nebunia înţeleptului Cânde, care ştie ce face, fiind înţelept. Eu nu. Nu. Nu. Primeşte, Doamne, sufletele robilor tăi, Ioan şi al lui Tatu, apoi, curând, sufletele celorlalţi robi ai tăi, Negru şi Maria şi Vlaicu şi Dobrotă şi... Robi. Robi ai robilor. Cum ţiganii sunt robii cumanilor. Asta vrei, Doamne?

Ochi, aşteptare, atâţia ochi de piatră. O vorbă, un gest.

— Nu vom fi robi.

Cuvintele s-au alcătuit singure, fără voie i s-au desprins de pe buze sunând aspru în tăcerea străpunsă de trosnetul unei bârne ce sfârşeşte să ardă, împroşcând scântei. Mulţimea se clatină, oamenii nu fac decât să-şi mute greutatea trupului de pe un picior pe altul, dar mişcarea e primul semn al ieşirii tuturor din amorţire.

— Popa Ioan... adunaţi-i oasele. Împreună cu al lui Tatu, la biserica de curte. Îi îngropăm diseară.

Şi-şi cârmeşte armăsarul îndemnându-l spre casă, în vreme ce Vlaicu, Dobrotă, ceilalţi îl urmează. Nicio întrebare. Au înţeles tâlcul vorbelor rostite de cneaz?

— Cu moarte pre moarte călcând, şopteşte întunecat Vlaicu, dar Negru se încruntă, spune apăsat:

— Cu viaţă, fiule.

Şi strânge între pulpe armăsarul care zvâcneşte înainte, pe când murgul lui Vlaicu îl urmează la pas, nestrunit de tânărul adâncit în el însuşi. Moarte şi viaţă. Respingând soluţia lui Cânde cneazul a ales moartea, e limpede, de ce vorbeşte de viaţă?

La vârsta când moartea e întotdeauna a celorlalţi, Vlaicu a văzut sălbăticiuni ucise, porci înjungheaţi şi orătănii tăiate, l-a văzut murind pe Lăbuş şi a fost de faţă la înmormântarea lui Stârcea, neînchipuit de bătrân, a cărui faţă albă se făcuse de ceară impură, de parcă din plămada ei răzbătea lutul. Cândva, demult, se silise să înţeleagă. În codru, lângă Izvorul Rece, s-a prăbuşit strigând, a dus mâinile la rana de la piept. A bâţâit un timp din picioare, apoi a înţepenit cu ochii holbaţi şi gura căscată. Căzuse prost, o muche de piatră îl înţepa în coastă, dar a răbdat o vreme ştiind că moartea e dureroasă (clipa morţii sau moartea însăşi? clipa, a hotărât, despre moarte zicându-se că e somn veşnic, izbăvit de dureri, aşa că s-a tras niţel într-o parte) şi s-a silit să nu gândească. Au început să-l usture ochii, din păcate de astă dată nu putea face nimic, morţii rămân cu ochii deschişi până se milostiveşte careva să-i închidă, îi curgeau lacrimile şi ar fi fost atât de uşor să strângă din pleoape sau să ridice mâna şi să se frece la ochi, dar morţii nu mişcă şi a înţeles cât e de greu să fii mort, nici vorbă de

somn, moartea e un chin de care nu poţi scăpa până nu ţi se apasă pleoapele. Trişând puţin, a închis ochii şi s-a răsucit cu faţa spre cer încrucişând braţele pe piept, acum mai mergea, întins aşa se putea într-adevăr dormi, îşi aminti însă că morţii nu răsuflă şi-şi opri răsuflarea. Cum de puteau morţii să rămână atâta vreme morţi? O lespede tot mai grea îi apăsa pieptul, Doamne, e cu putinţă să fii mort? de ce chinul ăsta, încremenirea care te opreşte să tragi aer în plămâni când ar fi atât de simplu, nici nu bagi de seamă...

A fost prima intâlnire a lui Vlaicu cu propria lui moarte şi a trecut o vreme până s-o uite. A rămas însă cu tristeţea întrebării la care nu primise răspuns. Apoi anii au adăugat asprime tristeţii şi tânărul a prins să semene tot mai mult cu unul dintre sfinţii fără nume de pe icoanele afumate din altarul bisericii, obişnuit cu moartea, necăutând-o dar neferindu-se de ea, privind lumea la neagra ei lumină lipsită de iluzii.

Acum popa Ioan murise, al lui Tatu murise. Călcând amândoi cu morţile lor pre moarte se izbăviseră, deschizând poarta veşniciei pentru seliştea cneazului Negru. Vlaicu era pregătit să-i urmeze alegând să se numere printre cei ce vor trăi veşnic, spre deosebire de Cânde, mortul în viaţă, gata să-şi jertfească nemurirea pentru câţiva ani de umilinţă şi ruşine. La Orlea totul păruse limpede. Dar cneazul vorbea acum de viaţă. Ce fel de viaţă?

Uluit, Vlaicu îşi dădu seama că înţelesese bine. Nu la viaţa de apoi se gândise cneazul. Omul întunecat şi apăsat de gânduri pe care le simţea depăşind graniţele, dealtfel incerte, ale micului său cnezat, gânduri cutezătoare, nu întotdeauna limpezi, lui însuşi

inaccesibile şi de aceea greu de împărtăşit, nu-i dăduse niciodată prilej de îndoială. Acum, totuşi, Vlaicu trecu absent pe poartă, descăleca. Cineva îi luă calul. Cu capul în piept, tânărul se îndreptă spre biserică.

— Cânde nu s-a înşelat niciodată, repetă Maria.

Din pricina arderii bisericii, a uciderii celor doi, plânsese. Aflând de sosirea cneazului, pe care nu-l aştepta atât de repede, îşi dăduse cu apă pe ochi şi-i ieşise în întâmpinare pe cerdac, lebădă cernită, înspăimântată.

— Ai aflat?... Te-ai întors degrabă.

— Am aflat. Nu de asta m-am întors.

Maria tresări. Inima-i zvâcni şi bătu deodată repede, dar cneazul intrase în casă. Neliniştită, îl urmă cu un fel de nedumerire căreia nu-i pricepea rostul, ceva se petrecuse, Negru se purta ciudat, nu ciudat, altfel, era firesc să fie nedumerită şi mirarea era totuşi prea adâncă, de parcă s-ar fi ridicat din afundul fiinţei, însoţită de neliniştea la fel de nepotrivită cu pricina care o stârnea, uşoară bruscheţe a bărbatului istovit de călătorie şi îndurerat de fărădelegea episcopului.

Stăpânindu-se îl ajută să se dezbrace şi să se spele, aşa cum făcea întotdeauna când Negru venea de la drum, dar ceva străin plutea în încăpere şi neliniştea nu se risipea. Cu toate astea nu întrebă nimic. Văzându-l posomorât, nu voia să-l tulbure, îl cunoştea prea bine pentru a nu simţi că, dincolo de oboseală şi amărăciune, se ivise în el ceva neobişnuit, neliniştitor.

Atunci, fără să vrea, îşi aminti de Stârcea fie iertatul şi, turnând din vasul de aramă apa caldă peste umerii plecaţi (totodată o altă Marie se înduioşa în ea la

vederea spatelui păros al bărbatului, ursul meu negru, simţi năvala sângelui în obraji şi se înciuda, apoi zâmbi, pe spinarea lată firele de păr se culcau după cum plimba şuvoiul apei şi tresăreau îndreptându-se când muta şuvoiul, era o joacă de demult, fusese nevoită să-l radă mai jos de omoplatul drept ca să-i oblojească rana atunci când căzuse de pe cal, cicatricea abia se mai vede, câţi ani să fi trecut, Vlaicu începea să umble de-a buşilea, Doamne, uite cum fug anii), se întrebă de ce se gândise la Stârcea, care murise în patul lui, nu ca popa Ioan sau flăcăul meşter la cântat din fluier care nu va mai cânta niciodată, Stârcea, mâna lui pătată de pistrui mari mângâind barba atât de albă de care-l simţea mândru – şi deodată îşi aminti povestea felului în care cneazul se schimbase cu prilejul ticăloşiei lui Maniac, şi înţelese, şi rămase cu vasul în mâini.

— Ştergarul, ceru Negru.

Dar trebui să-l mai ceară o dată, Maria tresări, puse vasul pe tipsia lui de aramă şi-i întinse pânza la capetele căreia cususe cu aţă roşie două şiruri de călăreţi ce se înfruntau, plecându-şi suliţele.

Acum, ca şi atunci, Negru se schimbase. Nu era o părere, nici urmarea oboselii sau amărăciunii bărbatului. Nu-şi dădea seama cum, dar întreaga lui făptură iradia într-un fel neobişnuit, până şi mişcările i se încărcaseră de ceva nou, aspru şi triumfător, şi se miră singură şi se înspăimântă de cele două cuvinte, aspru şi triumfător, atunci când biserica din selişte fusese arsă, nu de cumani, nici de tâlbari, dar care credincios ar fi ars o biserică, fie şi pentru a o jefui, ci din porunca episcopului de la Bălgrad, de oamenii

episcopului, care nu se dăduseră în lături să ucidă doi creştini, printre care şi un slujitor al Domnului.

Aspru. Dar triumfător?

Pironindu-l cu privirile în timp ce se îmbrăca, încerca să-şi lămurească presimţirea că omul de lângă ea lăsase încă o dată în urmă o parte din cel ce fusese. O nouă încredere în el însuşi? Negru credea în tot ce făptuia. Dacă nu crezi în ciocan, nu bate cuie... Zâmbi, chiar aşa spusese cândva, părea o glumă, deşi nu glumise, glumea tot mai rar, dar nu era asta, încrederea lui căpătase o putere ciudată, îşi spuse petrecându-l cu privirile în vreme ce-şi încingea brâul cu gesturile ştiute, felul cum îşi apleacă fruntea, mişcarea asta din umăr fără să se răsucească din mijloc, totul e atât de al lui şi parcă-l îmbracă o mantie nevăzută, veşmânt de glorie, de triumf, are ceva triumfător, nu, nicio ostentaţie, nimic supărător, dimpotrivă, calm, împăcat cu el însuşi, atât de ştiutor, da, am găsit cuvântul, ştie ce n-a ştiut la plecare şi, în ciuda celor petrecute, asprimea e a hotărârii, încrederea a izbânzii, de parcă pentru ei nimic nu mai are însemnătate, nici moartea, nici flăcările, de parcă nimic nu-l mai poate întoarce, de la ce, de la fapta răsunătoare visată cândva, mântuitorule şi cavaler al meu din tinereţe? Cu cât vă schimbaţi rămâneţi mai mult aceiaşi, duceţi cu voi nălucile pentru care sunteţi în stare să va daţi viaţa şi viaţa altora, ştiu, nici această a doua schimbare la faţă n-a înlocuit sâmburele de foc din tine, ci doar l-a împlinit, cum, Dumnezeu ştie, dar tu eşti acelaşi, degeaba m-am neliniştit, am să te recunosc oricând, oriunde şi în oricâte mantii nevăzute de glorie ai să te înfăşuri,

pentru că te-am iubit încă înainte de a-ţi da năframa şi am să te iubesc şi când iarba va creşte peste oasele noastre şi nimeni nu-şi va mai aminti că am fost cândva.

— Ce s-a întâmplat? întrebă mai apoi.

Se aşezaseră faţă în faţă lângă vatră, pe cele două jilţuri cu spătar înalt ce veneau de la Orlea şi fuseseră trecute în foaia ei de zestre. Cu mâinile pe rezemătoarele sfârşite cu două capete de urs, Negru tăcea. În cele din urmă oftă:

— Lebăda mea...

— Ce face Cânde? mai întrebă ea, încercând să-l ajute.

— Bine. Ne-am certat.

Şi se uită la Maria trist şi istovit, înfruntând-o şi cerându-i iertare.

— V-aţi mai certat, spuse ea găsind puterea să schiţeze un zâmbet chinuit, deşi ştia că nu-i va fi dat să afle doar atât.

— Şi ne-am mai împăcat, da. Dar Cânde nu mai e. A rămas Kendeffy.

Dintr-odată tăcerea, şi răsuflarea femeii, atât de fragilă.

— Cânde nu s-a înşelat niciodată, spuse cu un glas alb, puţin, care tremură între cele două jilţuri. Ai văzut...

— Îi îngropăm diseară.

Strângând din pleoapa, strângând din dinţi, Maria gemu. Iată fapta răsunătoare, acesta era pragul şi nu m-am înşelat, viaţa ta şi viaţa altora pentru năluca visată în copilărie, iată-ţi asprimea şi iată-ţi triumful. Hohotul oprit în gât îi aspri glasul când întrebă:

— Pe noi cine ne va îngropa?

— Nu vom muri, răspunse Negru şi, privindu-l înfricoşată, Maria înţelese că triumful alcătuind mantia lui nevăzută nu era al morţii.

Puternic, sigur de el, cneazul şedea drept în jilţ şi focul din vatră îi punea lumini jucăuşe pe faţă. Când Maria întrebă din nou:

— Ce ştii? el rosti simplu, dar întunecat:

— Că nu vom fi robi.

Era, poate, vorba. Nu-i împărtăşi totuşi că nu aflase gestul menit să dea viaţă viitorului. Femeia oftă.

— Cânde...?

— Trei morţi îngropăm diseară. Un trup întreg, altul numai oase, al treilea lipsă.

E nebun. Flăcările se zbătură, negre, şi se făcu frig. Cu ce drept, cine eşti tu să judeci, era toată ţipăt şi spaimă şi simţea nevoia să sară din jilţ, să alerge între pereţii dintr-odată străini.

— Mai gândeşte-te, se rugă, repetând stins: Cânde nu s-a înşelat niciodată...

— Fekete, zise cneazul.

Şi începu să râdă şi Maria simţi cum i se încrânceneză carnea şi îşi spuse că mai cumplită înverşunare şi deznădejde decât în râsul lui nu puteau fi, şi-şi mai spuse slavă Domnului că nu puteau fi, omul în stare să le îndure nu se născuse. Se apropie de Negru şi-i puse mâinile pe umeri.

— Să-mi fii aproape, şopti el, acum gâfâia şi degetele i se încleştaseră pe boturile de lemn ale urşilor.

Maria se plecă şi-i atinse fruntea cu fruntea. Începu să plângă. Negru se ridică încet, o strânse la piept. Şi se regăsi deodată, ca şi cum din lacrimile femeii ar fi

renăscut, aspru şi puternic, deznădejdea se risipi lăsând în el doar o îndârjire descumpănită, flămândă de gestul presimţit, dar nehotărât să i se descopere.

— Mi-e frig, scânci Maria. Pentru noi... pentru Cânde...

Mărunt, slab, cu faţa unui viezure de bronz pe care ochii se adânceau în pungi de grăsime sub care pleoapele de sus dispăreau, noianul Uza nu-şi găsea locul. Poziţia neobişnuită (şedea în jilţ şi picioarele îi spânzurau de la genunchi în jos, ceea ce nu era numai urât, dar şi neplăcut) îngăduia totuşi neliniştii care-l adusese în casa cneazului să treacă drept nerăbdare. Uza îşi dădea bine seama de nefirescul prezenţei sale acolo unde niciunul dintre glorioşii lui înaintaşi nu s-ar fi coborât să pătrundă, de aceea exagera mişcându-se întruna pentru a căuta o poziţie mai comodă şi zvârlea priviri dezaprobatoare spre bârnele înnegrite ale pereţilor, spre grinzile şi scândurile tavanului, ca şi cum s-ar fi întrebat când aveau să se prăbuşească. Exagera, dar nu-i venea greu s-o facă. Tot ce vedea îl supăra şi, în spaţiul rigid al odăii, tânjea după curbele armonioase ale cortului său, după cupola boltită închipuind cealaltă mare cupolă, a cerului şi după ţăruşul înfipt în mijlocul ei pentru a aminti de osia lumii. Trăgându-se de barbă, mormăi ceva.

— Puternicul noian zice: în casa cneazului e cald, traduse tălmaciul.

Faţa inexpresivă proclama funcţia de obiect vorbitor atribuită tânărului aflat acolo pentru a mijloci comunicarea cu preţul cât mai desăvârşitei sale absenţe. Folosiţi-vă de mine ca de un stâlp de care vă

sprijiniţi sau peste care vă lăsaţi privirea să lunece, eu nu am suflet, proclama trupul lui, ţeapăn la adăpostul spătarului înalt pe care noianul îşi lăsa din când în când capul acoperit de căciula albă, sub care firele negre şi drepte ale pletelor răsăreau ca smocurile unei bidinele.

În jilţul lui, Negru îşi plecă fruntea. Simţea în spate prezenţa lui Vlaicu, rezemat de spătar şi făcând faţă tălmaciului. Înţelegând stânjeneala lui Uza, nu dorea să-l ajute. Cu un fel de veselie posomorâtă, aştepta ca noianul să-i dezvăluie pricina neobişnuitei vizite.

Cu puţin timp înainte, când i se vestise că, însoţit de un pâlc de războinici, Uza se apropia de curte, poruncise alor săi să pună mâna pe arme. Poarta fusese închisă, străjile aşezate îndărătul împrejmuirii de pământ întărit cu pari, Maria şi femeile coborâseră în beci. Cumanii veneau răcnind. Ajunşi în dreptul porţii se rotiră cu caii, râseră, scoaseră chiote. Apoi tăcură deodată şi glasul tălmaciului se înălţă răguşit, cuvintele româneşti căpătând o neaşteptată asprime în gura lui:

— Puternicul noian spune: pacea strămoşilor asupra ta, mărite cneaz Basarabă. Am vânat prin preajmă şi m-am întrebat în inima mea de ce ocolesc casa cneazului, dacă duhurile bune mi-au scos-o înainte. Mai spune puternicul noian: porunceşte, deci, să se deschidă poarta.

— Puternicul noian să intre în pace, răspunse Negru din cerdacul unde aştepta alături de Vlaicu şi străjile traseră bârnele şi aripile porţii se desfăcură.

Cu arcurile în mâini, străjerii se întoarseră spre călăreţii, vreo zece, care intrară tăcuţi. Negru coborî

treptele, făcu un semn şi, punând arcul jos, unul dintre străjeri apucă de căpăstru armăsarul alb al noianului, care se aştepta să-l vadă pe cneaz ajutându-l să descalece. Încet, întinse în lături braţul pe care purta şoimul de vânătoare şi unul dintre războinicii săi îl luă şi şi-l aşeză pe mănuşa de piele. De pe cal, Uza fulgeră spre Negru cu privirea, dar cneazul se uita în gol. Noianul îşi muşcă buzele şi sări din şa.

— Cine vine în pace n-are a se teme, spuse atunci Negru, dominându-l cu două capete.

Părea destins, deşi purta coiful şi cămaşa de zale, deşi spada îi atârna la şold şi, cu stânga, ţinea scutul pe tamgaua căruia corbul îşi întorcea capul ca şi cum ar fi tras cu urechea. Cumpănindu-i vorbele, Uza rămase în picioare, uşor plecat din spate şi fu deodată neînchipuit de fragil şi de neapărat, biet omuleţ în caftan îmblănit şi căciulă albă. Apoi spuse ceva şi oamenii lui descălecară lepădând pe rând arcurile şi tolbele cu săgeţi, peste mormanul cărora ridicară piramida suliţelor. Descumpăniţi, cu zâmbete parcă vinovate, făcură în sfârşit faţă oştenilor încremeniţi, puşi să măsoare depărtarea dintre spaima pe care o deştepta simpla pomenire a cumanilor şi zâmbetele stingherite, puţin nătângi, ale acestor războinici pe care abia îi văzuseră năvălind în goana cailor şi împotriva cărora îşi încordaseră arcurile.

— Puternicul noian spune: nu intrăm, traduse neutru tălmaciul prefăcând întrebarea în negaţie şi, ca scuturaţi de sub apăsarea unui farmec, Negru întinse braţul în semn de poftire, noianul se urni, iar în urma lor oştenii cneazului se apropiară de cumanii ce se mutau de pe un picior pe altul, nehotărâţi.

— Cuman, hai? zise un bărbat cu faţa ciupită de vărsat, privind spre omul în caftan, cu doi dinţi lipsă şi care-şi sugea buza. Încă uluit, ciupitul îl bătu pe umăr: Vai de curul tău... şi cumanul râse, întâi cu un fel de sfială, apoi din ce în ce mai tare.

Faţă în faţă, minunându-se amândoi, râdeau şi se pocneau cu încântarea unei descoperiri, pe când cercul celorlalţi se strângea în jurul lor.

În casă, o slujnică înspăimântată aduse cana şi ligheanul pentru ca oaspetele să se spele, apoi intrară cu toţii în încăperea unde un singur perete fusese tencuit şi, de la jumătate în sus, acoperit de meşterul care sfârşise de împodobit biserica de curte, începută de bătrânul cneaz Teoader, cu o zugrăveală înfăţişând vânarea unui mistreţ. Uza se opri în faţa picturii, atinse cu degetele căpăţâna mistreţului, duse degetele la buze.

— Puternicul noian spune: carne mult, traduse şchiop tânărul comentariul admirativ al stăpânului său.

— Poftească să ia loc, îl îndemnă Negru schimbând o privire cu Vlaicu.

În faţa vetrei în care ardea focul, între cele două jilţuri de la Orlea, pe lemnul lustruit de vreme al mesei de stejar aşteptau pocale şi cana cu vinul fiert. Uza se aşeză înfrânându-şi pornirea de a ridica picioarele şi a le încrucişa sub el.

— În casa cneazului e cald, spuse, dar aşteptă zadarnic un cuvânt din partea gazdei care se mulţumi să se încline, nebinevoind măcar să întrebe cum fusese vânătoarea.

Fireşte, nu fusese nicio vânătoare, era un simplu pretext şi până şi un orb ar fi văzut că niciunul dintre

războinici nu căra vreo sălbăticiune ucisă, dar întrebarea cneazului putea deschide drumul vorbelor neîngreunând poziţia, şi aşa dificilă, a noianului. Valahul însă se încăpăţâna să tacă. Umilit, furios pe el însuşi mai mult decât pe cneaz, Uza izbucni vorbind răstit, dar, fără să-şi dea seama, tălmaciul descărcă vorbele cumane de încărcătura lor emoţională şi nu transmise decât simpla informaţie:

— Puternicul noian zice: n-a fost vânătoare.

— Aşa, constată Negru, fără urmă de mirare.

Atunci, blestemând ziua când văzuse lumina soarelui, puternicul noian se hotărî să facă ultimul pas. Fără a se mai strădui să-şi deghizeze neliniştea în nerăbdare întrebă deci dacă măritul cneaz fusese poftit la marea adunare vestită de craiul Andrei. Nu? Ei bine, acest câine de crai nu-l poftise nici pe Uza, luceafărul Cumaniei Negre, în schimb se îngrijise ca la prăpăditul lui de sfat să nu lipsească ruşinea noianilor, renegatul Aba. Ce părere are Basarabă, luminatul cneaz? Niciuna, spune tălmaciul, dar Uza bănuieşte că ticălosul traduce anapoda. Cine a nimicit casa de lemn în care şamanul din seliştea cneazului vorbea cu nevăzutul? Strămoşul glorios, Marele Lup al începutului, nu i-a poruncit niciodată lui Uza să se ridice împotriva duhurilor străine şi sub oblăduirea sa şamanul valah şi-a putut întotdeauna desfăşura vrăjile în voie. Acum însă undeva pământul s-a despicat, fără doar şi poate, scuipând din măruntaiele sale o primejdie care n-a mai fost, iazma care a luat chip de om şi-şi îngăduie să poruncească fărădelegi. Iată, s-a ridicat mai întâi împotriva duhurilor, dar măritul cneaz să nu se lase înşelat, după duhuri va veni rândul

oamenilor, iar oamenii vor fi jefuiţi şi ucişi. Va aştepta cneazul cu mâinile încrucişate şi capul plecat? Sau i se va alătura puternicului noian, va răscula valahii precum Uza cumanii şi va readuce pacea pe pământul unde cumani şi valahi au trăit alături, după legile lor, în corturi şi case?

Asudat, cu faţa încinsă, Uza ascultă sunetul ultimelor sale cuvinte în traducerea lipsită de suflet a tânărului şi se strădui să citească efectul lor pe chipurile celor doi valahi, dar amândouă îi rămâneau străine. Ochii verzi ai cneazului, ochii negri ai feciorului său îl ţintuiau cu priviri ce nu se plecau. Sângele iute al călăreţului se răzvrăti răscolind drojdiile mâniei şi ruşinii, ar fi trebuit să-l cheme pe cneaz la el pe movilă şi nu să-i calce pragul punându-se la cheremul valahului care avea acum să dicteze condiţii, iasacul, robii, se aflau între ei destule pricini de învrăjbire şi nu le pomenise, dar cinstea pe care i-o făcea aşezându-se în jilţul lui blestemat şi oferindu-i alianţa le cumpăneau pe toate. Atunci?

— Puternicul noian zice: atunci, traduse din nou obiectul vorbitor, eliminând interogaţia.

Cu gesturi măsurate, Negru turnă din cană şi umplu pocalele. Apoi, închinând, sorbi din vinul fierbinte. Mulţumi noianului pentru bucuria pe care i-o făcea vizita lui neaşteptată şi pentru încrederea dovedită de spusele sale. În sfârşit, socoti că nu trebuiau să se pripească şi că toate se cuveneau cântărite cu grijă. La timpul potrivit, nădăjdui el, se vor întâlni din nou. Până atunci, în semn de preţuire şi prietenie, cneazul dorea să dăruiască o amintire puternicului noian. Şi, ridicându-se, Negru luă de pe perete un arc din lemn

scump, cu capetele prinse în manşoane de argint pe care erau săpate şiruri de căprioare şi îl puse pe genunchii lui Uza.

Alianţa fusese refuzată cu toate semnele preţuirii şi cu o bună-cuviinţă care-l găsi pe cuman nepregătit. Darul era o palmă (ascultând de primul impuls, Uza sărise pe cal şi sosise la curte fără să aducă vreun dar), Negru lăsa totuşi porţile deschise. Jignit, furios, noianul rămase în jilţ. Într-un târziu rosti câteva cuvinte.

— Puternicul noian zice: bine, comunică laconic tălmaciul.

Apoi, la semnul stăpânului său, îl ajută să se ridice. Urmaţi de Negru şi Vlaicu, cei doi ieşiră în curtea unde românii şi cumanii păreau să se înţeleagă mai bine decât căpeteniile lor. La ivirea acestora cetele se despărţiră, străjerii luându-şi locurile lângă împrejmuirea de pământ, ceilalţi arătând din nou la fel de stânjeniţi ca la sosire. Noianul lătră o poruncă şi careva îi aduse calul, în vreme ce oamenii lui se repezeau la arme, încălecau.

— Puternicul noian zice: tot bine, repetă diplomatic tălmaciul ieşind pentru a doua oară din rolul de obiect vorbitor, sau, mai probabil, nepricepându-se să traducă întocmai spusele noianului.

Uza plecă.

— Vino, Vlaicule, porunci Negru.

Maria trecuse prin cerdac, umbră îndoliată. Străjile se împuţinaseră, curtea îşi recăpăta înfăţişarea obişnuită. O femeie cu doniţa pe cap se îndreptă spre uşa bucătăriei, dinspre acareturi răsunau loviturile

barosului pe nicovală. Scăpătând, soarele palid tivea cu găitan de aur o spărtură ivită în norii plumburii.

Deşi îi poruncise să-l urmeze în casă, Negru zăbovea în cerdac şi Vlaicu aşteptă lângă el, tăcut. Cneazul respinsese oferta cumanului şi tânărul se simţea încă ameţit de mândria care-l îmbătase asistând la umilirea lui Uza, nevoit să se retragă ca un cerşetor ce pleacă nemiluit şi nu cutează să schiţeze un gest de protest, necum de ameninţare, dar ameţeala nu era lipsită de păreri de rău. Neprimind drumul lui Cânde, cneazul alesese calea luptei, în ciuda faptului că nu putea duce la izbândă (Vlaicu înţelegea raportul de forţe, nu uita vorbele cneazului de la Orlea şi, dealtfel, să fi vrut să le uite, arderea bisericii şi uciderea celor doi dovedeau puterea şi necruţătoarea hotărâre a vrăjmaşului), iar tânărul primise fără şovăire gândul morţii, mai mult, îl îmbrăţişase cu grava înflăcărare a tinereţii lui austere, dispreţuind compromisurile şi gata să se jertfească. Era, în gamă minoră, poate, ecoul prin timp al dorului după fapta răsunătoare care nu încetase să vibreze în inima celui ce-i dăduse viaţă. Dar în faţa ruinelor fumegânde ale bisericii, Negru îl nedumerise vorbindu-i despre o viaţă care nu era cea de apoi şi acum respinsese propunerea noianului de a-şi uni puterile în lupta împotriva duşmanului comun, ceea ce însemna că Vlaicu se înşela, că nu înţelesese gândul adevărat al cneazului. Între viaţa în genunchi şi moartea în libertate nu era totuşi de ales şi, cunoscând şi respectându-şi părintele, Vlaicu nu şi-l putea închipui hotărându-se pentru cea dintâi. Plecarea de la Orlea, dealtfel, însemna un răspuns. Atunci?

Tăcut, Vlaicu aştepta muncit de îndoieli. Lângă el,

neclintit în cămaşa de zale, cneazul părea cufundat în gânduri. Şi Vlaicu s-ar fi mirat aflând că Negru nu se gândea la nimic, deschis pur şi simplu priveliştii cunoscute a curţii, a palisadei şi porţii străjuite de cele două foişoare cu acoperişuri ţuguiate, a pădurii urcând valuri de trunchiuri spre cer. Din toate se desprindea o calmă armonie, totul era leagăn de certitudini. Vine seara, îşi spuse cu un zâmbet lăuntric, o nemăsurată recunoştinţă pentru faptul că din nou, ca în atâtea rânduri, seara venea la întâlnire, iar lumea şi oamenii se estompară pentru a-l lăsa să guste clipele şi o mare pace se pogorî în el. Mă copilăresc, îşi spuse, dar se bucură simţind în el copilul ce fusese, ca şi cum anii nu făcuseră decât să-l înfofolească în vorbele şi gesturile de împrumut sub care crescuse în ochii celorlalţi, ascunzându-l atât de bine încât până şi lui i se păruse că nu mai era decât o amintire. Rămăsese însă acolo, în străfundul cel mai adevărat, şi i se arăta acum, îngăduindu-i să se descopere. Se simţi uşor, gata să plutească peste întinderea curţii, peste poarta abia închisă în urma cumanului, liber şi desprins de toate poverile, departe erau Uza şi Cânde şi tot ce... Doamne, greu atârn dintr-odată, de parcă aş avea oase de stâncă, a fost doar un răgaz şi timpul nu mă iartă, Uza şi Cânde şi episcopul, pe umerii tăi apasă cu toţii, cneaz singur în faţa apusului, cneaz al Răsăritului.

Oftând, întoarse spatele priveliştii şi, întâlnind întrebarea din ochii lui Vlaicu, îi puse mâna pe umăr.

— Vino în casă, spuse cu o tristeţe ce nu scăpă tânărului, deşi nu ştia că era a ieşirii din nefirescul răgaz consimţit de destin.

Îl ajută pe Negru să-şi scoată cămaşa de zale, să

rânduiască armele.

— Alde Uza vin şi pier, fiule.

Vorbise liniştit, legând parcă spusele de gestul cu care rezemase spada în colţul încăperii.

— Îngăduie-mi totuşi întrebarea: nu ne-ar fi fost de folos? Vrăjmaşul ni-i acelaşi.

— Te-ai împăcat cu gândul morţii, constată Negru.

Pe masa din faţa vetrei rămăseseră pocalele cu vin. Îşi turnă în cel din care băuse, vinul mai era cald.

— Avem altă ieşire? întrebă Vlaicu.

Cneazul sorbi din nou. Cu ochii la jarul din care mai ţâşneau limbi albăstrui, întrebă şi el:

— Ce vrem noi? apoi, pentru că Vlaicu tăcea aşteptând, îşi răspunse singur: Să fim. Înţelegi, fiule? Să fim *noi.*

— Cânde nu va mai fi niciodată *el.*

— Pe Cânde îl îngropăm acum, cu popa Ioan şi cu al lui Tatu.

— Atunci?

Vlaicu îşi încleştase palmele pe spătarul jilţului şi părea gata să-l zgâlţâie.

— Morţi, n-am mai fi. Nici noi, nici urmaşii noştri, nici urmaşii urmaşilor noştri. Lupta alături de Uza înseamnă moarte.

— Alături de Uza, ai spus?

Tânărul strigase.

— Va fi tot o luptă, se învoi Negru, parcă mânios.

Şi mânios era, dar pe el însuşi. Unde se ascundea gestul menit să ridice zăgazul din calea veacurilor vuind în pieptul lui? Cât timp îi va mai fi dat să orbecăie, căutându-l?

— Mai mult nu-ţi pot spune, adăugă încruntat, dar

Vlaicu nici nu cerea mai mult.

Apucând dreapta cneazului, o duse la buze.

— Nu vom fi robi, şopti pătimaş, iar cuvintele rostite de Negru în faţa bisericii arse sunară ca un jurământ şi cneazul privi lung chipul atât de tânăr sub coiful pletelor inelate.

— Nu, flacăra mea neagră, nu vom fi robi, repetă tot în şoaptă.

Peste chipul tânăr se suprapuse masca pergamentoasă a acelui Vlaicu din viitor pe care-l văzuse în peşteră şi Negru îşi plecă privirile. Nu ştii ce te aşteaptă, fiule, şi inima i se umplu de tristeţe şi totodată de mândrie la gândul că urmaşul lui se va pricepe să înfrunte ce-i va fi dat şi-şi va sili trupul să se facă verigă pentru ca din el să crească lanţul de voinţe al păstorilor de norod. Nu-şi putu înfrâna însă simţământul de vinovăţie, de parcă el, cu mâna lui, l-ar fi împins spre capcana în care aşteptau ani de flacără şi ani de zgură. Cu viaţa pre moarte călcând, n-avem de ales, chiar dacă trebuie să astupăm cu vieţile noastre gurile mereu flămânde ale morţii, chiar dacă trebuie să-i jertfim hălci din trupul nostru, chiar dacă trebuia să ne smulgem inima şi să i-o dăm în schimbul vieţii celorlalţi. Cândva, sângele nostru va fi răzbunat. În flori.

Toaca începu să bată.

— Deocamdată, zise, ne îngropăm morţii.

Cei mai mulţi oameni rămaseră afară, biserica de curte fiind mult prea mică pentru a putea cuprinde suflarea din Poienile-Văii. Începută de răposatul cneaz Gelu, sfârşită de răposatul cneaz Toader, care adusese

cu cheltuială meşteri pentru zugrăvirea icoanelor, biserica fusese durată din piatră, mărturie a evlaviei ctitorului, dar şi a faptului că nu era un om de rând. Obişnuiţi cu lipsurile şi deprinşi să folosească tot ce mai putea găsi întrebuinţare, constructorii nu se sfiiseră să recurgă la materialele pe care întâmplarea li le dăruia. Alături de blocuri anume cioplite de ei, înălţaseră astfel zidurile din pietre ce păstrau urmele unor dălţi mâncate de rugina veacurilor, ba aşezaseră la unul din colţuri şi o coloană de marmură, lângă ea un altar consacrat cândva lui Silvanus, iar, mai încolo, piatra de mormânt a unui veteran roman al cărui nume mai putea fi citit, dacă cineva s-ar fi priceput să-l citească, deşi lespedea fusese prinsă în zid în aşa fel încât şirurile literelor se aflau răsturnate.

— Maria-ta, mai gândeşte-te, şopti popa Daniil. E mare păcatul...

— Păcatul e al lui, spuse Negru păşind peste pragul bisericii şi plecându-se pentru a putea trece pe sub tocul de piatră al porţii scunde.

Neliniştit, popa clătină din cap. Urmat de Maria şi de Vlaicu, cneazul înaintă printre oamenii care le făcură loc. În faţa altarului se aflau trei sicrie încropite la repezeală, două deschise şi unul peste care capacul fusese lăsat. În cel dintâi se afla sacul cu oseminte calcinate ale preotului din selişte, într-al doilea trupul neînsufleţit al unui flăcău căruia abia îi dăduseră tuleiele. În dreptul fiecărui sicriu, câte o cruce pe care popa scrisese cu litere strâmbe numele popii Ioan, al lui Stan al lui Tatu şi al lui Cânde, cneaz de Orlea. Maria îşi înăbuşi un hohot şi scâncetul ei răsună în tăcerea dintre zidurile întunecate. Cuprinzându-i umerii

cu braţul, Negru făcu semn din cap şi popa începu slujba.

De câte ori rostea numele lui Cânde se poticnea pierzându-şi răsuflarea şi Maria se zgârcea, ca şi cum făptura i s-ar fi împuţinat sub braţul care o strângea tot mai tare. Lumânările de ceară fumegau. Lipsa de aer adâncea o toropeală întunecată, în care glasul tânguitor al popii răsucea dureri vechi şi noi. Cea dintâi începu să bocească mama flăcăului, apoi hohotele de plâns se înmulţiră şi, ca şi cum o molimă s-ar fi întins de la o femeie la alta, izbucniră şi afară, printre cele ce ascultau slujba în curtea bisericii, la lumina stelelor.

Atunci, nemaisocotindu-se obligată să-şi stăpânească suferinţa şi găsind un fel de alinare în vaietele celorlalte femei, Maria se risipi într-un plâns fără sughiţuri, sfâşietor şi continuu ca o pierdere de sânge. Gândul că fratele îi trăieşte îşi făcea din când în când drum în conştiinţa ei întunecată şi îl regăsea cu o mirare incapabilă de bucurie, ca şi cum s-ar fi întâlnit, la mari răstimpuri, cu amintirea unui om drag.

Te-am pierdut, Cânde, te-ai dus după tata, pe mama abia de mi-o amintesc, toţi ai noştri s-au risipit la loc de verdeaţă şi m-aţi lăsat singură să vă jelesc, doi ochi am şi nu pot plânge îndeajuns, o inimă şi mă doare pentru trei, Cânde, mortul meu viu care nu s-a înşelat niciodată, nu-i păcat mai mare decât să trăieşti în moarte, Dumnezeule, tu trăieşti, frate, şi eu jelesc a mort, mort şi sufletul mi se rupe în două, că niciodată nu te-ai înşelat şi eu sunt a omului meu la bine şi la rău şi plâng înaintea crucii tale, mortule drag, şi plâng durerea ce va să-mi vie prin Negru care-şi caută fapta răsunătoare şi-i aspru şi triumfător până şi aici, unde

mă ţine strâns, lipită de el, una cu el pe care nu-l pot trăda şi pentru care te-am trădat pe tine, m-am lepădat de tine şi-ţi plâng la căpătâi şi am să-ţi fac pomeni, deşi trăieşti şi poate că ai să şi auzi cum am murit noi, ştiu, tu nu te înşeli, dar te-ai înşelat acum, mortule viu, şters din cartea vieţii în cer şi pe pământ, Doamne, te-am pierdut, Cânde, nu te amăgi, nu-mi spune că sicriul e gol, numele tău e scris pe cruce pentru totdeauna şi popa îţi cântă veşnica pomenire şi dacă te-ai ivi acum oamenii te-ar primi cu săgeata cu vârf de argint şi ţi-ar înfige parul în inimă ca să mori de-a binelea, Cânde, nu mai ştiu ce spun, fereşte, frate, fugi, pierdut eşti şi în vecii vecilor nu te voi afla...

Sicriele fură ridicate şi duse, la lumina lumânărilor, în cimitir, unde gropile fuseseră săpate în pământul îngheţat. Primii bulgări răsunară pe lemnul crud şi toate privirile se îndreptară spre Negru.

Între el şi Vlaicu, sfârşită, Maria abia se mai ţinea pe picioare.

— Ni-i dată bezna, spuse cneazul. Şi cupa cu fiere. Fie-vă ţărâna uşoară, morţilor. O zi cu soare va veni, mă jur.

Şi în clipa aceea lumini jucară pe creştetul şi pe umerii lui şi cu toţii le văzură ţâşnind din făptura întunecată a cneazului pentru a ţese în jurul ei un nimb de aur cu creastă albăstruie. Popa Daniil înălţă crucea, dar crucea se făcu de aur. Oamenii căzură în genunchi. Şi aburii răsuflărilor le erau luminoşi, de parcă fiecare ascundea în el câte o comoară.

Urmară zile mohorâte. Negru rânduise străji care se schimbau la răstimpuri egale, nu numai la curte dar şi

în selişte, fierarul căpătase ajutoare şi porunca să topească fiare de plug, securi şi coase pentru a făuri vârfuri de suliţă şi vârfuri de săgeţi, spade şi paloşe, iar dulgherii croiau scuturi ce aveau să fie acoperite cu pieile ce aşteptaseră alte întrebuinţări în magazii. Încruntaţi, oamenii vorbeau puţin. Vlaicu veghea la buna rânduială a străjilor şi cerceta atelierele, cneazul lăsând în seama lui îndeplinirea poruncilor şi pierzându-se tot mai mult într-o muţenie care-i îngăduia să se cufunde în gânduri pe care nu le putea împărtăşi nimănui. Cernită, Maria trecea neauzită prin încăperi.

Toţi cred că ştiu ceva, mă bizui pe ceva, şi tot ce port în mine e amintirea unor năluci. Mi-aş da şi sângele să hrănesc cu el nălucile de care nu-i putere să mă rupă, dar cine m-ar urma de dragul unor năluciri? Vlaicu? Da. Fără să-i spun ce-l aşteaptă? Ştiind ce-l aşteaptă. Da. Şi Maria. Dobrotă? Da, numai pentru că i-aş da eu poruncă. Deşi de la înmormântarea lui Cânde mă ocoleşte, cum să priceapă? Trebuie să-i vorbesc. Şi lui Vlaicu.

Dar nu vorbea cu nimeni, stând ceasuri întregi în jilţ, cu ochii pironiţi în gol. Se scutura apoi şi, împovărat de tăcere, sărea pe armăsarul cu care gonea fără să ştie pe unde trece, orb la privelişti şi la oamenii întâlniţi, surd, sloi de tăcere.

Când, într-o zi cu soare tânăr care deşteptă miresme îndelung amorţite în pământ, în coaja nuielelor, până şi în pietre, martie sosi cu cârlionţi de vânt. Sute de pârâiaşe îşi repeziră apele pe umile făgaşe regăsite fără greş şi sporovăiră însoţind larma păsărilor, îmbătate de văzduhul dintr-odată nesfârşit. În vizuini

neştiute urşii mormăiră prin somn. Se iviră primii ghiocei şi primele brânduşe. Ameţiţi de aer, oamenii urmăriră cu zâmbete înduioşate cerbul care străbătu curmeziş aşezarea săltându-şi coarnele ca un duh al pădurii şi topindu-se ca o speranţă. Nimeni nu puse mâna pe arc. Şi, aruncându-şi privirile spre scut, Negru văzu că de pe el tamgaua pierise: desprinzându-se din cercul de fir, corbul se făcuse nevăzut.

Atunci, în dimineaţa de aur, cneazul zâmbi. Inspecta străjile şi le găsi la locuri, cercetă atelierele şi află de la Vlaicu numărul armelor şi scuturilor adunate în magazii.

— Bine, spuse făcându-i semn să vină cu el.

Şi nu-şi mai vorbiră câtă vreme li se înşeuară armăsarii şi nu-şi vorbiră nici când, încălecând, vântul le zvârli în faţă miresme de muguri. Pământul mustea sub copite, clipocea, ochiuri de apă explodau sub ei în ţăndări fluide şi amândoi galopau cizmă lângă cizmă, fără ţintă sub cerul dureros de albastru, liberi şi nespus de apropiaţi, comunicând fără vorbe, împărtăşind în beţia goanei bucuria de a fi, dintre sute de oameni, tocmai ei doi, atunci, între acel cer nepătat şi acel pământ înviat, ei şi nu alţii, ei fără alţii. Privind fiecare înainte se simţeau plini de prezenţa celuilalt, ca şi cum, de la unul la altul, adevăruri simple ar fi trecut nestingherite, calde şi proaspete. Erau clipe privilegiate, cunoscute şi dorite, rodul anilor unor apropieri îngrădite de false asprimi, ciuntite de tăceri cenzurând elanurile potrivit unui precis şi nemărturisit cod viril, stupid şi necesar şi inviolabil, dar goana spulbera codul sau făcea parte din el încă dintr-un început justificându-l în spirit şi ei redescopereau

tocmai spiritul bărbătesc al relaţiilor stabilite cândva sub cerul liber şi strămutate nepotrivit între pereţi morţi ce opreau vântul şi ploaia, împiedicau primejdia şi riscul. Una cu caii, mai apropiaţi decât dacă s-ar fi atins sau strâns în braţe, zburau împreună.

Ajunşi pe buza râpei, traseră în acelaşi timp de frâie, scurt şi sălbatec, silind caii să se ridice în două picioare. Râzând, descălecară. Încă aţâţaţi, simţind în toţi muşchii ecourile galopului, bătură pe grumaji caii care mai sforăiau neliniştiţi, le legară frâiele de două crengi, ude de preaplinul sevei ţâşnind prin scoarţă.

Curând, aşezaţi alături pe o buturugă, îşi odihniră privirile pe lumea albastră şi fumurie ce se întindea departe, sub ei, până la munţii ale căror zbârcituri se desluşeau ca şi cum ochii le-ar fi regăsit agerimea sălbăticiunilor.

Cu aripile desfăcute, un vultur luneca într-o parte, şi amândoi îi urmăriră plutirea lină, nesfârşită, sfidând pământescul.

Gustul fericirii, îşi spuse Vlaicu fără să se mire că Negru îşi lasă palma peste mâna lui, soarele era cald şi aerul catifelat, în faţa lor se deschidea infinitul. Ar fi vrut să poată plânge şi râde, alerga şi rămâne pe buturugă, ar fi vrut să se arunce în prăpastie, nu ştia ce voia, poate nu-i decât primăvara şi, simţind că-l podidesc lacrimile, strânse din dinţi.

Dar lumea se recompunea. Cu capul întors spre tânărul fascinat de biruinţa zmeului viu lunecând pe pârtii nevăzute, cneazul se simţi dintr-odată bătrân. Adresându-se profilului pur, încadrat de cărbunele pletelor creţe, spuse apăsat:

— Am ales pentru tine, fiule.

— Poruncă, măria-ta, rostiră buzele tinere, dar vorbele nu căpătară îndată înţeles şi Vlaicu se despărţi cu greu de pasărea în libertatea căreia se pierduse.

Apoi simţi umezeala buturugii. Văzu firele albe din barba cneazului. Şi, clătinat între speranţă şi teamă, regretă comuniunea frustă de adineauri, care se dispensa de cuvinte.

— Am… ales… pentru tine, repetă cneazul, vorbele se înşirau greoi, rostite dintr-o inerţie care le golea de înţeles şi Vlaicu nu află mai mult.

Cu ochi mijiţi, Negru privea în zarea unde albastrul pălea. Dusese mâna streaşină la frunte. Mirat, tânărul îşi răsuci capul. Şi iată, vulturul se întorsese şi, descriind un arc în văzduh, se îndrepta acum spre munţii închişi în încăpăţânata lor tăcere, dar atât de prezenţi, stavile înălţând metereze de piatră spre cer, sprijinind cerul. Tăcut, Vlaicu urmări cu pizmă zborul păsării întrebându-se ce descoperea de cealaltă parte a munţilor, unde totul era altfel sau, cine ştie, la fel, popa Daniil avea poate dreptate să spună că lumea e mare în ochii celui neînvăţat şi mică în ochii înţeleptului, vulturul însă nu era nici prost nici învăţat, cum arăta lumea în ochii lui? Şi se întrebă totodată la ce alegere se oprise cneazul, dar, cum toată tăcerea lumii se adunase în jurul lor, tăcu.

Vulturul nu se mai vedea. Cu privirile fixe, Negru răsufla scurt şi repede.

— Feciorul lui Dobrotă, spuse. Care a ucis un cuman şi a trecut dincolo…

— Manea?

— A mai dat semn de viaţă?

— Parcă, şovăi Vlaicu.

Dar Negru se ridică de pe buturugă, se îndreptă spre armăsarul care-şi scutura coama, nechezând uşor. Cu mâna pe grumazul încordat, spuse:

— Fiule, întăreşte-ţi cugetul şi braţul. Am ales pentru tine. Viitorul.

Veniră zile cu ploaie şi vânt, una cu soare şi alta în care fulgui mărunt şi des, de nu se vedea la doi paşi. O femeie născu un copil cu cap de câine. Ridicată în două labe, o oaie spuse desluşit: „Oameni buni...”, după care se prăbuşi fără suflare şi nimeni n-o jupui şi nu se atinse de carnea ei, care nu făcu viermi. Arătări înspăimântătoare răsăreau în codru, uneori tuna din senin, alteori răsunau vaiete în fundul pământului şi, treziţi din somn, oamenii năvăleau din bordeie. Popa Daniil citi din scriptură după ce porunci o zi de post negru, dar un frasin se prăbuşi în faţa lui şi din trunchiul frânt curse sânge. Nici descântecele n-aveau putere. Şerb solomonarul merse prin fumul seminţelor de cânepă zvârlite pe lespezile încinse şi nu întâlni decât duhuri rânjitoare şi leşuri spânzurate. Întocmai ca în anul de demult, al năvălirii cumanilor, semnele nu lipseau.

Şi trecură şi Babele.

— Făgăduieşte să mă asculţi, spuse Maria.

Cina lua sfârşit. Vlaicu ieşise din încăpere, seara se retrăgea întotdeauna devreme, acum avea de cercetat şi străjile. Era răgazul de linişte pe care Negru şi-l îngăduia, când i se părea că se face una cu jilţul ale cărui picioare de lemn creşteau din duşumele şi când, cu braţele lăsate moi pe cele două rezemători,

acoperind cu palmele boturile patinate ale urşilor, simţea cum se contopeşte cu încăperea, cu casa, *era* bătrâna casă de bârne cu temelii de piatră şi, de la tălpi de-a lungul picioarelor, o mare linişte suia în el prinzându-i pieptul în care inima îşi rărea bătăile, plămânii se umflau şi se goleau prelung, ca în ore de somn, limba şi buzele se îngreunau, iar ochii se închideau deşi nu adormea niciodată, dimpotrivă, gândurile i se limpezeau atunci, strecurate, despovărate, traduse în imagini ce defilau într-o ordine arbitrară, poate, dar nu mai puţin plină de înţeles, ca şi cum, devenit lemn şi piatră fără a se pierde în ele, ar fi dobândit temeinicia de care lemnul şi piatra nu se leapădă nici după ce omul le răpeşte adevărul, schimbându-le rostul.

Sub pleoapele lăsate cuvintele deşteptau imagini, i-am impus viitorul (şi peştera cu bărbaţi înălţaţi pe coloane de piatră îşi deschise adâncurile şi văzu mulţimea oamenilor prinşi în îndeletniciri paşnice şi văzu flăcări şi văzu sânge), i-am răpit moartea pentru a-i da viaţa (şi, cum era una cu lemnul şi piatra, se simţi munte şi se înveli cu păduri şi avu deodată cerul deasupra, imens şi singur crescuse cât o lume, glas îi era tunetul şi răsuflarea vântoasă, un vultur îi plutea în dreptul frunţii, dar când începu să bată din aripi îşi dădu seama că se înşelase, era un corb şi, urmărindu-l cu privirea, se simţi fulgerat de întrebări, nu el, ci Cânde le rostea fără a ridica glasul, bolnavule de trufie, te încumeţi să împarţi viaţă şi moarte? Cine eşti tu, biet cneaz al unor selişti neştiute? Eu nu m-am înşelat niciodată... Cneazul oftează şi suflul lui îl împinge pe Cânde, care se împleticeşte de-a-ndăratelea

bălăbănindu-şi braţele când Negru porunceşte: înapoi în groapă, sunt munte şi pădure, hoitule care nu mai simţi, cer viitorul şi pentru viaţa viitorului dau moartea prezentului, iată, mă ridic şi stau la judecată, dar unde-s judecătorii şi cine sunt ei? Tu, mort şi îngropat sub numele de care te lepezi şi trăind pieziş sub nume schimbat? Episcopul? Voievodul? Fraţii dominicani din umbra lor, pentru care legea noastră nu e lege? Cine judecă pământul şi apa şi muntele, cine judecă pădurea? Cine judecă sufletele pământului şi apei şi muntelui şi pădurii? Cine?).

— Făgăduieşte să mă asculţi, spune Maria şi Negru se simte dureros de micşorat în trupul înţepenit şi i se pare că-i îngrămădită în el o putere pe care alcătuirea omenească n-o va putea stăpâni şi care va detuna, sfârtecându-l.

Deschide ochii. Nu se întâmplă nimic. Oftând, se potriveşte în jilţ. A regăsit încăperea, liniştea de după cină, liniştea spulberată de după cină. Şi privirea Mariei, mândră şi rugătoare, da, sărmană lebădă rănită, dar nu mai e înlăcrămată, încă înainte de cină părea că nu-şi află locul, ar fi trebuit s-o întreb.

— Făgăduiesc, rosteşte vinovat şi-i întinde dreapta peste masă.

Cu mâna în mâna lui, Maria vorbeşte.

— Primejdia se apropie. De când ţinem minte, din pământ am crescut şi-n pământ ne-am întors, ca stejarul şi brânduşa.

— Suntem oamenii pământului, încuviinţează Negru zâmbind, şi eu mai mult decât toţi. De ce crezi că-s negru?

— Râzi... Dar dacă ne fuge de sub picioare?

— Pământul?

Nu mai zâmbeşte. Fără să vrea, mâna i s-a încleştat peste mâna Măriei şi femeia încearcă să-i slăbească strânsoarea.

— Mă doare...

Acum îşi freacă mâna amorţită. Pumnii cneazului s-au ivit pe masă, trupul repezit înainte se sprijină în ei şi, cu coatele împinse în lături ca nişte aripi, Negru pare o pasăre întunecată, gata să-şi ia zborul.

— Vorbeşte.

— Primejdia... primejdia pe care vrei s-o înfrunţi, pe care o aştepţi îngrămădind arme în magazii şi aşezând străji....

— Ştiu ce fac. Primejdia?

Maria îşi pleacă fruntea. Şopteşte:

— Te-ai gândit că poate fi dintre cele cărora nu le faci faţă cu spada?... Un petec din piele de viţel, o panglică de care spânzură pecetea...

Tăcerea încăperii e o tăcere moartă, totul a îngheţat, până şi focul. Alungite, lăbărţate, lucrurile se schimonosesc, plesnesc trădându-şi ura ascunsă şi înţepenesc hidos, e războiul guzganilor, triumful viermilor înfruptându-se din putregai şi năclăială puturoasă.

— Au să ne ia pământul, spune Maria. Fără pământ...

— Fără nume. Fără lege.

— Un simplu hrisov. Deposedare... Poate că te-ai pripit, totuşi. De ani de zile ştiai că el nu se înşeală şi uite că nu s-a înşelat nici acum... L-ai îngropat şi tot el ne dă de veste, l-a trimes pe Coman. Ne aduce scăparea...

Glasul Mariei pe câmpul de luptă al guzganilor, viaţă,

viaţa cea pre moarte călcând pentru ca viitorul să-şi rostogolească talazurile, veacurile, unde? În cer? Minţeau nălucile de slavă. Pleacă-te până cazi în genunchi, târăşte-te pe pragul şerbiei, îndobitoceşte-te ca să ţi se îngăduie pomana răsuflării, a gurii de apă, a scrâşnetului împerecherii de pe urma căreia sporeşte turma de robi. Da. Vlaicule, aveai dreptate, flacăra mea neagră, cu moarte pre moarte călcând.

— Taci? întreabă Maria şi ochii lui se despietresc şi văd din nou încăperea în care nici măcar nu s-a schimbat nimic.

Toate sunt la locurile lor, până şi pumnii lui au rămas pe masă, uitaţi, caraghioşi, ei într-adevăr nelalocul lor. Nu în lucruri, în el a murit ceva.

— Taci? repetă neîncrezătoare Maria.

— Nu te teme. Nu ţine mult. Vom fi împreună.

— N-ai ascultat... şi mi-ai făgăduit...

— Am ascultat, spune Negru. Mortul ne-a trimis solie de moarte.

Dar:

— Dimpotrivă, strigă femeia şi-i tremură buzele şi-şi frânge degetele, n-ai înţeles...

Apoi, îmbujorată, înghiţind cuvintele, arată din nou cum de la Cânde le vine scăparea. Ca răsplată pentru... ca răsplată, se încurcă şi se împleticeşte în vorbă, Cânde a cerut cnezatul lui Negru. Şi l-a primit. Rămânem aici, pricepi, nu s-a schimbat nimic, doar în înscrisurile pe care oricum nu le vede nimeni a fost însemnat...

— Nu.

N-a ridicat glasul. Un munte se prăbuşeşte peste masă, Maria se trage îndărăt să nu fie strivită şi

amândoi urmează să-şi vorbească tăcând gânduri ce se întretaie, se acoperă şi-şi răspund. Cânde a mijlocit totul sluga lui Cânde şi în loc de mulţumire îngăduit la firimiturile mesei lui de unde abia aşteptam să te bucur cnezatul lui Negru oh cerbicia şi trufia pentru care vei plăti cu capul a fost al părintelui şi bunului şi străbunului şi dacă la mine nu iei aminte atunci la Vlaicu toţi au stat cu frunţile în soare la copiii şi femeile şi bătrânii şi şi-au păzit libertatea de pecenegi şi cumani şi tătari iarăşi asprimea şi iarăşi triumful şi vrei ca eu oh fapta ta răsunătoare care încape într-un mormânt fără cruce din mila lui Cânde fie iertatul să trăiesc neştiut şi nepomenit asta vrei da şi ai să mă poţi privi în ochi da şi da şi eu am să te mai pot privi da şi da şi da.

Atunci tresar amândoi pentru că o umbră fâlfâitoare se roteşte peste capetele lor.

— Ce-ai adus? întreabă Negru, iar corbul lasă să cadă în dreptul lui, pe masă, o floare.

Faclele luminează mai viu? Când corbul şi-a reluat locul, în cercul de fier de pe scut a răsunat un ţăcănit.

— *Şi a venit la el porumbelul în faptul serii,* spune cneazul, *şi iată avea în ciocul său o frunză de măslin ruptă atunci...* încăperea a devenit prea mică, pereţii cântă. Negru s-a ridicat împingând jilţul. Vremurile s-au schimbat, lebăda mea, până şi tu eşti astăzi o lebădă neagră. Şi pe la noi nu cresc măslini.

— Fă-mă să înţeleg, tremură Maria. Ai ales moartea, adineauri încă mureai sub ochii mei şi ne târai pe toţi după tine...

— Veţi înţelege cu toţii.

Pereţii cântă, cântă într-adevăr, oare ea nu-i aude?

Cu mişcări încete ia floarea de pe masă, ştie că n-a mai văzut-o, şi i-o întinde. Nu-i încă gestul, dar lumânarea îşi scutură feştila când aurul i se scurge în floarea speranţei pe care femeia o duce, înfiorată, la buze.

trei

Iată-l deci în dimineaţa zilei neînsemnată în niciun calendar. E ziua pregătită de miile de zile care şi l-au trecut una alteia împlinindu-i trupul, lungindu-i braţele şi picioarele, modelându-i pometţii, asprind tăietura buzelor şi a cioburilor verzi cu care priveşte, noian de zile atât de repede spulberat încât nu-i vine să creadă că au încăput în ele fabuloasele nemărginiri numite curiozitate, speranţă, teamă, şi dragoste, şi mândrie, parcă ieri mă căţăram în copaci căutând cuiburi, tot ieri am purtat-o pe Maria peste prag şi s-a născut Vlaicu şi am întins mâna apăsând pleoapele, calde încă, peste ochii morţi cu care tata se uita la mine din depărtarea fundului de groapă ce nici săpată nu fusese, toate zilele s-au micşorat şi s-au strâns într-un singur ieri unde faptele trăiesc concomitent şi nu se amestecă, dar fiecare a fost o treaptă şi fiecare m-a împins, mereu mai sus, pe culmea zilei viitoare.

Nu ştie că ziua asta e ziua, deşi în cerdacul de unde-i place să-şi oprească privirile pe culmile înpădurite nu face decât să aştepte. De ce, altminteri, ar purta întruna cămaşa de zale? Cu mâna pe lemnul stâlpului ale cărui ciopliturі au căpătat netezimi de mătasă, pândeşte sfârşitul, condiţia oricărui început.

Nu ţine să provoace destinul. *Părinte, de voieşti, înlătură de la mine acest pahar. Dar nu voia mea ci voia ta împlinească-se...* Şi-i o zi calmă, nuielele

sălciilor s-au umplut de muguri catifelaţi de parcă le-ar fi năpădit mulţimi de şoricei minusculi ce-şi ascund boturile şi cucul se strigă pe nume.

Atunci răsună semnalul. Ca unul dintre glasurile presimţite ale primăverii, strigătul corbului s-a înălţat firesc şi numai gesturile pe care le declanşează nu se înscriu în şirul gesturilor zilnice. Negru intră în casă, încinge spada. Îşi pune coiful. Apucă scutul.

— Vin? strigă Maria răbufnind pe uşă.

— Ştii ce ai de făcut.

Puternică şi neînduplecată, unda de linişte care se desprinde din el o izbeşte ca un val negru.

— Ia seama, şopteşte femeia, dar cneazul s-a şi răsucit pe călcâie.

Apoi, în capul scărilor, încremeneşte cu picioarele depărtate şi mâinile sprijinite pe spadă. Pe scutul lăsat lângă perete, cu capul întors, corbul ascultă. Porţile curţii sunt larg deschise.

Curând aude larma celor ce se apropie, tropot de copite, clinchet şi zăngănit. Niciun zvon de glasuri, ca şi cum larma ar vrea să-şi proclame caracterul impersonal, manifestare sonoră a puterii, tăvălug sub greutatea căruia pământul geme. Nicio pasăre nu mai cântă.

Şi se ivesc, în vârful suliţelor, flamurile înguste, despicate ca nişte limbi de şarpe. Oamenii voievodului, fireşte. Se înscriu pentru o clipă în golul porţii, apoi cei din frunte dau pinteni cailor şi, împlătoşaţi, ameninţători, pătrund în curte oprindu-se în dreptul treptelor, în vreme ce oştenii se răspândesc umplând tot locul cuprins de împrejmuirea de pământ. Şi nimic nu se clinteşte pe faţa lui Negru când recunoaşte, între

trimisul voievodului şi dominicanul în mantie neagră, făptura măruntă a lui Uza.

Cumanul şi-a lepădat straiele împodobite şi poartă acum o armură strălucitoare din care capul lui de viezure răsare neaşteptat. Cum n-a vrut să se despartă de căciula albă, pare un colaj, cap de cuman pe trup de războinic apusean, jumate-om-călare-pe-jumate-iepure-şchiop. Nesigur, se tot ridică în scări şi-şi suceşte gâtul încercând să-şi dea seama dacă, în urma ostaşilor, călăreţii lui s-au putut şi ei strecura în curte, dar nu-i poate vedea, deşi sunt acolo, în caftanele lor colorate. Neliniştit, Uza recade în şa. Înfundaţi în pungi de grăsime, ochii îi ocolesc cu grijă privirile cneazului. Dominicanul, în schimb, îl priveşte cu blândeţe prefirându-şi mătăniile, iar trimisul voievodului, un bărbat între două vârste, aspru şi parcă plictisit, cu faţa numai cute, îl măsoară fără să-şi ascundă nerăbdarea.

Şi iată, timpul se opreşte în loc şi toţi cei care au umplut curtea cneazului înţepenesc ca şi cum, murind pentru o clipă, s-ar reculege, ca şi cum ar bănui că dintr-un viitor în care toate întrebările şi-au primit răspunsurile, noi, cei de azi, îi judecăm în prezentul lor, ce nu se mai poate schimba. A fost nevoie de noi, par a spune, ni s-au atribuit rolurile ingrate şi ni le-am asumat până la capăt, priviţi, asta am avut de făcut pentru ca povestea să se depene cum o cunoaşteţi, fără noi nimic n-ar fi fost cu putinţă şi nălucirile Negrului ar fi rămas simple năluciri, e întotdeauna nevoie de personaje ca noi pentru ca eroul să devină erou, spuneţi că n-am avut niciun merit într-asta de vreme ce nu înţelegeam de ce eram de fapt acolo, în

dimineaţa senină, ştim, dar noi am *fost* acolo şi ne-a asumat rolurile, trimisul ursuz, opac şi grăbit să-şi facă datoria, dominicanul pornit să predice şi să convertească până şi cu sabia o dată ce papa Inocenţiu al III-lea vestise că ereticii trebuiau socotiţi mahomedani şi, după albigensi, venise rândul celor ce nu mărturiseau *filioque,* cumanul care ajunsese să se îndoiască de atotputernicia duhurilor strămoşilor săi şi, nevoind să rămână de căruţă, primise botezul pentru a căpăta un statut într-o lume străină, cu legi străine, de noi s-a folosit destinul ca de nişte unelte, pe noi ne-a avut la îndemână şi pe noi ne-a jertfit.

E poate mai mult decât un dram de adevăr în vorbele lor, dar privirile mi se întorc spre bărbatul din capul scărilor. De atâtea ori şi-a închipuit scena în care are de jucat rolul principal încât i se păruse că nimic nu-l mai putea surprinde. Uneori, în versiunile cele mai sumbre, alături de trimisul voievodului se ivea Cânde. Cerul l-a scutit de asemenea înfruntare şi, deşi în niciuna dintre variantele pe care le-a jucat în minte Uza nu se numărase printre protagonişti, mirarea primei clipe în care se îndoise de identitatea celui ce-i râvnea cnezatul face loc unei bucurii întunecate, rele. Mulţumescu-ţi ţie, Doamne, niciunul dintre ai mei.

Dominicanul îşi desprinse de la gât crucea de os pe care se afla răstignit un Isus de plumb şi o înălţă.

— *În nomen patrii et filii et spiritus sancti...* încă nu-i prea târziu, spuse el deodată într-o românească dură, cu vocale străine. Primeşte, fiule, botezul întru dreapta credinţă apostolică şi romană, leapădă-te de erezie şi vei fi mântuit pe lumea cealaltă şi întărit în stăpânire în această lume a vremelniciilor.

În spatele lui Uza, tânăra unealtă vorbitoare îşi apropie capul de capul noianului. Traduse şoptit şi Uza se foi în şa.

— Nu te teme, luceafăr al Cumaniei Negre, rosti cneazul. Întărit în stăpânire am fost de ai mei şi altă întărire nu-mi doresc.

— De trei ori mi-e îngăduit să te conjur, spuse dominicanul şi Negru văzu abia acum cât era de tânăr. Gândeşte-te la sufletul tău nemuritor...

— Sufletul mi-e împăcat.

— La suferinţele ce-i aşteaptă pe cei care-ţi sunt apropiaţi...

— Ar suferi mai mult trăind în genunchi.

Dominicanul îşi petrecu lanţul crucii după gât.

— Dumnezeu şi-a întors faţa de la tine. *Procede, filie.*

Trimisul voievodului ascultase nepăsător. La îndemnul dominicanului făcu un semn şi un ostaş zdravăn, cu mustăţi de motan, îşi împinse calul în faţă. Înălţând cornul, încremeni pentru o clipă ca un mare soldat de plumb, apoi îl duse la buze şi, suflând prelung, slobozi un răcnet ameninţător. Trimisul scoase din cobur sulul de pergament, pe care îl desfăşură ţinându-l departe de ochi. Cu un glas ce făcea să-i tremure pielea parcă prea multă a feţei, începu să citească:

— *Andreus Dei grada Hungariae, Dalmatiae, Croaciae, Serviae, Galliciae, Lodomeriae, Comaniae, Bulgariaeque Rex, Princeps Salernitanus et Honoris Montis Sancti Angeli Dominus, fidelibus suis universis Prelatis, Abbatibus, Praepositis, Prioribus ceterisque ecclesiasticis personis; item Baronibus, Comitibus, castellanis, nobilibus et possessionatis ac iliis cuiuscuis*

condicionis et preheminencie hominibus, salutem et gradam...

Încruntat, Negru asculta strângând din dinţi. În curtea plină de oşteni şi de războinici cumani tăcerea nu era spartă decât de sforăitul cailor, de zgomotul copitelor frământând pământul. Glasul aspru se izbea de bârnele pereţilor şi inflexiunile lui metalice pluteau peste coifurile şi căciulile de pâslă, se loveau de palisada împrejmuind curtea şi se întorceau într-un amestec de ecouri spre trimisul ce-şi strunea calul între pulpe citind din pergamentul pe care îl desfăşura cu amândouă mâinile. Dominicanul părea că se roagă, Uza se tot potrivea în şa.

— *Quia Basaraba kenez terrae Blacorum tanquam immemor beneficiorum a nobis receptorum et ingratus fidem suam et litteras utrobique super certis pactis...*

Asta am aşteptat. Minciuna. Nu mi-ai dat nimic, ai luat, şi luat, şi acum vrei totul. Nu asculta decât cu o ureche cuvintele latineşti, dealtfel nu le înţelegea pe cele mai multe şi n-ar fi putut prinde decât sensul hrisovului pe care, oricum, îl cunoştea. Se miră când îşi dădu seama că-şi stăpâneşte anevoie mânia, trupul îi vibra şi mâinile zvâcneau pe mânerul spadei, cneazul din mine nu rabdă năvala nepoftiţilor, trufia şi credinţa că-mi pot porunci nepedepsiţi, dar mânia nu izbutea să sugrume beţia triumfului, tremurul muşchilor era al aţâţării, al aşteptării împlinite sau urmând să se împlinească şi, în timp ce trimisul voievodului răcnea de-a surda, cuvintele se îmbulzeau în el: mi-aţi umplut curtea cu neobrăzarea şi fala şi asprimea voastră, neghiobilor, voi singuri închideţi o poartă şi deschideţi pentru mine o alta cât un arc de triumf, nu-mi lăsaţi

nicio alegere şi ar trebui să vă mulţumesc dacă nu v-aş urî făţărnicia şi grosolănia şi încrederea oarbă în puterea celui ce v-a miluit cu o fărâmă din puterea lui şi mâine vă va strivi ca pe nişte lindini... Ciudat, îşi mai spuse, nicio nelinişte. Doar nerăbdarea, doar mânia şi sila, da, nici măcar ură, şi foamea de tot ce va veni.

Atunci, simţind nedesluşit o schimbare, bătu din pleoape. Trimisul isprăvise cu citirea pergamentului şi-l făcea sul. Zdrahonul cu mustăţi de motan suflă din nou în corn. Negru trase aer în piept. Se plecă. Şi, apucând scutul, înălţă spada.

În liniştea ameninţătoare un corb croncăni de trei ori. Trimisul întoarse capul la timp pentru a vedea mulţimea celor ce răsăreau pe palisada înconjurând curtea. Când se închiseseră porţile? Scoţând spada din teacă, răcni o poruncă, dar capcana fusese desăvârşită, săgeţile începuseră să şuiere şi vacarmul îi acoperi glasul. Urletele răniţilor care se prăbuşeau pentru a fi îndată pisaţi de copitele cailor săltaţi în două picioare, nechezând, sforăind, izbindu-se unii de alţii în nori de praf, bufniturile surde însoţind căderea oştenilor pe care armurile îi împiedicau să se ridice, răcnetele cailor cu grumajii străpunşi de săgeţi, totul se învălmăşea. Spaţiul îngust nu îngăduia nicio manevră, călăreţii se stânjeneau, împiedicând până şi complicatele acrobaţii ale cumanilor. Cei câţiva care se încumetaseră să descalece fuseseră zdrobiţi de caii înspăimântaţi, strigătele răniţilor se pierdeau în chemările deznădăjduite ale celor vii. Şi, de pe culmea palisadei, săgeţi şi suliţi plouau fără încetare.

Urlând, trimisul îşi repezi calul spre treptele în capul cărora Negru veghea, dar obloanele ferestrelor se

deschiseră atunci şi o nouă rafală de săgeţi ţâşni din casă. Calul se prăbuşi prinzând sub el trupul împlătoşat al trimisului voievodal. Dominicanul nu se mai vedea, nici noianul cu cap de viezure, încet, ca şi cum toată greutatea pământului i-ar fi atârnat de braţ, cneazul coborî spada. Şi corbul croncăni din nou.

*

— Douăzeci de cai, treizeci de coifuri, scuturi şi suliţe şi spade, armuri şi şei şi flamuri, bănet şi podoabe...

Vlaicu gâfâia, nu-şi găsea locul. Încâlcite de praf şi sudoare, pletele i se împâsliseră. Ca şi Negru cu ani în urmă, când luptase împotriva lui Maniac, i se părea că totul durase prea puţin, abia apucase să imite croncănitul corbului, să sloboadă câteva săgeţi. Fericit, dezamăgit şi mândru, ar fi vrut să mai facă ceva, orice, chiar să se suie din nou pe palisada de pe culmea căreia luptase.

— Câţi au scăpat cu viaţă?

— Doi cumani teferi. Alţi trei răniţi. Unul rău.

— Pierderile noastre?

— Doi răniţi. Prosteşte. Au căzut de pe întăritură şi şi-au rupt unul o mână, altul un picior.

Vorbea scurt, ostăşeşte. Nu-i venea uşor, dar până şi înfrânarea era prilej de mândrie, se simţea bărbat.

— Pregătiţi carele, aşa cum ne-am înţeles. Toată ziua de azi, toată noaptea. În zori pornim. Şi ţineţi prinşii sub pază, mai spuse Negru.

Zâmbi scurt şi sui în cerdac. În mijlocul curţii se şi săpau două gropi uriaşe. Atunci, urmărind mişcările lopeţilor, săpătorii coborând în pământ până la glezne, până la genunchi, cneazul îşi aminti deodată că pe locul unde săpau stătuse cândva, într-o iarnă a

copilăriei, alături de fie iertatul cneaz Toader. Bătrânul înălţase cu mâinile lui un cuptor de zăpadă, turnase apă peste movila albă şi o lăsase să îngheţe, apoi, spre încântarea băiatului, făcuse foc şi-l învăţase să coacă mere mari, cu pieliţa aurie. Era ger, fierbinţeala jarului topea un strat al pereţilor, dar pereţii erau groşi şi apa îngheţa din nou şi mirosul merelor coapte avea dulceaţa dragostei bătrânului cneaz, mereu umbrită de tristeţe. Întocmai ca Negru, mai târziu, se va fi întrebat şi el de destule ori ce viitor îi pregăteşte feciorului său şi nu-i fusese dat să-şi spulbere neliniştile şi împovărat de ele închisese ochii, pe când eu am fost găsit vrednic să rostesc vorba şi să fac gestul descătuşând viitorul (înfiorat, înţelese că gestul fusese făcut în clipa când, încruntat, înălţase spada acolo, în capul treptelor) şi neliniştile mele sunt altele, tot nelinişti, dar altele, era poate nevoie de mai multă asprime şi hotărâre şi încredere, tata a fost prea milos, prea bun, şovăia să rostească vorba şi să facă gestul sau era prea devreme şi, ştiind asta, se resemnase să aştepte năpădit de tristeţea care avea să-l doboare. Dezminţit de priveliştea săpătorilor lucrând cu tăcută îndârjire, mirosul merelor coapte plutea în cerdac şi cneazul se afla în acelaşi timp acolo şi în copilărie, împlinindu-şi destinul.

Când gropile fură gata coborâră într-una trupurile ostaşilor şi aşezară peste ele leşul dominicanului cu fruntea zdrobită de o potcoavă, în cealaltă rămăşiţele cumanilor. Faţa de viezure a lui Uza era de nerecunoscut, îl identificaseră după armură.

Stingherit, popa Daniil şopti o rugăciune care l-ar fi nemulţumit pe dominican şi i-ar fi făcut pe cumani să

dea din umeri. Caii morţi fură jupuiţi, hoiturile date la câini. Curtea îşi regăsi ceva din vechea înfăţişare, dar două movile şi pete întunecate pătau pământul care nu avea să uite.

Începea să se întunece.

*

La dreapta Negrului, în cerdac, Dobrotă nu-şi ia ochii de la tânărul scund şi sprâncenat, care vorbeşte cu patimă.

— De când l-a atins săgeata otrăvită a tătarului, cneazul Tihomir mai mult boleşte. E pământ mănos şi pădure multă, măria-ta, iar oamenii-s puţini şi n-au cum se apăra de fiare şi nici de câţi vântură-lume se nimeresc să le afle aşezările. E nevoie de braţe care să desţelenească, să are, să semene.

— Să nu ne ia şi pe noi drept asemenea vântură-lume...

— Doamne, măria-ta, cneazul însuşi te pofteşte bucuros şi oamenii te roagă în genunchi să-i primeşti sub ocrotire. Sunt de-ai noştri, aceeaşi limbă, aceeaşi lege.

Tăcut, Negru dă din cap. Manea nu-i spune nimic nou, de când s-a întors a povestit de nenumărate ori cât de primitoare sunt ţinuturile de dincolo de munţi şi cum a găsit adăpost printre oamenii care desţelenesc din pădure cât socot că pot munci şi-şi întemeiază gospodăria apărând-o de urşi şi lupi şi mistreţi, e nevoie de braţe şi de inimi tari, sunt pe lumea asta locuri unde oamenii s-au înmulţit şi râvnesc la bunul altora şi nu pregetă să se ticăloşească, măritul cneaz ştie mai bine cum stau lucrurile şi n-are de aflat nimic de la un Manea al lui Dobrotă care n-a răbdat

neobrăzarea cumanului şi i-a făcut de petrecanie pribegindu-se pentru că oamenii noianului îl căutau, nu ştie până în ziua de azi cum au aflat de el, l-o fi văzut careva, nu l-o fi văzut, vorba e că a trebuit să-şi ia lumea în cap şi uite că tot răul e spre bine, acum e în stare să călăuzească toate sufletele din selişte.

— Bine, spune Negru, în ceasul al doisprezecelea a simţit nevoia să mai asculte o dată vorbele lui Manea ca pentru a le încerca sunetul, sună cinstit, în privinţa asta nicio îndoială. Convoiul?

— Totul e gata, vesteşte Dobrotă. Vlaicu aşteaptă semnul.

— Duceţi-vă. Dar, mai întâi, încredinţaţi-vă că n-a rămas nimeni în casă.

Cei doi trec din încăpere în încăpere, tot ce era de preţ şi putea fi cărat a dispărut. A rămas pe perete zugrăveala înfăţişând vânătoarea mistreţului, au rămas jilţurile grele, aduse de la Orlea. Duşumelele trosnesc sub paşii bărbaţilor, zgomotul e amplificat de pustiul odăilor pe care le străbat cu o sfială schimbată curând în neplăcere, casa e moartă, ghemotoace de praf şi gândaci mari, negri, rătăcind descumpăniţi. Dobrotă se opreşte pentru o clipă în încăperea în care bătrânul cneaz şi-a dat sufletul, patul uriaş e acolo cu amintirile naşterilor, morţilor, bolilor şi orelor de dragoste şi orelor de nesomn, picioarele i-au lăsat cu siguranţă urme pe duşumele, dacă s-ar trage patul s-ar vedea semnele, dar urmele lui Dobrotă nu se văd, deşi a fost acolo când Negru a îngenuncheat, ce-mi trece prin minte, şi i-a stat alături în noaptea priveghiului.

— N-a rămas nimeni, spune Manea.

— Amintirile, spune Dobrotă, iar când tânărul se uită

la el întrebător, oftează şi iese.

Din cerdac, Negru îi urmăreşte cum străbat curtea. O mână i se lasă pe umăr, dar nu-şi întoarce faţa.

— Ştiam că ai să vii.

— Aici am fost fericiţi, şopteşte Maria, glasul îi e schimbat de hohotul pe care-l înăbuşă, *aici* i se opune lui *acolo,* certitudini faţă-n faţă cu necunoscutul.

Tăcut, Negru o cuprinde cu braţul. În vorbele ei se amestecă anii, sunt nopţile lor şi e Vlaicu, poate şi Cânde, pe care nu-l va mai vedea, de parcă ar fi într-adevăr îngropat sub crucea ce-i poartă numele.

Jertfa femeii e mai mare decât jertfa lui, ce mai pot spune vorbele?

— Aşteaptă.

Intră în casă, pentru ultima oară, îşi spune cu un fel de mirare, dar nu se întâmplă nimic şi totul tace, viaţa a şi părăsit casa. În dreapta vetrei e o firidă. Scoate din ascunzătoare facla, amnarul şi cremenea pregătite din vreme, aprinde facla. Mireasma răşinei umple încăperea. Fără o privire în jur, cneazul aruncă torţa pe scândurile duşumelei, apoi, cu paşi mari, se întoarce în cerdac.

Şi prinzând mâna Mariei în mâna lui, coboară împreună pentru ultima oară treptele de piatră pe care, cu ea în braţe, suise într-un amurg atât de îndepărtat încât părea al unei alte vieţi, de care nu îl despărţea totuşi decât o singură şi aberantă clipă.

Răsuflarea flăcărilor creştea zgomotos în urma lor, dar nu-i îngădui Măriei să-şi întoarcă faţa. Mână în mână străbătură curtea ocolind cele două movile şi urmele întunecate ce pătau pământul, nu era uşor, semnele morţii lăsau între ele poteci şerpuitoare şi

uneori trebuiau să facă paşi mari pentru a nu călca peceţile de sânge, mână în mână se opriră în dreptul porţii şi abia acolo făcură faţă vechiului cămin.

Limbile focului ţâşneau pe ferestrele deschise, lingeau stâlpii cerdacului. Flăcările vuiau duduind, bârnele uscate trosneau şi fumul se răsucea ca şi cum amintirea faptelor petrecute între pereţii chinuiţi de foc, duhurile faptelor s-ar fi zvârcolit în cleşti înroşiţi.

— Arde viaţa noastră, spuse încet şi rar Maria descoperind că formele neaşteptate ale fumului se lăsau citite.

Era o întâmplare faptul că imaginile stârneau din tainiţe uitate chipuri şi gesturi, abia desluşite, îndată destrămate, ca şi cum n-ar mai fi avut puterea să se afirme sau s-ar fi temut să fie recunoscute? Iadul, aşa arată iadul, se înfioră femeia urmărind revelaţiile incendiului care dădea imaginilor nuanţa implacabilă ce le lipsise atunci când nu erau simple imagini, ci fapte de viaţă, dar totul fusese numai amăgire, nepăsare şi joc, eram orbi, Dumnezeule, nu ştiam ce facem şi nici că trăirile noastre erau nemuritoare, bune şi rele sufletele faptelor se zbuciumă acum în focul gheenei, de ce, unde e dreptatea şi judecata, totul piere chinuindu-se şi lăsând în urmă aceeaşi cenuşă.

Împroşcând scântei, stâlpii cerdacului se prăbuşiră trăgând după ei o parte a acoperişului de şiţă. Dogoarea ajungea până în dreptul porţii, dar Negru şi Maria nu se clinteau. Ca pentru a primi revelaţia focului, ochii femeii se măriseră şi aripi de sânge bateau în noaptea lor.

— Ne curăţăm de zgură, vorbi într-un târziu Negru şi Maria ştiu că gândurile lor apucaseră pe drumuri

deosebite, bărbatul citea altfel decât ea plăsmuirile focului.

— Mereu neînduplecat, gândi cu glas tare, dar glasul nu-i mai era împovărat de lacrimi şi cneazul îşi întoarse privirile spre ea.

— Ai făcut bine, mai spuse Maria.

Neînţelegând ce se petrece cu ea, se ferea să stăruie asupra schimbării din adânc de care-şi dădea seama, o linişte poate faptul că imaginile înspăimântătoare descifrate în jocurile focului nu cereau neapărat concluzia deznădăjduită la care ajunsese şi, resemnată, găsea acum o consolare nelipsită de mulţumire răutăcioasă în gândul că nimeni nu-şi va tipări amintirile peste amintirile ei, întinându-le fie şi fără voie, prin simpla sa prezenţă.

A ars repede, îşi aminti Negru cuvintele celui ce-i povestise cum fusese incendiată biserica. La fel de repede se mistuia acum casa în care se născuse. Acoperişul se prăbuşea împroşcând şiţă aprinsă, bârne căzute ardeau în jurul marelui sâmbure de foc. Ne privim moartea sau ne lepădăm într-adevăr numai zgura în rugul care ne curăţă de zile şi nopţi pentru ca, tari şi proaspeţi, să ne ridicăm în zorii acestui început? Fascinat de flăcări, încercă să-şi răspundă. Zilele şi nopţile nu-şi lăsaseră amprenta numai pe ziduri, ar fi fost prea uşor.

— E timpul, oftă trăgând cu blândeţe mâna Mariei, pe care o ţinuse mereu în mâna lui.

Şi amândoi îşi întoarseră feţele de la focul care le spusese tot ce era în stare şi acum ardea potolit, răbufnind încă în câte un val de fum străpuns de scântei. Atunci văzură că Vlaicu şi Dobrotă şi popa

Daniil stăteau dincolo de poartă şi că în jurul lor se adunaseră femeile şi bărbaţii pregătiţi pentru marele drum. Tăcuţi, împietriţi, priveau sfârşitul curţii de la Poienile-Văii.

— Da, s-a sfârşit, rosti Negru, dar totul începe. Avem un viitor. Îşi dădu seama că ridicase glasul şi adăugă scurt: Pornim. Dobrotă, însoţeşte-o pe jupâneasă la car. Prinşii?

Vlaicu făcu un pas înainte.

— Sub pază. Aşteaptă hotărârea cneazului.

Carele, mari şi grele. În ultimul, înconjurat de câţiva flăcăi purtând suliţe, cumanii răniţi şi cei teferi. Ultimii şedeau pe sacii răsărind din hambarul carului şi picioarele le spânzurau în afară, dar răniţii erau ascunşi sub coviltir. Unul gemea.

— Unde-i lovit? întrebă cneazul.

— La piept.

— Tu eşti, tălmaciule?

Stingherit, tânărul zâmbi. Se lăsă să lunece în picioare, vechiul reflex îi porunci să răspundă:

— Orhan zice: eu, mărite cneaz.

În clipa aceea încetară vaietele rănitului. De sub coviltir se auziră foşnete şi cuvinte precipitate, iar Orhan păli, traducând fără a mai aştepta porunca.

— Raşid zice: a murit Genan.

La semnul cneazului, doi dintre purtătorii de suliţă îşi rezemară armele de loitrea carului şi scoaseră trupul neînsufleţit, lăsându-l la pământ. De sub coviltir se iviră şi cumanii răniţi, care-şi legaseră rănile cum putuseră. Unul era lovit la braţ, celălalt la cap. Legăturile improvizate le erau pătate de sânge.

Şi câţi se aflau acolo tăcură, privind mortul, un

bărbat între două vârste, cu obrajii supţi şi ochi cercănaţi. Îmbibat de sânge, caftanul nu-şi mai păstra culoarea decât pe mânecile largi, tivite cu blană de iepure, din care răsăreau mâinile cu degete zgârcite. La colţurile gurii căscate se închegau două fire de sânge, ochii negri rămăseseră holbaţi.

Şi cadavrul de lângă roata carului nu mai fu deodată trup de duşman sau de prieten, ci simplă reprezentare a morţii, viaţă devenită obiect. Deşi văzuseră cu toţii atâţia morţi şi abia cu o zi înainte îi înghesuiseră în cele două gropi comune, cadavrul ivit în faţa lor pe neaşteptate îi află nepregătiţi, de parcă un singur mort pătat de sânge ar fi degajat mai multă oroare şi milă şi teamă decât zecile de leşuri din ajun.

— Nu noi am vrut înfruntarea, spuse cneazul, iar Orhan îi tălmăci cuvintele.

Cumanii îşi plecară capetele. Unul dintre ei vorbi apoi şi Orhan traduse din nou.

— Raşid zice: noianul Uza şi-a întors faţa de la duhurile strămoşilor şi duhurile şi-au întors faţa de la noian. A plătit cu sânge, zice Raşid, dar Marele Lup al începutului nu s-a mulţumit cu sângele lui. A băut încă multe vieţi care mai puteau da viaţă, şi-a înfipt acum colţii în inima lui Genan şi pe noi patru ne-a cruţat numai pentru ca măritul cneaz să-şi apese talpa pe creştetele noastre.

Cumanii căzură în genunchi. Dar:

— De robie fugim, răspunse Negru, şi Dumnezeu nu ne-ar ajuta dacă la început de drum am pune oameni în fiare. Aţi rămas în viaţă. Nu vă ucid, dar nici nu vă dau drumul câtă vreme puteţi însemna o primejdie pentru mine şi pentru ai mei.

Uluiţi, cei patru se priviră, priviră spre cneaz. Ca fulgeraţi, îşi izbiră frunţile de pământ.

Mortul fu îngropat.

Când soarele se înălţă popa Daniil binecuvântă convoiul, apoi ridicând crucea, şopti:

— *Şi Dumnezeu a zis lui Avram: Ieşi din ţara ta şi din nemetul tău şi din casa tatălui tău, şi du-te în ţara pe care ţi-o voi arăta. Şi voi face din tine popor mare şi te voi binecuvânta şi voi mări numele tău, încât vei fi binecuvântare şi pentru alţii.*

— Amin, spuse Negru, iar bărbaţii şi femeile repetară:

— Amin.

Cneazul ridică braţul şi convoiul se puse în mişcare, strigăte, scârţâit de osii, pocnet de bici şi nechez, mugete şi behăieli şi lătrat de câini. Tot mai gros pe măsură ce focul descreştea, fumul incendiului se întindea pe cer ca un imens deget arătând spre răsărit. Dar nu era mai degrabă braţul arhanghelului care-i izgonea din rai?

Negru alungă gândul. În urmă toate punţile fuseseră rupte, raiul era undeva în faţă, ascuns încă de culmile munţilor peste care doar vulturii se încumetau în zbor. Asemeni vulturilor ar fi vrut să se avânte desprinzându-se din toate strânsorile, dar nu era singur. Convoiul se târa anevoie şi el înţelesese că viitorul nu aştepta numai în pieptul lui, ci în fiecare dintre carele încărcate, în fiecare bărbat şi femeie. Pe toţi trebuia să-i strămute acolo unde aveau să rodească, toţi îi fuseseră daţi în seamă, pentru toţi avea să răspundă. Răspund pentru toţi, îşi spuse

înfrânând foamea de spaţiu şi silindu-şi calul la pas. Şi-şi aminti cât pizmuise în copilărie libertatea cumanilor, gata oricând să-şi încarce avutul în care pentru a se pierde dincolo de orizont, unde-i aştepta neprevăzutul. Acum, ascultând de legi nescrise, uitate şi reînviind când vremile sălbatece reînviau, convoiul se alcătuise după invariabilul model al tuturor seminţiilor nomade.

În frunte, un pâlc de cercetaşi însărcinaţi cu alegerea drumului şi recunoaşterea eventualelor primejdii, călărea sub porunca lui Vlaicu, alături de care se afla Manea, călăuza. Ştafete alergau necontenit legând cercetaşii de grosul convoiului, condus de Negru. Două şiruri de călăreţi, dintre care cei mai mulţi îmbrăcaseră armurile dobândite în înfruntarea cu oamenii voievodului, încadrau alaiul carelor atât de încărcate încât nu mai rămânea loc în ele decât pentru bătrâni, bolnavi şi copii prea mici pentru a păşi alături de femei. Ar fi fost firesc ca femeile să se afle în care sau să însoţească alaiul pe cai? Boii trăgeau şi aşa greutăţi prea mari, caii erau păstraţi pentru ostaşii de puterea cărora depindea soarta tuturor. În urma carelor se îmbulzeau turmele şi, sub comanda lui Dobrotă, pâlcul ce păzea spatele convoiului. Din când în când cneazul se oprea şi marele şarpe se târa în faţa lui, atunci se rezolvau măruntele sau marile probleme inerente deplasării, atunci avea răgazul să stea mai pe îndelete de vorbă cu ştafetele trimise de Vlaicu.

Deşi pestriţ, convoiului nu-i lipsea o anume măreţie dată de şirurile bărbaţilor în armuri purtând scuturile de confecţionarea cărora se îngrijise Vlaicu. Pe fiecare se afla câte un corb cu capul întors într-o parte şi Negru îşi spuse că tamgaua făcea din bărbaţi luptători,

subliniind caracterul deliberat şi demn al migraţiei. Era deosebirea dintre revărsarea pustiitoare a hoardei cumane năvălind ca o stihie fără să ştie încotro se îndreaptă şi strămutarea îndelung pregătită a oamenilor săi, aşteptaţi de fraţii necunoscuţi de pe malul râului cu nume aspru despre care-i vorbise Manea. Şi-şi mai spuse că soarta îi hărăzea mereu întâlniri peste timp cu chipuri, întâmplări sau vise ţinând de ani lăsaţi în urmă, deşi chipurile, întâmplările sau visele nu erau niciodată aidoma celor de demult, ci mai degrabă le reluau, porneau de la ele, păstrând ceea ce îl putea face să le recunoască şi, în fapt, schimbându-le pe de-a-ntregul. Poate că asta se petrece cu fiecare dintre noi şi îmbătrânirea nu e decât veşnica reîntâlnire cu chipuri şi fapte şi vise, mereu aceleaşi şi altele de fiecare dată?

Neîndemnat de pinteni, armăsarul se oprise şi convoiul defila încet pe dinaintea cneazului. Şleaul era presărat cu gropi în care roţile nimereau bufnind şi din care ieşeau scârţâind, era brăzdat de şine de noroi uscat de care roţile mari se frecau. Câini cu coada flocoasă alergau pe lângă picioarele femeilor, întovărăşind mersul boilor. Şi, cum treceau prin faţa lui, femeile care mânau boii şi oştenii de pe cai îşi îndreptau trupul, dar el simţea că mişcarea instinctivă era mai mult decât una de respect, unii zâmbeau, câte o femeie îşi îndrepta broboada, prezenţa lui împrospăta încrederea datorită căreia îl urmaseră, după cum periodica reîntâlnire a chipurilor cunoscute întărea în el hotărârea îndelung cumpănită şi desăvârşită în orele de care-şi amintea şi în nenumărate altele, rămase neştiute ca toate cele în

care cugetul îşi împlineşte lucrarea în somn.

După inevitabila vânzoleală de la pornire, oamenii se închiseră în ei. Îngânduraţi, parcă străini de necurmatul scârţâit al osiilor, de zăngănitul unei spade şi pocnetul de bici suind pentru o clipă peste răsuflarea coloanei, zumzet, hârşâit îndărătnic, mergeau în neştire ca şi cum ar fi refuzat să-şi asume semnificaţia propriei lor deplasări. Încă prea apropiate, locurile de curând părăsite trăiau în fiecare. Lunga călătorie, mai lungă decât oricare întreprinsă vreodată şi la capătul căreia aştepta un necunoscut, inimaginabil în ciuda tuturor încercărilor de raportare la realitatea liniştitoare a codrului, a râului, a ierbii, încetase să fie abstracţiunea ispitei, a spaimei înfiorată de speranţă. Porniseră. Mai puteau da îndărăt? Întrebarea îi chinuia pe când urmau să se legene în şei, păşeau pe lângă boi sau erau hurducaţi în care, iar gândurile li se întorceau spre bordeiele rămase în urmă şi pe care, fără să-şi dea seama, începeau să le salte deasupra pământului, dăruindu-le culori de care fuseseră dintotdeauna lipsite. Nu făceau eforturi să uite umezeala, întunericul, aerul stricat, promiscuitatea, ele dispăreau firesc sub fantastica mulţime a cergilor miţoase, a ştergarelor, a oalelor cu smalţuri strălucitoare din care răsăreau flori mai înmiresmate decât cele, identice, pe lângă care treceau. Revenind asupra imaginilor, înlăturau o imperfecţiune, adăugau o rază de soare. Vise vechi, dorinţe neîmplinite se realizau, vaca era acum bălţată şi ugeru-i căpăta dimensiuni fabuloase. Fierul plugului despica de la sine pământul unsuros. Cumanul trecând pe lângă nucul sub care şezi îşi scoate căciula albă, uluit de strălucirea paloşului tău culcat pe genunchi.

Berbecul se rumeneşte în frigare. Hora e tot mai iute. În lada de zestre nu mai e loc...

Născut din omeneasca nevoie de sfâşiere, nu era decât jocul în care minţile se complăceau recunoscându-l şi ştiind bine că-l hrănea minciuna fără de care nu s-ar fi născut poveştile, al căror adevăr te fură deşi se află dincolo de adevăr, jocul ce nu trebuie întrerupt sau batjocorit pentru că toate fibrele vieţii s-ar răzvrăti ridicându-se în apărarea imaginilor care, negate din afară, capătă neaşteptat concreteţa realului şi se vor apărate, impuse chiar, silindu-te la fapte pe care nu le-ai dori şi de care, în câiip firesc, ai rămâne străin.

Indiferenţi la ritmul înaintării convoiului, oamenii se amăgeau aşadar cu bună ştiinţă, lăsându-se pradă jocului de-a ce-ar fi dacă. Tăcuţi, privind fără să vadă, mergeau ca şi cum fiecare pas nu i-ar fi îndepărtat de umbrele trecutului înfrumuseţat cu care se jucau şi care, sleindu-şi puterile, păstrând un tot mai redus coeficient de credibilitate, topindu-se într-o mereu mai neciteaţă nostalgie, aveau să moară de la sine sub frunţile lor pentru a învia doar mult mai târziu, de astă dată lipsite de iluzoria osatură a posibilului, şi strămutate, iremediabil, în oaza cu amintiri idealizate. Dar, pentru că visau cu ochii deschişi, nu-şi dădură seama că ritmul înaintării convoiului se schimbase.

Totul se petrecuse pe nesimţite, paşii oamenilor şi animalelor se iuţiseră treptat, fără conştiinţa efortului. Numai Negru, nemişcat pe armăsarul care-şi scutura coama, văzu că şirurile călăreţilor îşi grăbeau trecerea, ostaşii începând să salte în şei, în vreme ce femeile aproape alergau pe lângă carele ale căror roţi se

învârteau atât de nebuneşte încât nu li se mai deosebeau spiţele. Dând pinteni armăsarului, se năpusti în fruntea coloanei.

Unde văzu o femeie înaltă şi slabă.

Pata verde a veşmântului ei cu poale inegal zdrenţuite sălta în dâra de aur a soarelui. Zvârlind picioarele desculţe, uşor îndoite din genunchi, femeia gonea cu ciudate mişcări discontinue şi, când ridica braţele repezindu-le în câte o parte a drumului, părea că împarte porunci. Niciuna dintre mişcările ei sacadate nu era fără rost, la semnele poruncitoare ale femeii copacii crescuţi pe marginea drumului se trăgeau în lături, o nemaivăzută vijelie scutura coroanele, frunzele încă fragede şuierau când crengile se plecau o dată cu trunchiurile muiate, unduind şerpeşte în stranii reverenţe ce le deplasau, pe sub pământ, rădăcinile. Copacii se îndreptau apoi şi încremeneau, în vreme ce ramurile urmau să se zbată şuierându-şi spaima. În câteva rânduri, acolo unde spaţiul restâns nu îngăduia simpla mutare a trunchiurilor, fantasticele reverenţe se propagau din aproape în aproape, un adevărat crâng se mlădia până ce ultimii copaci găseau un nou loc în care să-şi implânte rădăcinile. Deplasarea trunchiurilor şi vuietul frunzişurilor stârnea fiarele din viziuni şi împânzea cerul de păsări piuind asurzitor.

Zâmbetul nedumerit pierise de pe buzele cneazului. Îndreptând un gând recunoscător spre făptura cu braţe şi picioare lemnoase, nu încercă s-o depăşească. Ştia cât de gingaşă îi era faţa abia modelată, cu trăsăturile strunjite în lemn de paltin, fruntea înaltă, una cu umerii obrajilor, ochii imobili, uşor bulbucaţi şi lipsiţi de

plecape, nasul mic, gura cu buze abia ghicite, şi mai ştia că Fata-Pădurii îşi fereşte chipul de privirile oamenilor. Apoi, amintindu-şi de nerăbdarea lui la gândul că va fi nevoit să se târască în ritmul convoiului atunci când foamea i-ar fi înghiţit depărtările, amintindu-şi cât ar fi vrut să se smulgă din tot ce-i întârzia întâlnirea cu destinul, înţelese deodată că zbuciumul lui, şi vorba, şi gestul cu care pecetluise un sfârşit pentru a face loc începutului nu însemnau decât o succesiune fatală, se înscriau într-un mare plan, care era al pământului rodind codri şi grâne şi oameni.

Pentru viitorul oamenilor pe care-i crescuse, cei dintâi care i-au înţeles semnele, i-au dăruit nume şi i-au visat visele, cineva trebuia să ia hotărârea. Dacă Negru nu s-ar fi dovedit în stare, altcineva ar fi rostit vorba şi ar fi făcut gestul, iar neomeneasca plăsmuire pe care pământul o trimisese pentru a grăbi împlinirea a tot ce plănuia ar fi uşurat, la fel, calea celuilalt deschizător de faptă.

La margine de drum, cu ochii la pata verde săltând în fruntea convoiului, cneazul primi botezul umilinţei. În planul din care i se dezvăluise cât se cuvenea pentru a-l îndemna să-şi joace rolul, era o unealtă. Nu el, planul avea însemnătate. Destinul, fapta răsunătoare, vorbe goale, măşti sulemenite pentru a ascunde minciuna, AM FOST MINŢIT.

Mândrie călcată în picioare, ruşine, descoperirea venea când zarurile fuseseră aruncate. Te-ai temut s-o mărturiseşti mai devreme, ar fi strigat fluturându-şi mânia, dar cui să-i zvârle în faţă cuvintele, pământul, se uita la pământul frământat de picioare şi roţi şi copite, pământ tăcut, răbdător, mii de ani de aşteptare

pentru ca amar de vieţi să răsară şi să se destrame făcându-l roditor şi îngăduindu-i să-şi pârguiască planurile. Mai necruţător cu el însuşi decât se ştia, recunoscu cât de greu atârnase mândria în talgerul balanţei pe care cântărise totul, cele două şiruri de bărbaţi ţinuţi pe degetele de piatră ale pământului coborau din el prelungindu-l în vreme, erau Casa lui, lucrarea trupului şi cugetului său, dar nimeni nu-mi poate răpi fapta, a fost nevoie de bărbatul care să rostească vorba şi să facă gestul, dacă nu eram eu se găsea un altul, fie, dar eu am rostit şi eu am făcut, eu, Radu Negru Basarab. Şi-i va fi dat feciorului meu să ducă vorba şi gestul mai departe, şi feciorului său, şi feciorilor feciorilor săi.

Cuvintele nu mai răsunau în el aşa cum sunaseră când se crezuse omul predestinat, întemeietorul, singurul menit să-şi deschidă pieptul pentru a îngădui curgerea şuvoiului de veacuri. Deşi nu se schimbase nimic. Spiţa Basarabilor avea să-i împingă numele prin vreme. Atunci?

Cu mişcări sacadate, Fata-Pădurii urma să alunge copacii crescuţi prea aproape de drum, acolo unde ar fi împiedicat trecerea convoiului. Îndeplinea, ca în joacă, o treabă care lui Negru şi alor săi le-ar fi cerut luni şi luni de muncă ţintuindu-i locului şi, ceea ce era mult mai primejdios, expunându-i atacurilor din partea voievodului, a cumanilor, a tătarilor, pentru a nu mai vorbi de cetele de tâlhari care bântuiau locurile de margine, unde mâna puterii nu mai ajungea. Chiar victorioşi în toate ciocnirile, oamenii cneazului şi-ar fi dat tributul de sânge. Cum nu erau prea numeroşi, fiecare pierdere ar fi fost resimţită înzecit. Scurtarea

timpului călătoriei nu micşora numai efortul comun, ci asigura, în primul rând, integritatea convoiului.

Pus să-şi privească limitele puterii, să-şi accepte condiţia de unealtă în vederea realizării planului pe care, descoperea acum, nu el îl gândise, nepregătit pentru a face faţă umilinţei, resemnării, curajului sau înţelepciunii cu care omul măsoară fişia de libertate pe care tot ce-l depăşeşte i-o îngăduie, Negru simţea amărăciunea frustrării, de parcă locul necunoscut spre care se îndrepta şi pe care îl dorise cu încăpăţânarea deznădejdii ar fi încetat să-i *aparţină,* de vreme ce-i fusese dăruit. Totodată, ca şi cum în el doi oameni şi-ar fi împărţit simţirile, îl bucura trapul în care se avântase şi şuvoiul de aer care-i biciuia faţa.

Dar tresări deodată. Zăbala răni gura armăsarului, a cărui goană fu întreruptă brusc. Nechezând, bătând aerul cu copitele din faţă, animalul se ridică în două picioare, apoi, supunându-se frâului şi genunchilor care-l strângeau, se răsuci în văzduh pentru a atinge din nou pământul cu toate patru copitele, făcând astfel faţă convoiului. De pe marginea drumului Negru văzu, dincolo de şirul călăreţilor, trecerea primului car.

Boii alergau ca împunşi de tăuni şi, lângă ei, o femeie voinică îşi suflecase poalele pentru a goni în voie, arătându-şi genunchii şi pulpele, albe de la glezne în sus, ca date cu var. Îndoite, braţele ei vâsleau ritmic, coatele împungeau în gol de parcă s-ar fi străduit să se desprindă dintr-o nevăzută masă vâscoasă, deşi zbuciumul femeii nu trăda efort. Al doilea, al treilea car lunecară pe dinaintea ochilor lui, niciunul nu stârnea praful ca şi cum copitele şi obezile n-ar fi atins pământul, feţele femeilor nu vădeau decât

aţâţare, toate zâmbeau cu buzele întredeschise, cu ochii mijiţi, şi-i fulgeră prin minte că aşa arătau în clipele când făceau dragoste, dar acum aleargă scoase din minţi, are să le plesnească splina şi au să se prăbuşească zâmbind, opriţi, un val de furie se răsuci în el când strigă încetaţi goana asta, OPRIŢI, cine goneşte râse gâfâit o fată cu dinţi albi, laţi, cozile împletite şi adunate în jurul capului i se desprinseseră şi-i săltau pe spinare, câinii nu mai lătrau, iar carele se scurgeau unul după altul fără să hurduce, fără să scârţâie, de sub coviltirul celui din urmă răsări faţa înspăimântată a tălmaciului Orhan, să nu uit să le dau drumul, îl izbi spaima întipărită pe chipul cumanului, apoi se buluciră oile şi glasurile omeneşti nu li se auzeau, vacile nu mugeau, din nou niciun nor de praf, Dobrotă se ivi în urma turmelor dând inutil din mână, mergem straşnic, depăşit Negru încuviinţează, straşnic, nu de furie tremură acum, Dumnezeule, şi iată-l neputincios în coada convoiului, singur.

Oare nu-mi dau seama decât eu? Şi cumanul, îşi aminteşte, şi nici nu simte că nu mai tremură. În cruda lumină a înţelegerii, închide ochii. Amărăciune? Mândrie rănită? Spaimă ? Totul se petrece într-o dimensiune care le exclude, ignorându-le. Convoiul a dispărut. Când regăseşte lumea, cneazul nu mai vede decât soarele, aurul unei libelule. O mierlă fluieră.

Eu, pentru că sunt omul faptei şi mi s-a dezvăluit cât se cuvine să ştiu. El, pentru că nu e cuprins în marele plan.

În jur e tăcere. La pas, porneşte pe urmele celorlalţi. Nu se mai gândeşte la nimic, tăcerea pământului a adormit întrebările, răzvrătirile. *Ştie.* În el, acolo unde

nevăzutul porunceşte, ape limpezi se despart de ape tulburi, dragostea se mlădie pe făgaşe din vreme pregătite, şi speranţa, şi neînduplecarea. Pintenii ating coastele armăsarului. Cneazul izbeşte cu coiful ciorchinii florilor spânzurând de craca pe sub care trece, iar pulberea de aur din inima lor îi presară pe umeri constelaţii fără număr.

Când ajunge din urmă coloana, iureşul ei nu-l mai tulbură. Suiţi în care, le porunceşte femeilor cu chipurile îmbujorate de aţâţarea dragostei şi care nu mai au de păstrat străvechea rânduială nomadă, suiţi în care, e nevoit să repete suiţi în care, până le vede smulgându-se în silă din extazul goanei şi lungindu-se sub coviltire, aşa, acum galopează din nou în fruntea convoiului, depăşeşte pata verde din care braţe şi picioare lemnoase răsar zbuciumându-se, ajunge din urmă şi ceata cercetaşilor conduşi de Vlaicu, nu, nu mai e nevoie s-o luaţi înainte, nu-i împărtăşeşte tot ce i s-a descoperit iar Vlaicu îl priveşte cercetător dar fără mirare, încordarea cneazului din ultima vreme s-a risipit, e tot neguros, dar pare împăcat, da, împăcat cu el însuşi.

Nu ştie că Negru s-a împăcat cu un destin în sfârşit înţeles, asumat,

că imaginile s-au suprapus acum, când călăreşte în fruntea cetei sale aşa cum va călări în legendă

galopând, galopând,

galopând cum l-am văzut ca prin sită de la bun început în timpul său ce nu cunoaşte ora,

bărbat de întuneric despicându-şi drumul,

convoiul carelor nu şi-a aflat locul în legendă şi nu-i

de mirare, nenumărate minţi au cernut amintirea pierzând amănuntele pentru a ne păstra esenţa,

Omul,
Libertatea întrupată în Spaţiu
şi clipa de bronz a Descălecatului.

PARTEA A DOUA
PECETEA FAPTEI

unu

Din nou, bineînţeles, legenda simplifică. De trei ori la căderea serii Fata-Pădurii s-a făcut nevăzută, pata verde a veşmântului ei întunecându-se cu frunzişurile pentru a pieri dintr-odată, iar coloana se oprea atunci de la sine. Negru descăleca şi, după el, toţi ceilalţi, carele erau aşezate cap la cap pentru a alcătui un cerc în mijlocul căruia se aprindeau focurile, vitele erau adăpate şi hrănite, vacile mulse, femeile găteau de cină. Dar, simple descălecări legate de inevitabile popasuri, legenda le-a trecut cu vederea, nereţinând decât Descălecatul.

Rânduind împreună cu Vlaicu străjile ce trebuiau să vegheze asupra taberei sale îşi va fi amintit Negru de tabăra noianului Maniac, spre care privise din coroana unui fag într-o depărtată dimineaţă a copilăriei? Nu el alegea locurile de popas, deşi erau de fiecare dată cele unde şi el s-ar fi oprit, dacă alegerea ar fi atârnat de hotărârea lui. În prima seară, după mii de stânjeni străbătuţi în neştire sub scutul puterii care i se dezvăluise doar cneazului, îşi instalaseră tabăra în mijlocul unei somptuoase păduri de liliac.

Se aflau încă în inima munţilor. Mireasma florilor îi întâmpinase ca răsuflarea pământului făgăduinţei, dar

pătrunzând în miracolul codrului oamenii simţiră că erau într-adevăr *altundeva* şi în bucuria descoperirii pragului de lume visată, aşteptată, închipuită în săptămânile de dinaintea plecării se strecură fiorul iremediabilului, conştiinţa faptului că tot ce cunoşteau şi iubeau rămăsese, pentru totdeauna, în urmă. Cele văzute în prima zi a călătoriei (şi nu-şi dădeau seama că priveliştile se topiseră în ochii lor câtă vreme goniseră printre tunchiuri şi pereţi de stâncă, neîngăduindu-le să perceapă decât tremurul verde, sur, cafeniu al decorului sub fâşia neschimbat albastră a cerului) li se păruseră familiare şi numai acum, în nemaivăzuta pădure aromitoare, aveau dintr-odată senzaţia transplantării. De aceea, oscilând între nostalgie şi încântare, bărbaţii şi femeile trecuseră la treburile gospodăreşti cu o neobişnuita stângăcie, un fel de sfială, de parcă gesturile dintotdeauna s-ar fi cerut verificate pe tărâmul de basm unde se recunoşteau unii pe alţii cu uşoară mirare, aşteptându-se nici ei nu ştiau la ce, oricum la o schimbare, o punere de acord a cunoscutului cu necunoscutul prin transfigurarea amănuntului cunoscut (neîncrederea în ei înşişi îi împiedica încă să întrezărească posibilitatea contrarie, a adaptării necunoscutului) şi încercau atunci un simţământ de uşurare, suntem tot noi, focul se face la fel, vacile dau acelaşi lapte, în vreme ce, mai puţin determinaţi de tirania amintirilor, copiii acceptaseră din prima clipă realitatea nefamiliarului şi, hârjonindu-se, scoţând ţipete de încântare, îşi umpleau braţele cu ramurile grele de ciorchinii albi şi viorii, îşi vârau feţele în maldărele parfumate, se loveau cu ele râzând sau împodobeau carele răsucind crengi de liliac

până şi în jurul butucănoaselor căpăţâni ale roţilor.

Inregistrând forfota din jurul focurilor, Negru trecea încet prin tabără. Dinspre partea voievodului Apor nu-i mai ameninţa nicio primejdie, nimeni nefiind în stare să-i ajungă din urmă. Împotriva pâlcurilor de tâlhari şi rătăcitori pusese străji. Mai am ceva de făcut? îşi aminti de cumanii prinşi şi se îndreptă spre carul lor.

Îi găsi strânşi în jurul unui foc, paznicii îşi făcuseră alt foc alături, dar, ca şi ei, cumanii răsuceau deasupra flăcărilor frigărui pe care sfârâiau bucăţi de carne şi cneazul văzu dintr-o privire nu numai că prinşii nu fuseseră uitaţi la împărţirea hranei, dar şi că frigăruile lor erau de lemn, în vreme ce oştenii îşi perpeleau carnea în vârful suliţelor.

— Vă dau drumul, spuse Negru.

Unul dintre cumani scăpă frigăruia din care ţâşniră stropi de grăsime aprinsă. Toţi săriră în picioare, vorbind în acelaşi timp.

— Fraţii mei zic: duhurile bune să-ţi deschidă toate porţile şi să-ţi aştearnă la picioare drumul vieţii, traduse Orhan. Cu voia ta, zic, ar pleca în zori.

— Numai ei?

Orhan căzu în genunchi. Înălţând braţele, şopti:

— Îngăduie-i lui Orhan să rămână sub cortul privirilor tale.

Cumanii priveau nedumeriţi.

— Ţi-a rămas inima la vreo fată de-a noastră? zâmbi Negru.

— Inima lui Orhan e aici, răspunse grav tânărul ducând stânga la piept.

— Atunci?

— Nimic, spuse simplu Orhan, iar cneazul zâmbi din

nou şi încuviinţă, la fel de simplu:

— Bine.

Tălmaciul apucă poala mantiei negre şi o duse la buze.

Mai apoi, sub luna îngăduitoare, Negru se îndreptă spre carul lângă care Maria privea jocul flăcărilor. Ultimul jar din vatra cneazului fusese adunat cu grijă într-o oală încredinţată unei bătrâne cu ochi de bufniţă şi mâini neasprite de muncă (era fermecătoare), cu porunca să hrănească în vremea călătoriei prima fiară îmblânzită de om în aşa fel încât noua vatră ce avea să fie zidită în viitoarea casă a cneazului s-o poată primi, vie; până atunci, toate focurile aprinse în vremelnicele tabere urmând să însemne drumul convoiului trebuiau să ia flacără din flacăra celui niciodată stins sub ochii a patru generaţii.

Acum forfota din tabără se potolise. Adunaţi în jurul focurilor, unul de car, oamenii mâncau schimbând în şoaptă vorbe puţine. Pentru o clipă învinsă de mirosul înecăcios al unei pale de fum, mireasma florilor îşi revelă prezenţa sărbătorească şi Negru o primi recunoscător. Maria întrebă:

— Am mers mult? Nimeni n-a ostenit.

— Şi nu va osteni, răspunse Negru.

În liniştea nopţii, liniştea din el. Împăcată, amară, împăcată. Cine veghea acum asupra taberei? Nu numai străjerii, îşi spuse, ameţit de parfumul stăruitor.

— Îmi ascunzi ceva, ghici Maria, dar cneazul desluşi în vorbele ei mai multă tristeţe decât dorinţă de a afla.

Şi, în ciuda cuvintelor abia rostite, se simţi dintr-odată vlăguit.

— Crezi că noaptea ascunde dinadins câte nu desluşim în preajmă?... Sunt şi eu negru...

— Ia şi mănâncă, oftă Maria, dar nu se mişcă de lângă car. Flăcările trosneau. Chiar când dăruieşti totul ascunzi încă o dată pe atât, adăugă după o scurtă tăcere, iar tristeţea îi era veche şi parcă nedureroasă.

— Totul e întreg, glumi Negru în silă.

Dincolo de car frunzele străluceau stins în noaptea luminoasă. Tărăgănat, Maria spuse:

— La tine, nu. Dar poate că de asta... şi cneazul îşi trecu braţul peste umerii ei. Am crezut în tine, oftă femeia lăsându-şi capul pe pieptul lui.

O spui când eu nu mai cred. Eu sau altul... S-a nimerit să fiu eu. Aveţi cu toţii încredere în mine ca în steagul purtat în fruntea unei oştiri, şi steagul nu-i decât pânză zugrăvită, din orice pânză faci un steag şi flutură în bătaia speranţelor... Nu m-am împăcat încă, descoperi cu o ciudată mândrie. Clătină din cap şi, zâmbind, pufni pe nări. Până şi unealta are încăpăţânările ei, se cuvine să ştii cum o apuci.

— Să-ţi dau să mănânci, spuse moale Maria.

*

Porniră în zori. Chiar şi hainele le miroseau a liliac, iar maldărele de flori culese de copii împodobeau carele dând alaiului aerul sărbătoresc al unui alai de nuntă. Convoiul se rândui ca în ajun, dar, tot ca în ajun, mersul i se iuţi pe nesimţite şi, îmbătat de întinderile necunoscute pe oare le cucerea de cealaltă parte a munţilor, acolo unde numai gândul îi însoţise atâta vreme zborul vulturilor, Negru galopa dincolo de îndoieli şi amărăciune, liber, fericit şi recunoscător. Fără încetare urcau şi coborau coaste de dealuri

împădurite de pe care trunchiurile se trăgeau în lături cu înspăimântate reverenţe, trecură prin vaduri. Bănui de câteva ori prezenţa unor oameni, într-un rând un călăreţ, într-altul nişte femei aplecate la malul unei ape şi, pe o înălţime, i se păru chiar că desluşeşte o aşezare, dar toate se iviseră pe neaşteptate şi goana le făcuse să se topească îndată ca nişte năluci, aşa că nu putea fi sigur de nimic. Se întrebă totuşi dacă ţinutul era într-adevăr puţin locuit, cum spusese Manea, sau dacă cea care-i călăuzea alegea anume un drum ferit privirilor. Adeseori, dealtfel, nu zărea niciun drum. Doar în urma convoiului, bănuia, rămânea o dâră goală.

A doua seară îi surprinse pe un bot de deal, unde focurile fură grabnic aprinse. De sub coviltirul unui car răsunau gemete, o femeie sta să nască şi până la oprirea carelor nimeni n-o auzise, poate că nici nu gemuse, îşi spuse Negru, toate simţurile amorţeau în timpul iureşului, ore pierdute, câştigate, se corectă, ore inexistente cu care vieţile tuturor erau suplimentate, viaţa mea nu, mie îmi sunt puse la socoteală ca şi lui Orhan, să nu uit să-l descos, dar la încetarea farmecului totul redevenea firesc, oamenii vedeau şi auzeau din nou, gândeau fără să-şi dea seamă că nu văzuseră şi nu auziseră, iar femeia gemea, acum striga şi două babe se înghesuiau s-o ajute, femeile nu mai ştiau cum să liniştească mulţimea copiilor înspăimântaţi de urletele neomeneşti care răscoleau tabăra, un fel de moarte, de ce seamănă chinurile facerii cu chinurile morţii, cine moare când viaţa se rupe în două, viaţă expulzând viaţă, aruncând-o în viaţă, ceva moare acolo, în carul

care tresare şi, dacă de mii şi mii de ani n-am aflat ce, n-o să mai aflăm niciodată. Vei naşte în dureri. Dar animalele? Cu ce au greşit animalele?

Atunci auzi şuierul cunoscut, era chiar la începutul unuia dintre scurtele răgazuri pe care durerile i le îngăduiau femeii şi tăcerea se abătuse năprasnic peste tabără, ca şi cum toţi cei adunaţi în cercul carelor şi-ar fi oprit răsuflările. Neînchipuit de repede urmă pocnetul înfundat şi zbârnâitul, dar Negru nu se clinti şi trebui să treacă o clipă bună până să înţeleagă că vede o săgeată înfiptă în lemnul carului. Ba da, numai străjerii vegheau, îi trecu prin minte, simţi în nări mirosul pădurii de liliac din noaptea trecută şi o bucurie răutăcioasă îi umezi palmele.

— Stingeţi focurile. Femeile şi copiii, sub care.

Glasul zgudui tabăra. Găleţi cu apă fură turnate peste focuri şi bezna lăsată dintr-odată fu din nou sfâşiată de urletele femeii în chinurile facerii. Ca din pământ, Vlaicu răsări lângă cneaz. Bâigui:

— Străjile n-au prins de veste...

— N-aveau cum. Ne aşteptau în copaci. Sau întâmplarea a făcut să poposim aici.

Dar nu era o întâmplare, ştia. Dealul părea o căpăţână uriaşă cu creştetul pleşuv înconjurat de coroana copacilor, o coroană din care pădurea curgea de jur împrejur, doar costişa pe care o suiseră păstra semnul drumului deschis în faţa carelor. Nu-şi putea da seama dacă luminişul din vârf fusese acolo sau dacă trunchiurile se pomeniseră alungate pentru a cruţa locul taberei, în ipoteza a doua făpturile cuibărite în coroanele deplasate pe neaşteptate trebuie să fi trecut printr-o spaimă care lămurea pricina pentru care nu

atacaseră de la bun început, atunci când tabăra încă nu se închisese la adăpostul carelor. Dar, de la înălţimea frunzişurilor, la lumina focurilor puteau ţinti oriunde. Nu era o întâmplare. De asta, cel puţin, era sigur.

Gândurile cneazului fulgerau amestecându-se, răcnetele femeii, fumul înţepător suit din tăciunii sâsâind şi bucuria răzbunătoare care-l făcea să rânjească în barbă. Şuierul săgeţilor se înteţea, vârfurile li se înfigeau în care, în iarbă, câte un ţipăt scurt, mai mult de spaimă decât de durere, o dată focurile stinse atacatorii trăgeau la întâmplare, noaptea era întunecoasă, nori învălătuciţi goneau descoperind arar câte un ciob de lună sau stele neînstare să dea lumină şi Negru se mulţumi să ridice scutul, de cealaltă parte îl apăra carul..

— Trageţi în coroanele copacilor, porunci răguşit de aţâţarea luptei, iar Vlaicu se făcu nevăzut.

Îndată răsunară altfel de răcnete, le recunoscu, răcnete înrudite cu urletele celei ce nu mai năştea, chinurile morţii, chinurile naşterii, auzi zgomotul crăcilor rupte şi bufnitura trupului căzând, apoi, ştiindu-se descoperiţi şi nemaiavând de ce se feri, cei din copaci începură să scoată, cu glasuri ascuţite, piţigăiate, strigăte de îmbărbătare, comenzi, cine putea şti, după care se lăsară să lunece din ascunzători şi năvăliră spre care, învârtind deasupra capetelor săbii scurte şi încovoiate.

Era prea întuneric pentru a-i vedea bine, dar oamenii cneazului ghiciră feţe turtite, frunţi şi obraji însemnaţi cu boia roşie şi neagră, cozile vulpilor din care-şi făcuseră căciuli săltau într-o parte, străinii se mişcau

ciudat, cu un fel de ţopăit de maimuţă, asta-i izbi pe toţi, nu stăteau drept ci ghemuit şi înaintau ţopăind, iar din gurile căscate le ieşeau ţipete când ascuţite şi când scârţâitoare, de păsări de pradă. Aşa se apropiară şi în lupta corp la corp dovediră instinctul haitei, neatacând de unul singur şi trăgându-se îndărăt în acelaşi timp, din nou înverşunându-se, călcând peste trupurile fraţilor căzuţi ca peste nişte buşteni, neaplecându-se măcar să-şi cerceteze răniţii care gemeau cu glasuri de fiară.

Negru rotea spada în tăcere, doar icnea când izbea despicând, străpungând şi tot aşa luptau toţi ai lui, Vlaicu nici măcar nu icnea, dar neomeneştile făpturi iscau o larmă cumplită peste care, din când în când, se înălţa vaietul femeii, ca pentru a aminti apărătorilor de ce luptă.

De la o vreme străinii înţeleseră că pieptarele lor de piele nu se puteau măsura cu cămăşile de zale şi platoşele oamenilor lui Negru, nici săbiile lor scurte şi încovoiate cu suliţele şi paloşele. Ţipând scurt, aspru, ţopăiră pe loc, apoi, la o comandă numai de ei ştiută, pieriră printre trunchiuri. Glasurile scârţâitoare li se mai auziră o vreme, după care se făcu tăcere şi numai suflările gâtuite ale oştenilor lui Negru neliniştiră noaptea.

— Cine au fost? gâfâi Dobrotă.

Sprijinit cu amândouă mâinile pe mânerul spadei înfiptă în covorul de frunze mâzgoase, cu capul în piept, privea leşul întins la picioarele lui. Mortul zăcea pe spate cu genunchii îndoiţi şi braţele desfăcute, sângele care mânjea faţa boită nu-i îndulcea cruzimea trăsăturilor, fixitatea privirilor nu ştersese din ele ura.

Deşi zdrobit, trupul necunoscutului degaja în continuare o implacabilă, oarbă şi inexplicabilă răutate, încrâncenarea posomorâtă a duşmanului absolut, incapabil de înţelegere, setos de nimicire.

— Parcă nici n-ar fi oameni, şopti Manea.

— Dar i-am pus pe fugă, spuse apăsat Vlaicu şi în clipa aceea, ca şi cum i-ar fi aşteptat cuvintele pentru a se hotărî să vină pe lume, orăcăitul pruncului străpunse văzduhul taberei.

— Dintre ai noştri...? întrebă Negru.

Oamenii se numărară, recunoscându-se cu aspră bucurie. Dând din cap, se băteau pe umeri, îşi lăsau dreapta pe braţul prietenului, strângându-l scurt.

— Toţi aici, raportă Vlaicu, vânătăile, rănile uşoare nemeritând să fie pomenite.

Mirat, se descoperea calm. Nici urmă din beţia care-l năucise după ciocnirea cu oamenii voievodului. Îi păru rău, ce-i cu mine, Doamne, i-am pus pe fugă şi o spun ca şi cum aş vesti că am băut o gură de apă, dar îndată ridică din umeri şi zâmbi cu un dram de tristeţe, înţelegând.

— Toţi... şi încă unul, rosti Negru arătând către tabără. Al cui e?

— Al meu, măria-ta, îşi făcu loc în faţă un pirpiriu cu mustăţile pe oală.

— Dacă-i băiat, eu îl botez...

Zâmbiră cu toţii, pirpiriul se plecă şi sărută dreapta cneazului.

Restul nopţii se scurse în linişte, dar focurile nu mai fură aprinse şi femeile spălară cu apă rece rănile bărbaţilor, turnând peste ele sunătoare topită în ulei de

floarea-soarelui. Toţi dormiră iepureşte, ţinuţi treji de aţâţarea luptei abia încheiate şi de teama unui nou atac, deşi ştiau că străjile veghează.

Trupurile celor înţepeniţi dincolo de cercul carelor păreau şi mai fioroase în lumina sură a zorilor. Femeile adunară copiii care se repeziseră să le privească şi-i siliră să rămână în care.

— Orhan nu cunoaşte, răspunse cumanul atunci când Negru îl întrebă cine puteau fi vrăjmaşii din timpul nopţii.

Dar mărturisi că legendele celor de un neam cu el pomeneau de seminţii sălbatice, osândite de duhuri să cutreiere lumea şi să împrăştie suferinţă. Înfiorat, vorbea cu glas scăzut lângă morţii îmbrăcaţi în piei prost argăsite şi cusute stângaci, cu vine şi nu cu aţă. Unii purtau cercei grosolani, de sârmă. Capetele celor ucişi semănau cu nişte tidve înguste la tâmple şi lăbărţate spre creştetele rase. Feţele nu le erau numai vopsite cu dungi roşii şi negre, ci şi crestate adânc de cicatrici cu marginile zimţate de umflături. Câţiva îşi piliseră dinţii, dezveliţi de ultimul rânjet.

— Tot felul de vântură-lume, oftă Manea. Fiare stricătoare, aşa cum i-am spus măriei-tale...

— Dar cumanul s-a ţinut bine, zise pirpiriul căruia muierea îi născuse un băiat.

Negru află abia atunci că Orhan pusese mâna pe una dintre săbiile încovoiate căzute din mâinile străinilor şi apărase tabăra, alături de ceilalţi. Negândindu-se că putea fi acolo, cneazul nu-l recunoscuse în întuneric, iar tânărul nu se vârâse în faţă, nici măcar nu deschisese gura.

— Orhan? zâmbi Negru.

— Orhan... acum, aici, se bâlbâi tălmaciul şi, plecându-se, duse dreapta la inimă.

— Să-ţi alegi o fată, îl îndemnă cneazul. Apoi porunci: Daţi-i cămaşă de zale, arme, scut. Tăcu o clipă, îl privi în ochi. Şi daţi-i şi un cal.

Sângele se scurse din obrajii lui Orhan, care începu să tremure. Trase adânc aerul în piept, zâmbi şi spuse simplu, fără să se mai împleticească în cuvinte:

— Orhan acum aici.

Cneazul îl bătu pe umăr. Săbiile celor ucişi fură adunate, soarele începea să urce.

Mai apoi, când convoiul se puse în mişcare iuţindu-şi treptat mersul până la iureşul din zilele precedente, cneazul îşi aminti de întrebarea pe oare voia să i-o pună lui Orhan. Îl chemă la el şi cumanul se ivi, de nerecunoscut fără caftanul şi căciula de pâslă. Tot ce păstrase din trecuta lui viaţă părea iscusinţa cu care sălta în şa.

Călăriră o vreme alături. În faţa lor gonea Cea-care-alunga-copacii în vuietul coroanelor din care păsări înspăimântate ţâşneau piuind.

— În prima zi, începu Negru, ţi-a fost frică... şi întoarse capul spre Orhan. De când încetase să fie unealta vorbitoare a noianului tânărul nu se mai silea să-şi înăbuşe gândurile şi simţirile. Roşi.

— Eu... nu ştiu... carul zbura...

— Şi acum?

Fericit, Orhan râse cu toţi dinţii.

— Acum e bine.

— Nimic ciudat, aşa-i? Carele nu mai zboară.

— Nu. Nimic. Acum e bine.

Negru mai schimbă cu el câteva cuvinte, apoi îl trimise să-şi ia locul în şirul oştenilor. Ceasurile goanei nu aveau să-i mai fie socotite, puterea îl primise, orbindu-l, după cum îi orbiseră pe toţi cei pentru care drumul se desfăşura firesc. Numai eu. Şi-l încercă din nou mândria bărbatului ce ia povara pe umerii lui, vrednic să se înfioare şi vrednic să ştie, pentru că îi e scrisă fapta. Neaşteptata ciocnire din vremea nopţii nu era întâmplătoare, bănuise de la început şi acum înţelegea că repurtase o victorie mult mai preţioasă decât alungarea unei cete prădalnice. Cneazul nu era o unealtă vorbitoare în mâna, fie şi nevăzută, care-i deschisese păsurile munţilor şi-l călăuzea acolo unde nu se pomenise drum, ci omul, ales desigur, dar de voinţa şi priceperea căruia ţinea înfăptuirea marelui plan.

Mândria îi era totuşi temperată. Întrevăzuse limitele înlăuntrul cărora i se îngăduia să se mişte şi ezita să le exploreze până la capăt pentru a nu fi nevoit să le recunoască autoritatea? Simţea că s-ar putea dovedi chiar mai înguste decât cele pe care era pregătit să le primească? Nu-i asta, îşi spuse lăsând armăsarul să galopeze în voie, nici măcar nu mai e mândrie. Conştiinţă calmă, sigură de sine, încredere, de parcă, o dată recunoscută, mândria s-ar fi topit, pierind de la sine. Deschizător de veacuri? Presimţită, visată, fapta răsunătoare se înfăţişa altminteri pe măsură ce i se apropia sorocul şi, dacă ştia că-l aşteaptă la inevitabila întâlnire, înţelegea acum că rolul încă nu-i fusese rotunjit sau că el, actorul principal, nu era încă în stare să-l ghicească.

Ridicând din umeri, alungă gândurile. În marea sală

de piatră unde i se dezvăluise viitorul, făptura lui nu se înălţa pe niciunul dintre degetele pământului şi el îşi spusese atunci că, la vremea potrivită, avea să afle de ce. Oricum, nu mai avea mult de aşteptat. Şi, plecându-se peste coama armăsarului, zbură mai departe spre locul necunoscut unde urma să-şi întâlnească destinul.

Dealuri, râuri trecute prin vad, codrii, salturile graţioase ale râşilor peste fulgerele roşii ale vulpilor şi necurmata învolburare a păsărilor alungate din cuiburi, ursul legănându-şi pe două labe uimirea, imagini întrezărite, furate timpului real şi căpătând inconsistenţa fantasmelor, imagini încălecate, obliterate, anulate de covârşitoarea irealitate a goanei impunându-se în dimensiunea veşniciei cu preţul negării coordonatelor familiare ale timpului şi spaţiului, dar acordând martorului privilegiat dreptul de a percepe simultan clipa şi eternitatea. De aceea, poate, beţia triumfătoare a cavalcadei şi neîntunecata luciditate a gândurilor, cele două planuri coexistând de astă dată fără să se tulbure, la fel cum fluviul pătruns în mare rămâne încă multă vreme el însuşi.

Totul e altfel de cealaltă parte a munţilor? Totu-i aidoma, nu seamănă cu tărâmurile visate în anii adolescenţei, sunt *dincolo,* pentru fiul lui Vlaicu dincolo va fi lumea din care vin şi se va strădui să-şi închipuie întinderi aureolate de iluzii, corăbii, castele, domniţe captive, până va învăţa că lumea e aşa cum o facem, de asta seamănă lumile şi se deosebesc, popoarele nasc lumile pe care le visează, la început visele pornesc din pământul care-a zămislit ochi şi frunţi, apoi

visele înalţă şi prăbuşesc, încarcă sau înlătură. Pământul ştie: fără oameni nu devine *lume,* fără oameni nu-i decât un decor sărac sau fastuos în voia anotimpurilor, şi TU ştii asta de vreme ce m-ai ales şi faci totul pentru ca visul meu din peşteră să prindă viaţă, al meu, înţelegi, în care te-ai recunoscut cum te doreai, cum te-ai fi vrut fără să ştii, nelinişte şi aşteptare, presimţire, voiai să fii şi pândeai semnul, o pâlpâire, firul de gând crescut din tine, dar botezat cu sânge şi speranţă, tot ce nu erai în stare să numeşti, visul *acestei* lumi viitoare.

Piatra oaselor tale a tresărit, carnea ţărânei tale s-a bucurat, pletele ierburilor şi codrilor tăi au vuit când ochii florilor tale m-au descoperit. Sigur, dacă n-aş fi fost eu, un altul ar fi visat lumea după care tânjeai şi ea ar fi fost cum mi-o închipui şi ar fi fost altfel, dar de mine sau de altul aveai nevoie şi viitorul va fi acum aşa cum amândoi îl vom face. Nu sunt de neînlocuit, dar nici unealtă nu sunt, a trebuit să descoperim treptat adevărul după ce m-am înşelat şi îndoit, am sperat şi m-am zvârcolit, m-am resemnat şi răzvrătit, drumul înţelegerii nu-i niciodată neted, dar amăgirile care pe rând mă înălţau şi prăbuşeau s-au destrămat, iar acum, în pragul faptei, ştiu.

N-aude râsul, cine-l aude vreodată? Nou şi limpezit întâmpină seara a treia, cercul carelor, focurile, tabăra intrată în ritmul abia deprins şi care-i al ei de când lumea, noaptea popasului şi gesturile redevenite fireşti ale oamenilor sub puzderia de stele.

— Zâmbeşti, spune Maria când Negru întinde mâinile spre foc.

A patra zi de la plecare nu se deosebeşte de celelalte. Soarele tânăr aureşte convoiul închizându-l în uriaşul cocon al timpului abolit. Unduitoare, priveliştea curge de o parte şi de alta a şirurilor de oşteni călărind pe loc, în ciuda mişcărilor mimând goana, ca şi cum culorile întrepătrunse ale unor imense tapiserii ceţoase s-ar tot desfăşura în jurul lor. Dar către prânz, în clipa în care râul sclipeşte în faţa cneazului, dealurile tresar şi totul capătă consistenţă, pământ şi trunchiuri, şi cer. Lângă copita armăsarului, fragilă, floarea pe care corbul a adus-o cândva, prefăcând o noapte a deznădejdii într-una a speranţei.

— Argeşul, strigă Manea, iar Negru priveşte încă neîncrezător floarea, apoi apa răsfirată în şuviţe ocolind ostroavele verzi, nisipul şi prundişul stropit cu argint, în urechile deprinse cu vuietul goanei susurul undelor şi freamătul sălciilor şi cântecul păsărilor îşi fac loc cu greu, oameni buni, am ajuns, chiuie Manea, în vreme ce cneazul nu-şi poate lua ochii de la râul cu nume aspru, uite-l, aşa l-am visat? cine mai ştie, apa şuşoteşte lângă spinările de urşi ghemuiţi ai bolovanilor, saltă peste pietre şlefuite, albe, am ajuns la Argeş, Manea întoarce capul, aleargă în lungul convoiului, de sub coviltire răsar capete, am ajuns, fraţilor, priviţi, v-am călăuzit după cum m-am legat şi am ajuns la Argeş... la Argeş...

Călăuzit? Pata verde din fruntea convoiului s-a făcut nevăzută. Am ajuns, deci? Fără să-şi întoarcă faţa spre şirul carelor, Negru face cu braţul semn de înaintare şi-şi îndeamnă armăsarul la vale, curând pe prundiş, sigur, e loc de trecere, nu degeaba fuseseră îndrumaţi acolo, apa nu depăşeşte genunchii armăsarului care

merge în buiestru, urcă pe un ostrov îngust, intră din nou în unde şi copitele abia dacă-i lunecă pe pietrele turtite, celălalt mal se însufleţeşte, oamenii vin alergând şi-şi flutură braţele, strigă, dar Negru trage de frâu oprind armăsarul în mijlocul râului pentru că abia atunci îl înfioară clipa, un val de căldură îi suie în obraji, o ceaţă se sfâşie liberându-i privirile şi toată fiinţa i se adună în cele două cuvinte auzite, repetate, dar care acum bubuie răsunând în carnea şi sângele şi oasele lui: AM AJUNS.

Împlântat în Argeş ca una dintre stâncile lui, cea mai înaltă, călăreţul îşi roteşte privirile. Între spinările dealurilor împădurite, o vale largă şi cerul. Am ajuns. Atunci susurul undelor încetează şi boarea se opreşte, păsările înţepenesc în văzduh cu aripile desfăcute şi oamenii de pe mal încremenesc. Faţă în faţă, cneazul şi noua lume se cercetează recunoscându-se, aşa arăţi deci, Basarabule, iată-ţi culorile, râu cu nume aspru, dealule, văzduhule, totul începe în primăvara asta, acum. O poartă nevăzută se deschide. Negru însuşi nu ştie că trece pe poartă când dă pinteni armăsarului şi se îndreaptă spre malul celălalt dezlegând Argeşul, vântul, păsările şi oamenii, am ajuns gâfâie bătăile inimii lui, tobe mari fac să zvâcnească dealurile, cerul, am ajuns la Argeş.

Cum suie mai apoi din apă şi se înalţă pe mal, statura lui creşte nemăsurat şi oamenilor li se pare că uriaşul atinge bolta cu fruntea. Cad toţi în genunchi. Privirile cneazului lunecă peste chipurile ridicate spre el, chipuri de oameni necăjiţi, munciţi, luminate de speranţă şi încordate de o atât de lungă aşteptare,

vechea lui aşteptare, crâncena lui speranţă, încât, recunoscându-le, se recunoaşte în ele şi o mare linişte îi destinde buzele într-un zâmbet ce face de prisos cuvintele. Iar, ca şi cum zâmbetul ar şterge sfiala celor veniţi să-l întâmpine, toţi se ridică pe rând, întâi cei din depărtare, apoi ceilalţi, apoi oamenii de lângă el, deşi firesc ar fi fost ca tânărul ăsta, bărbatul fără un ochi şi femeia cu faţa smolită, de mucenică, să-i fi înţeles cei dintâi zâmbetul de vreme ce doar o lungime de braţ îi desparte de armăsarul negru care bate malul cu copita, dar nu, oamenii s-au ridicat pentru a face loc bătrânilor ce se apropie încet dinspre liziera pădurii.

Sunt oamenii vechi şi buni răsărind din întuneric de vremi, veşminte şi bărbi şi plete albe, aceleaşi, altele, neschimbate, ştafeta împuterniciţilor să uite cât se cuvine din câte se perindă pentru a-şi putea aminti doar sâmburele faptei. A fost o dată, în iarna când au năvălit mistreţii... Bineînţeles, mistreţii năvălesc în toate iernile aspre, dar tocmai asta se cere amintit, iarna era aspră, încolo an de an e iarnă şi ierni vor fi cât Argeşul va curge la vale, a fost în iarna aspră de acum un an sau de acum un veac, cine şi de ce să le ţină răbojul când viaţa e aceeaşi pădure la malul aceleiaşi ape, peste care soarele răsare şi scapătă, poruncind gesturi imemoriale, nu *când* e vrednic de amintire, ci *ce,* fapta se scutură în timp de amănuntele lipsite de greutate, împrumută culorile unei fapte asemănătoare şi din amândouă se limpezeşte o a treia, fictivă şi adevărată, menită să supravieţuiască prin contaminare cu cele ce-i vor urma şi înflorind negru sau roşu în legendă.

Acum, când înaintează printre cei ce se trag în lături,

ce amintiri decantate şi pătrunse în plămada căror poveşti stăruie sub frunţile bătrâne, gata să primească şi să prelucreze fapta zilei pe care o trăiesc? Zei albi, incoruptibili, văd cu ochi lăcrimoşi nevăzutul.

— Bine ai venit, măria-ta, spune moşneagul din mijloc, înălţând tipsia cu pâine şi sare.

E înalt, uscăţiv, abia adus din spate.

— Am trecut munţii, rosteşte Negru fără să ridice glasul şi glasul lui ajunge până la oamenii din ultimul rând, ca să rămânem liberi.

Se apleacă în şa, rupe un colţ din pâinea mare, rotundă, îl moaie în sare. Sute de ochi privesc cum mestecă încet pâinea proaspătă.

— Bine v-am găsit.

Scoţându-şi coiful, îl duce la inimă şi se înclină.

— Îngăduie, măria-ta...

Bătrânul a trecut cuiva tipsia. Acum apucă frâul. Înconjurat de plete albe, armăsarul se urneşte la pas, suie poteca ce taie pădurea. Întorcând capul, Negru vede că toate carele au ieşit la mal, şi turmele, oamenii coboară. Ostaşii au rămas lângă care. Vlaicu şi Dobrotă călăresc în urma lui.

Înconjurându-l, bătrânii păşesc încet, cu un fel de reculegere care nu-i doar a vârstei, iar argeşenii îşi amestecă şoaptele în urma lor. Nu se bucură, se miră cneazul, sau nu se bucură îndeajuns. Să mă fi înşelat Manea? Ne pândeau sosirea... O ciocănitoare sfredeleşte auzul, se opreşte, răpăie din nou. Poteca urcă şerpuind, rădăcini pe jumătate dezvelite o taie din loc în loc închipuind trepte pe care armăsarul calcă ciulind urechile şi dând din cap, eşti neliniştit şi tu (palma cneazului mângâie grumazul încins), faţa

bătrânului nu lasă să se citească nimic. Aşteaptă să-l descos? Acest Tihomir ar fi trebuit să ne întâmpine...

Îşi muşcă buzele. Nu aşa îşi închipuise sosirea, la capătul drumului. Privirile îi îmbrăţişează poiana în care bordeiul abia răsărit din pământ se învecinează cu un ţarc pustiu şi un coteţ de nuiele în care ciugulesc câteva orătănii. Nimeni în preajmă, oamenii se vor fi aflând în urma lui, printre cei ce suşotesc. Poteca ocoleşte o terasă, suie lin printre brazi şi se opreşte în faţa unei porţi deschise în palisada străjuită de foişoare de lemn, înălţate pe pietre de râu. Totul e cunoscut ca o întoarcere acasă. În curtea amintind-o pe cea din Poienile-Văii, casa cneazului, ciudat de tăcută. Câteva trepte de piatră.

Armăsarul se opreşte în faţa treptelor, bătrânul uscăţiv îşi înalţă faţa spre Negru şi Descălecatul e simpla coborâre de pe cal în curtea nevăzutului cneaz Tihomir. Clipele se învăluie uneori în străluciri menite să înflăcăreze închipuirea, desfăşoară flamuri şi alătură veşminte bătute cu nestemate, trâmbiţele sună şi tobele grăbesc bătăile inimilor, de astă dată însă clipa nu se deosebeşte de atâtea altele, cneazul descalecă aşa cum milioane de bărbaţi au descălecat în curgerea vremii, piciorul rotit peste spinarea armăsarului, saltul, tălpile atingând pământul.

Zei albi cu ochi slăbiţi înceţoşând imaginile fruste pentru a le îngădui să-şi limpezească osatura nevăzută, oamenii vechi şi buni sunt însă de faţă, arhive vii şi martori. După cum vor şti să uite cele trei descălecări din serile popasurilor, simple repetiţii a căror pomenire slăbeşte impactul Descălecatului, vor despovăra fapta de adevărul lipsit de fior şi,

identificând Descălecatul cu întemeierea, vor suprapune două imagini pentru a o făuri pe cea a clipei de bronz, mai adevărată decât adevărul.

Cronicarului însă nu-i e îngăduit să-l uite pe Negru în faţa treptelor suind spre încăperile lui Tihomir, care nu-l întâmpină nici acum.

— Pofteşte, măria-ta, îndeamnă simplu bătrânul, după ce leagă armăsarul de unul dintre stâlpii scunzi din faţa casei.

Şi Negru strânge din dinţi. Curtea s-a umplut de oameni, până şi şoaptele au încetat. E liniştea dinaintea furtunii? Înfăşurându-se în mantie, cneazul se repede pe treptele cu pietre dezlipite, lăsate într-o parte.

O tindă mare, cu pereţii împodobiţi de lucirea roşietică a vaselor de aramă. Bătrânul bate în uşa din dreapta, deschide, glasul îi tremură când vesteşte:

— Cneazul Radu Negru Basarab.

Acum s-a tras într-o latură şi Negru nu mai are vreme să se întrebe de ce i-a tremurat glasul. Din prag vede patul fără tăblii, fără polog şi bărbatul pe chipul căruia moartea şi-a apăsat palma. Candelele de sub icoane şi raza pătrunzând pe fereastra îngustă luminează pielea veştedă a feţei, sub care se citesc oase de pe acum îngălbenite. Nasul e subţire, cu nările parcă lipite. Răsuflarea şuierătoare nu clinteşte blana de urs ce acoperă trupul abia ghicit. La căpătâiul bolnavului, o fată în stânga, în dreapta, un popă neînchipuit de bătrân.

Fata se ridică, se înclină în faţa lui Negru. Popa binecuvântează.

— Tată, a venit cneazul Negru.

În vatra din colţul încăperii arde focul. Pe peretele de lângă vatră, un arc, tolba cu săgeţi, o ghioagă scurtă.

— Cneazul Negru, tată. Ai aşteptat atât...

Glasul se frânge. Neliniştite, mâinile fetei potrivesc perna sub capul cu plete sure şi pleoapele de ceară se ridică peste ochii tulburi, cu albul îngălbenit.

— Slavă... ţie... Doamne...

Şoapta hârâită stârneşte o tuse sălbatică, trupul se zvârcoleşte sub blana de urs şi Negru se repede, îşi trece mâinile pe sub umerii osoşi ajutându-l pe Tihomir să se aşeze, îngrămădind perne la spatele lui.

— În întâmpinare... aş fi vrut. Mă iartă...

— A fost o săgeată cu vârf otrăvit, rosteşte în şoaptă bătrânul, rămas lângă uşă. De ani de zile otrava lucrează şi nu i s-a găsit leacul.

În ciuda căldurii înăbuşitoare din încăpere, sudoare de gheaţă. Uitase. Manea îi vorbise de săgeata tătarului şi el uitase, se simţise jignit de absenţa cneazului, de tăcerea oamenilor. Ar trebui să spună ceva, dar vorbele îi rămân în gât şi-l înăbuşă, ruşinea şi mila se luptă în el şi nu poate decât strânge în mâinile lui mari, fierbinţi, mâna moartă care încearcă zadarnic să răspundă strângerii lui vinovate.

— Printr-o minune... mai sunt, gâfâie Tihomir. Am aşteptat... aşteptat...

— Tată, te rog, ai să te faci bine. Eşti mai în putere...

Fata se uită rugător la Negru, încearcă să-l convingă.

— Stanca, şopteşte muribundul. Hotarul...

— Acum sunt aici. Taci. Linişteşte-te.

Cuvinte stângace, reci. Ar fi nevoie de o lavă de cuvinte al căror clocot să împresoare trupul vlăguit, flăcări de cuvinte în stare să-l pătrundă şi să alunge

aburul îngheţat care i-a prins inima. Neputincios, Negru se întoarce spre bătrânul uscăţiv care l-a adus aici şi îşi pleacă acum fruntea, împreunând mâinile pentru rugăciune.

— Nu-ţi cer... să juri, şuieră Tihomir. Mi-ai dat mâna. Ai... un fiu.

Stanca îşi îngroapă hohotul în palme şi umerii îi zvâcnesc, tăcerea bătrânului din dreptul uşii a căpătat brusc greutate, Negru o simte apăsându-i umerii. Stanca? nici n-am văzut-o, n-am apucat să mă uit la ea şi chiar dacă, Vlaicu...

— Înţelege, geme Tihomir. Aşa... nu pot... să mor...

Popa bolboroseşte ridicând în jurul lui pereţi de rugăciune pe după care încearcă să se ascundă. Aerul miroase a suferinţă şi Negru tresare când privirile îi întâlnesc privirile bătrânului încercând să citească în el, mă cântăreşte întrebându-se cu ce gânduri am venit şi cine sunt, de câtă încredere mă pot învrednici, totul atârnă de răspunsul dat pe patul de moarte cneazului care şi-a amânat sfârşitul pentru a-l afla, Vlaicu, moartea, şi dintr-odată spaima, faţa lui Tihomir e faţa lui Vlaicu aşa cum i s-a arătat în peşteră, bătrân, neînduplecat şi trist. E un semn într-asta, Negru e prea tulburat pentru a-l desluşi, prea îngrozit, am ales odată pentru Vlaicu şi acum, din nou, am ştiut ce-l aşteaptă şi am primit în numele lui pentru ca iarăşi, aici, să-l osândesc la faţa lui Tihomir, semnul e limpede, dacă nu mă învoiesc, Vlaicu nu va ajunge să îmbrace cămaşa morţii, nu va ajunge nimic.

— Cheamă-l, porunceşte fără să-şi ia privirile de la cel în care anii îl vor schimba pe tânărul neştiutor aşteptând afară, iar bătrânul nu are nevoie de

desluşiri, se pleacă, iese.

Stanca îşi smulge faţa din palme şi-şi îndreaptă trupul şi-i gata să strige, dar Negru zâmbeşte neaşteptat şi fata se tulbură, până şi fruntea i s-a înroşit şi bărbia îi tremură. M-am temut degeaba, e frumoasă, descoperă Negru admirând ovalul smead, spart de ochii neverosimil de albaştri. O undă dintr-o depărtare apusă, Maria, o altă Marie pentru un alt Negru, clopote, cununi, se agaţă de amintire pentru ca feţele tinere să alunge blestemul feţelor pârjolite ale viitorului, ştie, dar trebuie să se agaţe de ceva.

— Nu pot să mor, rosteşte sfâşietor de limpede Tihomir cerşind de la el ultima dezlegare şi clopotele nunţii, clopotele morţii îl ameţesc.

Un zăngănit de pinteni în tindă.

— Feciorul meu Vlaicu, vesteşte înăbuşit Negru.

N-a întors capul. *Ia pe fiul tău, pe singurul tău fiu, acela pe care îl iubeşti... şi adu-l acolo jertfă...* Cuvintele bătrâne răsăriseră în el de parcă aşteptau într-un ungher nebănuit, a fost doar o încercare cumplită, berbecul s-a ivit în ultima clipă şi fapta neomenească n-a avut loc, din nou amăgirea, şi totul se petrece într-o încăpere cotropită de moarte, ochii lui Tihomir învie, mâinile-i tremură şi se întind spre tânărul rămas în prag, năucit de priveliştea neaşteptată. Încet, Negru se apropie, îl aduce lângă pat. Mai pot opri timpul. O vorbă, un gest. Mâna lui Vlaicu în mâinile de ceară.

— Stanca, porunceşte Tihomir, iar când fata îşi lasă palma în palma lui împreună mâinile tinerilor care se privesc scurt, sfios şi lacom.

În jurul lor zidurile se năruie şi amândoi ţâşnesc într-

un cer neexplorat în care se descoperă cu o nelinişte încă temătoare, îndată copleşită de speranţă, dar a fost doar o clipă, mâinile se depărtează şi ei se regăsesc străini lângă patul pe care trăsăturile subţiate de suferinţă ale cneazului se moaie, îndulcite de împlinirea îndelungatei sale aşteptări. Braţul i-a căzut, capul se prăvale pe pernă.

Peste rugăciunea popii a cărui bolboroseală capătă dintr-odată putere răsună hohotele Stancăi, prăbuşită lângă trupul dăruit odihnei şi scâncetul înăbuşit al bătrânului, firav ca un plâns de copil. De parcă s-ar recunoaşte acum şi el în chipul adormitului, Vlaicu se trage cu un pas îndărăt. Negru se pleacă şi închide ochii împăcatului cneaz Tihomir.

Cerul s-a întunecat în ziua înmormântării şi carul de foc al profetului a cutreierat cu vuiet mare vămile văzduhului. Tunetul neîntrerupt zguduia pământul până în temeliile pietrelor cele mai ascunse, un vânt cu ascuţiş de sabie dobora copacii şi îngheţa sufletele. Când lespedea fumurie a pecetluit groapa s-a curmat vântoasa şi umbra cneazului de la Argeş şi-a aflat odihna. În cheagul de tăcere prăbuşit peste lume s-au deschis zăgazurile cerului şi munţi de apă s-au năruit, ropotind.

La praznic s-a mâncat şi s-a băut sub acoperişuri improvizate, dar se aflau acolo cnejii ţinuturilor dintre Carpaţi şi Dunăre şi, fiecare socotindu-se dator lui Tihomir cu câte o amintire, Negru n-a aflat numai amănunte ale bănuitelor lupte purtate de răposat împotriva hoardelor tătăreşti sau cumane, dar şi unele, cunoscute din auzite, ale bătăliilor împotriva craiului

ungur, ca şi altele, neştiute, din cele duse cu ţarul de la Vidin. Fiecare început de înjghebare la Argeş fusese pândit, ameninţat, lovit din toate laturile, anii lui Tihomir se socoteau în nesomn şi grijă şi înfruntare şi, dacă-i numărai bine, pe cei mai mulţi îi risipise călare, fiindu-i scris să vadă mai multe prăpăduri decât ospeţe şi să tragă mai des în piept fumul incendiilor decât cel suind din cădelniţe. Şi asta din tinereţe, când îl însoţise pe slăvitul cneaz Seneslau, aşa cum destui dintre cei de faţă şi de o seamă cu el îşi însoţiseră părinţii pentru a întări oastea voievodului din Litua, nevoit să facă faţă magistrului Gheorghe, purtătorul de paloş al craiului Ladislau al IV-lea Cumanul.

Împovăraţi de ani, cnejii întinereau amintindu-şi prima bătălie eare-i unise şi ai cărei fiori de exaltare şi spaimă trăiau în ei mai viu decât încercările anilor de mai târziu, înceţoşate de simţuri tocite. Atunci Litovoi căzuse în luptă şi fratele său Bărbat fusese prins, dar oastea craiului se trăsese peste munţi cu pierderi pe care n-avea să le uite multă vreme şi cnejii nu pregetaseră să pună mână de la mână, împlinind suma plătită Cumanului drept răscumpărare pentru Bărbat, ajutat astfel să-şi redobândească moşia. Negru aminti că era încă nevârstnic atunci, dar că şi bătrânul său, cneazul Toader, se unise cu Litovoi şi Bărbat, iar cnejii, mărturisind că ştiau, îşi plecară ulcelele şi vărsară vin pentru sufletele luptătorilor demult trecuţi la loc de verdeaţă.

— Am fost oameni, oftă Drag, cneazul de la Bucov, iar cei înghesuiţi sub umbrar se posomorâră, deşi feciorii lor pisau pământul cu cizmele şi se foiau pe

bănci încercând să atragă privirile, ca unii ce socoteau că venise vremea să se vadă că noi oameni apucaseră să se ridice.

Nu-i fu greu lui Negru să se recunoască în ei, aşa cum fusese când visele de glorie cavalerească nu-i îngăduiau să adoarmă şi fapta răsunătoare spre care tindea îl aştepta pe câmpuri de luptă îndepărtate, dincolo de care lâncezeau prinţese captive, nici să înţeleagă mila trufaşă cu care priveau spre bătrânii lipsiţi de viitor, agăţându-se de amintiri pe care nici braţele vlăguite, nici mintea slăbită nu le mai puteau învia. Mândri de tuleiele care începeau să le umbrească buzele, tinerii mai credeau că lumea începea cu ei, dar batjocorirea mândriei şi încrederii lor ar fi fost greşeală şi neghiobie. De aceea, întâlnind privirile lacome ale cneazului Dragomir, ajuns în fruntea seliştei sale de pescari pentru ca tatăl i se înecase cu o lună în urmă, când gheaţa lacului Snagov se spărsese sub el, Negru zâmbi tăcut.

Mâna dreaptă a răposatului Tihomir, Stoica, bătrânul care-l întâmpinase la Argeş, îi împărtăşise câte se cuvenea să ştie despre fiecare dintre cnejii sosiţi să-i petreacă stăpânul pe ultimul drum. Dacă nerăbdarea celorlalţi tineri se lovea de înţeleapta pregetare a bătrânilor deţinători ai puterii, Dragomir căpătase frâu liber şi se pomenise căpetenia celor de-o vârstă cu el.

— *Sunteţi* oameni, spuse răspicat Negru răspunzându-i lui Drag, iar dacă feţele vi-s arse, flacăra faptei a trecut peste ele. Cândva au fost neprihănite ca feţele feciorilor voştri, dar feţele lor vor purta şi ele semnul focului şi vor fi ca feţele voastre.

Toţi îl priveau acum, şi Vlaicu, al cărui chip avea să

fie chipul lui Tihomir. În ziua leşioasă ploua întruna.

— Vremurile lui Litovoi şi Bărbat, rosti Drag. Dacă Han-Tătar, sau craiul, sau ţarul, sau altă primejdie se ridică mâine...

— Nu de năvale am dus lipsă, îi taie vorba Vâlcu, cneazul care-şi lăsase braţul pe un câmp de luptă.

— Nicidecum, întări Drag. Şi fiecăreia i-am făcut faţă de unul singur. Dar vine o vreme când singur nu mai poţi dovedi.

— Anii, rănile... încuviinţă Vâlcu.

În tăcerea înţelegătoare a celorlalţi Drag vorbi însă mai departe:

— Sunt cel mai bătrân. Nu numai la ani mă gândesc, şi nici numai la răni. Dragomir e tânăr şi cu toţii avem feciori.

— Înţeleaptă vorbă, izbucni cneazul de la Snagov, dar când privirile se îndreptară spre el se fâstâci şi pete roşii îi răsăriră pe faţă.

— Înţeleptul se uită îndărăt ca să priceapă ce-l aşteaptă, urmă Drag. Şi ne aşteaptă înfruntări pe lângă care ciocnirile de până acum pălesc. Priviţi în jur. Tot mai multă putere se adună în câte un pumn în Ungaria, Serbia, Bulgaria, până şi cumanii nu mai sunt cei de pe vremuri... Putea-vom ţine piept unor oşti bine întocmite, când unul când altul dintre noi? Până şi în vreme de pace, atâta cât ne-o fi dată, cum să păzim liniştea aratului şi semănatului şi culesului, liniştea păşunatului şi a stânelor, a femeilor şi a copiilor, dacă trăim cu teama că ziua de mâine ne poate spulbera bruma de agoniseală? Cine zideşte pe nisip?

— Suntem în mâna Celui-de-sus, şopti cneazul Ioan şi obrajii lui roşii, parcă jupuiţi de piele, tremurară când

îşi clătină capul.

— Ajută-te ca Domnul să te ajute, îi întoarse însă Drag vorba. Tot nu pricepeţi de ce pomenesc de vremile lui Litovoi-Vodă?

Pricepeau bătrânii şi pricepeau până şi tinerii care se ţineau drepţi, legănându-şi umerii, dar toţi îşi furau cu coada ochilor vecinii, pândindu-i, şi niciunul nu se încumeta să deschidă vorba de teamă să nu le netezească drumul.

— Ca în vremea slăvitului Litovoi, să ne unim, sparse Negru gheaţa, şi nu pentru a face faţă unei primejdii, ci tuturor, şi nu vremelnic, ci pentru totdeauna. E timpul ca ţara să ne răsară alături de ţările pământului, că dacă nu vom fi acum, nu vom mai fi în veci.

Apucase taurul de coarne şi, stânjeniţi, cnejii îşi plecară privirile. Pe de o parte, fiecare cumpănea îndreptăţirile pe care le avea de a uni el cnezatele, pe de alta se gândea la inevitabilele ciuntiri ale libertăţii pe care le implica unirea sub porunca altuia. Bătrânii îşi treceau palmele peste feţe şi se trăgeau de bărbi, năduşeau şi răsuflările li se auzeau, grele, în vreme ce tinerii şuşoteau în jurul lui Dragomir, pe chipul căruia stăruia un zâmbet nehotărât.

— Cum să alegi? oftă Drag izbind cu pumnul în masă şi tot Negru vorbi din nou, cu grija de a nu nemulţumi pe nimeni.

— Se înţelege că alegerea nu-l poate ocoli pe niciunul dintre cneji. Bătrânii au de partea lor înţelepciunea şi braţele tinerilor, tinerii se bizuie pe înflăcărare şi pe sfatul bătrânilor.

— Vorbe cuminţi, băgă de seamă Drag. Şi atunci?

— Mâine, în zori, două încercări să ne arate alesul.

Una pe măsura oamenilor, a doua luminând voinţa cerului.

O furtună de glasuri pătimaşe, bănuitoare, clocot de speranţe şi nedumeriri, de ameninţări şi rugăminţi, nimeni nu se mai putea înţelege în larma cuvintelor, pintenilor, băncilor mişcate şi scaunelor izbite de perete, iar Negru, singur nemişcat şi tăcut, în ochi cu tristeţe. Până şi Vlaicu se amestecase în ceata tinerilor, unde da din mâini fără a izbuti să se facă auzit.

Într-un târziu, cnejii se regăsiră. Unul câte unul îşi reluau locurile, stânjeniţi de privirile celui pe care Tihomir îl chemase să-i urmeze la Argeş.

— Două încercări ai spus, cneazule, reluă vorba Drag trădând cât de zadarnică fusese vânzoleala de adineauri, la capătul căreia se vedeau cu toţii nevoiţi să se întoarcă la vorbele care le stârniseră şi la cel care le rostise.

— Dacă ştie careva încercări mai potrivite şi mai drepte, să le înfăţişeze. Gândesc să facem aşa.

Şi Negru dădu în vileag cele două încercări. Zarva se potoli de astă dată mult mai repede, fie pentru că oboseala îşi spunea cuvântul, fie pentru că mulţi socoteau că puteau triumfa, fie chiar şi pentru că altora încercările li se păreau nimerite şi nu aveau de propus altele, mai bune.

Jurând să recunoască alegerea de a doua zi aşa cum aveau s-o hotărască puterea omenească şi voinţa cerului, cnejii se despărţiră. Unii îşi petrecură noaptea în rugăciuni, alţii chibzuiră cum să iasă învingători şi se sfătuiră cu prietenii. Câţiva se hotărâră să se culce. Negru se afla printre ei.

Ploaia încetase. Sub cerul sfâşietor de albastru, din ierburi şi pământ suiau miresme, din Argeş, fuioare de ceţuri. O zi de început, îşi spuse Negru plimbându-şi privirile peste curtea lui Tihomir înţesată de oameni, după cum înţesată era şi pădurea din jur de mulţimea celor dornici să fie de faţă la întrecerea vestiţilor cneji pe care şi-i arătau unii altora, punând rămăşaguri după cum li se dusese faima isteţimii, a puterii sau a norocului. Nu puţini, dealtfel, îi cunoşteau mai mult decât din auzite, fie că aveau neamuri în selişti depărtate, fie că drumurile negoţului îi purtaseră şi pe la curţile lor, fie că avuseseră prilejul să-i întâlnească în vreuna dintre ciocnirile cu tătarii. Sosind la înmormântarea lui Tihomir cu câte o ceată de luptători, nu numai pentru că nu erau oameni de rând, dar şi pentru că drumurile rămâneau nesigure, cnejii aveau fiecare susţinători, până şi Negru, cel mai necunoscut, căci pribegii din Poienile-Văii nu osteneau să-l ridice în slavă.

Acum, falnici în straiele de luptă care le erau totodată straie de ceremonie, cnejii se înşiraseră în faţa casei lui Tihomir şi, dacă unii purtau cămaşă de zale şi alţii pieptare de piele, unii coifuri şi alţii căciuli, scuturile fiecăruia înfăţişau tamgale cu păsări şi fiare, spadele le erau ameninţătoare deopotrivă, pintenii le zuruiau la fel pe brâul întărit cu piatră de râu ce da ocol casei şi chipurile le erau de nepătruns, buzele strânse, privirile aţintite peste capetele oamenilor, aşa cum mulţi se şi aflau sau aveau să fie înfăţişaţi pe pereţii sfioaselor ctitorii din seliştile lor, pe care înverşunarea veacurilor nu le va cruţa.

Curând popa Eftimie de la Argeş şi popa Daniil se

iviră în odăjdii strălucind modest, replică depărtată şi înduioşătoare a fastului cu care clerul Sfintei Sofii concura pompa imperială, şi ele nu părură mai puţin somptuoase printre iţari şi cojoace decât veşmintele patriarhale în preajma brocartelor opulenţilor dregători ai Bizanţului. Se făcu tăcere. Apoi glasurile preoţilor tremurară împreună şi în contratimp, iar cnejii jurară pe evanghelii să se supună celui pe care întrecerile aveau să-l înalţe Domn, stăpânitor a toată Ţara Românească.

Nu sufla o boare, nu se clintea o frunză. Drag de la Bucov, cel mai bătrân, urcă încet treptele de piatră veche ale casei lui Tihomir şi înstrună o săgeată în arcul răposatului. După el, de la bătrâni şi până la trufaşul cneaz de la Snagov, îşi încercară puterile toţi cnejii, chiar Vâlcu cel cu braţul stâng lipsă, ajutat de feciorul care-i ţinea arcul. Negru, ca gazdă, rămase cel din urmă. Şi urmărind zborul săgeţilor, ascultând murmurele care se umflau la plecarea fiecăreia şi iar se potoleau, nu-l încercară nelinişti. Se afla acolo unde destinul îi dăduse întâlnire şi aştepta hotărârea destinului.

Poate că alegerea întrecerilor nu fusese întâmplătoare şi nici faptul că el le gândise, dar dacă destinul îşi şi spusese cuvântul – şi nu acolo, în adunarea cnejilor, ci cu ani înainte, încă de pe când băiatul neştiutor pândea din fagul copilăriei tabăra balaurului Maniac – întrecerile şi scornitorul lor, oricare ar fi fost, nu aveau mai multă însemnătate decât locul sau lipsa unui copac într-o pădure. Iar dacă destinul şovăia încă, întrecerile îi îngăduiau să-l afle pe cel mai vrednic.

Maria se instalase la fereastră, îi simţea între umeri privirile ca şi când l-ar fi atins cu două degete, dar nu se întoarse. Impasibil, înregistră tulburarea sau încrederea cu care cnejii apucau arcul. Săgeţile se avântau, multe se înfipseră în câte un trunchi, destule ţâşniră peste coroanele copacilor şi fură găsite anevoie. Palid, Dragomir trase şi el. Atunci se urni şi Negru.

Încălzit de mulţimea mâinilor care îl încordaseră, arcul lui Tihomir, păzit toată noaptea de cei doi preoţi pentru ca niciunul dintre cneji să nu-i cunoască bătaia, părea acum viu în mâna lui. Dar nu de o viaţă străină, când împinse lemnul cu podul palmei îl simţi crescut din carnea lui, parte din adevărul fiinţei sale şi străbătut de sângele pulsând în vinele lui. Arcul mă recunoaşte, îşi spuse, şi nu se miră, totul era firesc, felul cum trase coarda şi cum se atinseră capetele arcului, cum îşi ţinu răsuflarea, şuierul săgeţii în albastrul sfâşietor şi simţământul că inima i se smulge din piept ţâşnind în vârful săgeţii pentru a străbate o clipă încremenită, cu oameni şi soare şi copaci prinşi în rama veşniciei (numai eu îmi dau seama? se întrebă din nou ca în zilele iureşului care-i îngăduise să ajungă acolo), clipa nu se mai sfârşea, îşi simţea ochii arzând şi ar fi vrut să bată din pleoape, dar pleoapele îi erau de piatră, totul era piatră pe tărâmul veşniciei, până şi seva, până şi sângele, aşa fuseseră stanele din peştera unde mi-am privit urmaşii pe soclurile nemuririi, care din clipa asta începe, aici.

Pleoapele zvâcnesc şi urechile se destupă, mişcarea învie. Vlaicu. Întorcând capul, Negru întâlneşte zâmbetul din privirile Măriei. Oamenii strigă, îşi aruncă

spre cer căciulile, cnejii îl înconjoară cu feţe bucuroase sau prefăcute (de pe acum?), dar săgeata încă n-a fost găsită, de unde ştiu cu toţii că eu? şi nimeni nu se îndoieşte, chiar Dragomir îşi pleacă fruntea înaintea mea.

— Săgeata n-a fost găsită, spune Negru.

— Cine ştie când au s-o găsească, răspunde Drag. Şi nici n-a fost săgeată, n-ai văzut?

— Dar ce a fost?

— Un fulger roşu, o dâră de foc.

O dâră de sânge. Inima. Dar inima nu i-a fost smulsă, o simte în stânga, bătând. Ceva mai tare? Poate. Pentru că, e limpede acum, n-a fost înşelat. Destinul a venit la întâlnire în capul scării cu trepte tocite de paşii lui Seneslau şi Tihomir. Am să le mut. La viitoarea casă, încă nu-i vine să spună domnească, şi tălpile mele au să le moaie mai departe muchiile, şi tălpile lui Vlaicu şi tălpile feciorului lui, încă nenăscut.

Căutată ore în şir, săgeata a fost găsită către prânz, în trunchiul unei sălcii, la malul Argeşului. În jurul vârfului de fier lemnul se făcuse cărbune.

*

În poiană nu se aflau acum decât doi preoţi şi cnejii, rânduiţi în cerc. Glasurile pădurii răsunau în ei ca sub nişte bolţi vii înteţind foşnetele, zumzetul şi ciripitul, de parcă, ignorând mulţimea ascunsă printre trunchiuri şi ferecată în reculegere, pădurea ar fi ţinut să se distanţeze de neliniştile oamenilor cărora nu le contesta dreptul de a o alege drept decor, dar în problemele cărora nu se simţea implicată. Atât de izbitor era contrastul dintre aşteptarea tensionată a oamenilor şi sfruntata nepăsare a pădurii încât Negru

înţelese că ea *nu ştie încă,* nici vietăţile ei, şi se miră. Soarta oamenilor şi soarta pădurii, a pământului şi apei nu era oare aceeaşi?

Atunci, stârnită parcă de mirarea lui, o pală de vânt înfioră pădurea. Foşnetele, zumzetul, chemările păsărilor răsunară cu puteri înzecite şi fiecare frunză zvâcni. Totul se linişti îndată, se linişti nefiresc, mai deplin decât liniştea şi, simţindu-se din nou împietrind, Negru înţelese că încă o clipă se desprindea din şiragul fără început şi fără sfârşit al unui timp de excepţie, curgea, se prelingea închegând un alt strop de veşnicie peste bucata de lume pe care el se afla şi pentru că se afla acolo.

Apoi, în nemişcarea devenită lege, un punct se ivi. Neagră, pasărea vâslea în albăstrimea apelor cereşti, mai limpezi decât apele tuturor lacurilor de pe pământ, venea dintr-un afund de nemăsurat, din locul unde numai soarele s-ar fi putut afla dacă n-ar fi prins să scapete pe drumul ce avea să-l ducă spre peşterile în care se trage peste noapte, acum o văzuseră toţi ochii ţepeni ridicaţi spre cer şi ea creştea imperceptibil, zbura încet sau depărtarea din care sosea era de necuprins cu mintea, dar poate că nu era decât o pasăre mică şi, chiar plutind peste capetele cnejilor nemişcaţi în poiană nu i-ar fi impresionat defel, o pasăre ca oricare alta, numai că prea străbătea o cale lungă, nevăzută, de la care nu se abătea, acum i se desluşea bătaia aripilor şi fiecare dintre cei care-i urmăreau zborul înţelegea că pasărea nu pornise la întâmplare şi mai înţelegea că de la ţinta ei nimeni şi nimic n-o putea îndepărta. Să fie *el*? se întrebă Negru, dar nu putea şti şi nu ştiu nici când corbul ajunse

deasupra poienii şi se roti o dată, de două ori, de trei ori pentru a i se lăsa lin pe umărul drept.

Timpul începu să curgă, pădurea foşni, zumzăi şi ciripi, uralele însă îi acoperiră glasurile când oamenii năvăliră în poiană.

— Trăiască Negru-Vodă, strigă bătrânul cneaz Drag şi, îngenunchind, sărută cel dintâi mâna alesului.

Pe rând, în uralele mulţimii, cnejii îi urmară pilda.

— Să ne trăieşti ani mulţi, măria-ta, spuse Vâlcu.

— Să fii bun şi drept, spuse Ioan.

— Aminteşte-ţi că din durere ai crescut, spuse Constantin.

— Fii paloş şi scut, spuse Dragomir.

Atunci corbul bătu din aripi jucând pe umărul voievodului şi din nou se ridică în văzduh dând ocol poienii, cerul se învăpăie şi începu să vălurească, în poiană nu se simţea nicio adiere deşi vânturi grozave se stârniseră pesemne acolo unde pasărea se rotea şi cerul de purpură unduia ca un imens steag în mijlocul căruia corbul rămase cu aripile strânse şi capul întors de parcă asculta un glas sunând în văzduh, era uimitor cum nu se prăbuşea şi plutea peste capetele oamenilor fără să-şi desfacă aripile, dar toţi îl văzură, recunoscând semnul de pe scutul voievodului se închinară noului steag desfăşurat pe cerul Argeşului şi înţeleseră că, dacă dobândise acolo cer nou, nici pământul n-avea să rămână mai departe aşa cum îl ştiau.

doi

Mai târziu, spuse Negru, n-am timp, Maria se retrase închizând uşa şi, poruncind să se ţină bucatele pe foc mic (au să scadă de tot, se mănâncă la curte mai rău ca la ultimul cneaz, pe apucate, niciodată nu ştii dinainte câţi oameni rămân la masă, nici când au să mănânce), băgă de seamă din nou că timpul se schimbase grăbindu-şi curgerea, devenise capricios, rău, împotrivindu-se tuturor încercărilor ei de a extinde asupra întregii case rânduiala din beciuri şi cămări.

— Încă nu, răspunse întrebării mute a Stancăi, ale cărei priviri se ridicaseră de pe pânza pe care o împodobea cu arnici roşu.

Afară, nemişcate, frunzele decupate din foi de aramă păreau prinse cu migală pe scheletele copacilor negri, întocmai ca acasă. Mai gândea acasă simţindu-se străină între pereţii de piatră ridicaţi în pripă, deşi se străduise să recreeze în noile încăperi, mai mari şi mai multe decât cele mistuite de flăcări înaintea plecării (sufletele faptelor zvârcolindu-se în flăcările gheenei, n-am altă casă, dar trebuia să şi-o spună de fiecare dată pentru că nu doar în somn rătăcea prin încăperile în care, recunoscând-o, lemnul o întâmpina cu trosnete mărunte, aici nu trosnea nimic, tăcerea pietrei, până şi duşumelele tăceau), ceva din primitoarea blândeţe a casei vechi. În încăperea de sfat jilţul lui Negru amintea jilţurile aduse pe vremuri de la Orlea şi îi ceruse zugravului care împodobea acum biserica

domnească să înfăţişeze o vânătoare de mistreţi pe unul din pereţii înguşti ai sălii unde se aşezau la masă. Patul în care dormea alături de Negru semăna cu patul lor de nuntă şi era aşezat sub icoanele aduse de la Poienile-Văii, nu se despărţise de vasele şi tingirile de aramă, de farfuriile şi tăvile de cositor şi argint, cărora, atingându-le şi pe întuneric, le cunoştea greutatea şi forma. Dar, dacă printre ştergarele şi blidele smălţuite de pe pereţi cele de acasă se amestecau cu altele, născute la Argeş, încăperile lui Vlaicu nu mai păstrau aproape nicio amintire a locului de obârşie, Stanca simţind şi ea nevoia să se înconjoare cu lucrurile în mijlocul cărora crescuse. Şi, nu peste mult, feciorul ei şi al lui Vlaicu va deschide ochii spre tot ce se afla între pereţii casei domneşti şi toate vor fi cândva ale lui, deopotrivă.

— N-ai ostenit? întinde-te...

— A fost cuminte, zâmbi Stanca mângâindu-şi pântecul rotund ca o lume şi Maria se sili din nou să se încredinţeze că ea şi cu Vlaicu, dar parcă tot nu-i venea să creadă, se petrecuse atât de repede, nu apucase să se obişnuiască nici cu gândul strămutării şi se şi pomenise lângă ea cu o străină care şuşotea cu Vlaicu şi nu-şi lua ochii de la el, puţină ruşine ar fi vrut să-i spună neputându-i spune mai lasă-mi-l şi mie, dar nu se putea plânge, Stanca n-o înfrunta cu bună-ştiinţă, doar să-l fi lăsat pe băiat să mai răsufle şi să mai schimbe o vorbă şi cu maică-sa, prea îl desprinsese de ea făcându-l să se creadă bărbat când Maria ştia bine că singur nu era în stare să-şi aleagă nici cămaşa şi, dacă nu se îngrijea să-i spună că suflă un vânt rece, nu se pricepea să pună o lână pe el şi

pornea călare ca un apucat şi se întorcea tuşind, e slab de gât, aşa a fost de mic, dar acum cu cine să te poţi înţelege, Stanca ce ştie, tot o copilă, dacă totul s-a petrecut atât de repede şi Negru tot cu n-am timp, n-am timp, silindu-l pe Vlaicu să se însoare, sărmanul, când alţii mai zburdă ca nişte copii ce sunt şi mă şi mir cum s-a priceput, Doamne iartă-mă, ca mâine am să fiu bunică, nici n-am vârsta, dar Negru ne mână pe toţi de parcă s-ar fi oprit zilele şi somnul nu mai e somn şi masa nu mai e masă, ca din pământ au crescut pereţii ăştia de piatră, ce-i drept, a adus meşteri pricepuţi şi zidurile cântă când te uiţi de afară, brâie de piatră şi brâie de cărămidă, au înălţat casa şi biserica mai mari decât acasă, dar nu cât ar fi fost cu cale, casă domnească şi biserică domnească, măria-ta, dar el tot cu n-am timp, Marie, să le mai mărească şi Vlaicu când n-oi mai fi, fereşte Doamne, că mai mult n-a fost şi se pornea călare pe la cneji şi nici să povestească n-aveau răgaz şi se încuia cu Vlaicu, Drag şi Dobrotă şi apoi cădea frânt, dar de dormit dormea iepureşte, şi uite că s-au ridicat şi casa şi biserica, s-a făcut şi nunta, Vlaicu ne va da urmaş, şi Negru tot nu se potoleşte şi tot se plânge că n-are timp.

— Gata, spuse Vlaicu vârându-şi capul pe uşă. Prânzim degrabă şi apoi, îndată, pornim la drum.

Negru se înapoie pe seară. Dacă nu avusese răgazul să instituie un ceremonial de curte, nevăzându-i rostul nici nu se gândise la aşa ceva, vechile raporturi directe fiind întărite nu numai de puterea obişnuinţei, ci şi de firea lui refractară la pompă şi ascunzişuri, nu mai călătorea totuşi de unul singur sau însoţit de o mică

ceată, asemenea măruntului cneaz de la Poienile-Văii. Armurile dobândite în lupta cu trimişii voievodului Apor şi care stârniseră admiraţia uimită a argeşenilor atunci când convoiul de dincolo de munţi se oprise în faţa lor erau purtate acum de flăcăii zdraveni alcătuind pâlcul de oaste al Domnului. Negru-Vodă călărea în fruntea oamenilor săi de fier, alaiul fiind deschis de purtătorul steagului. Mândru şi atent, cu capul întors, corbul veghea pe steag şi pe scuturi.

De ce, se întreba Negru lăsându-se în voia armăsarului pe drumul de întoarcere, în seara de toamnă, totul se sfârşise cu bine şi stăruia totuşi în el nemulţumirea ceţoasă, ciuda pe care n-o înţelegea.

I se adusese la cunoştinţă că oamenii cnejilor Neagu şi Staicu se ciocniseră ajungând la vărsare de sânge şi, repezindu-se până la hotarul unde un moşneag mai zăcea cu ţeasta zdrobită şi lumânarea la cap, aflase pricina care părea încurcată şi se reducea la dreptul de trecere al oamenilor lui Neagu pe pământul lui Staicu pentru a lua apă de la singura fântână săpată, cine ştie când şi de cine, în ţinutul pietros, lipsit de apă. Făcuse dreptate. Dar plecase înciudat şi nemulţumit şi, întrebându-se de ce, revăzu multele drumuri făcute pentru cercetări şi judecăţi, mai întâi bucuros că i se dădea prilejul să cunoască ţara şi oamenii, apoi tot mai nemulţumit pe măsură ce se simţea hărţuit, tras în toate părţile şi luat de la rosturile domniei, nu întotdeauna limpezi, dintre care unul, întărirea tânărului voievodat pentru a face faţă primejdiilor de toţi ştiute, era însă limpede. Timpul, Doamne, cum fuge şi nu-mi lasă nici răgazul să chibzuiesc, poate că ciocnirea de azi a fost picătura care a umplut paharul

şi mi-a deschis ochii. Într-adevăr, ştiind că puterea Domnului e acum mai presus de puterea lor, cnejii au început să se poarte ca nişte juzi şi mă cheamă să fac dreptate, iar eu vin să ţin scaun de judecată ca un cneaz care ajunge lesne la toate hotarele atunci când am în seamă o ţară şi-mi risipesc bruma de vreme cu drumurile şi gâlcevile, învăţătura domniei, iată, nimeni nu se naşte învăţat.

— De azi înainte pricinile se judecă la curte, hotărî şi, de cum se auzi vorbind, înţelese că asemenea judecată cere înscrisuri, va avea nevoie de o cancelarie cu ştiutori de carte slavonească, latinească şi grecească, până şi Orhan va trebui să tălmăcească în şi din graiul cumanilor, mai sunt şi tătarii, ceaţa nemulţumirii se risipea făcând loc poftei aprige de înjghebare, totul trebuia făcut, gândit, nicio clipă nu-l încercă neliniştea şi spaima cu atât mai puţin, deşi nimeni nu-l îndruma şi ştia că ar putea să greşească, învăţând din greşeli, desăvârşind în el şi pentru ceilalţi chipul Domnului, era în toată fiinţa lui o foame de faptă, vechea mândrie şi nevoia de a o astâmpăra cheltuindu-se pentru visul şi nălucile care începuseră să trăiască.

Atunci, pe neaşteptate, îşi aminti de Cânde şi înţelepciunea lui. Şi trase adânc în piept aerul serii şi, chiuind, îşi îndemnă armăsarul la galop; cu o satisfacţie încrâncenată, răzbunătoare, auzi din urmă tropotul ostaşilor ai căror cai se avântau şi ei în salturi repezi şi ritmul se precipită în el ameţindu-l, răsuna copleşitor ca un răspuns al pământului la îndoielile mortului viu, ca o bubuitoare îndreptăţire prefăcând drumul spre casă într-unul triumfal, străjuit de copacii sfinţiţi de odăjdiile toamnei, pe care luneca strălucirea

stelelor şi pulberea lunii, anume prinsă pe cer.

Aşa, istovit dar clocotind de o bucurie nerăbdătoare, difuză, desprinsă de împrejurarea care o stârnise, se opri în dreptul porţii şi cuprinse cu privirea zidurile crenelate la adăpostul cărora întrezărea siluetele ostaşilor, cele două turnuri străpunse de ocniţe. În liniştea serii, Argeşul fremăta. Poarta se deschise. Răsăreau slujitori cu facle.

Casa de piatră părea înfiptă acolo de când lumea. Deasupra beciurilor se aflau cămările, depozitele de arme şi unelte, de-a lungul catului cerdacul amintindu-l pe cel din Poienile-Văii era de piatră, dar mai larg şi înălţat pe stâlpi, de piatră şi ei. Totul fusese gândit în mai mare şi mai frumos, chenarele de piatră ale ferestrelor aveau frunze şi flori dăltuite cu suflet. Pietrele cu muchii teşite scoase din faţa casei lui Tihomir fuseseră zidite alături de altele în noua scară, mai înaltă, ducând spre poarta cu arc ascuţit, peste care corbul veghea pe un scut de piatră.

Dobrotă, logofătul de taină, aştepta în capul scărilor. Şi Negru înţelese că se petrecuse ceva, nu pentru că Dobrotă îl aştepta acolo, ci pentru că din toată făptura lui se desprindea o stânjeneală neobişnuită, făcută din simţăminte potrivnice, teamă şi bucurie, pe care nu izbutea să le împace, după cum nu se hotăra să renunţe la unul pentru celălalt.

— Spune.

— O solie, măria-ta. Nimeni nu ştie. Nici Doamna... m-am gândit...

— Doamna?

Dobrotă îşi dădu capul pe spate. Şi, ca şi cum gestul l-ar fi despovărat de teamă, cu ochii în ochii lui Negru,

rosti cu un blând reproş, dintr-o suflare:
— A sosit Cânde, măria-ta.
— E mort.
Cuvintele-i scăpaseră, dar o mână de fier îi apucase inima şi sângele îi fugi din obraji, întinse braţul şi apucă stâlpul de piatră, Cânde, de asta m-am gândit la el şi de asta bucuria, nici vorbă, Cânde e mort, nu pot primi un mort, totodată cineva striga şi-a dat seama, a venit prietenul, fratele, fiul rătăcitor, îşi izbi fruntea de stâlpul rece şi nu simţi nimic, glasurile se băteau în el, mort şi îngropat, mortul meu drag, noi doi am fi putut schimba lumea.
— ... împreună cu un cavaler străin, spunea Dobrotă. N-am ştiut cum e bine... în casa fie iertatului Tihomir...
Un fior de gheaţă. Bucuria se spulberă lăsându-l singur în beznă, nu mă învăţ minte. Întrebă:
— Cum îl cheamă?
— Un cavaler străin. N-am crezut...
— Nu el, se răsti Negru fără a-şi întoarce privirile spre Dobrotă, care bâigui din nou, înfricoşat:
— E Cânde, Doamne. Ce să întreb?
— Nu ştiu cine e, şopti Negru.
Îşi izbi fruntea de stâlp. Dobrotă păru că se micşorează, înghiţi în sec scoţând un sunet gâtuit. Apoi, tot în şoaptă, suflă:
— E el, aşa cum îl ştim...
Aşa cum îl ştim. Glasul, statura, privirea ochilor bulbucaţi... Un val de nerăbdare îl smulse de lângă stâlp, răsucindu-l cu tot trupul spre logofăt.
— El singur. În taină. Pe intrarea ferită, în încăperea de sfat.
Dobrotă se lumină la faţă, ar fi vrut să spună ceva

dar îşi luă seama, se împiedică repezindu-se pe trepte în jos, îşi regăsi cumpătul, alergă spre poartă.

Prost bătrân, e în stare să şi plângă. Se simţea neaşteptat de uşor, Maria, gândurile i se îndreptau spre bucuria ei pentru a nu-şi mărturisi că aţâţarea lui nu era nici ea decât bucuria deghizată, încă neîncrezătoare şi înfricoşată de bănuiala că venise *celălalt,* cuvântul solie, nu, ce-o să spună Maria, se întoarcea la bucuria ei deşi o amâna şi nu-i îngăduia să se arunce de pe acum în braţele lui pentru că nu vroia să recunoască nevoia de a-l vedea, chiar dacă descoperea că omul Cânde murise, ştia că murise, trişa salvând nesperata bucurie a revederii şi se amăgea cu gândul că nu el îl căutase, Cânde venea de bunăvoie proclamând de partea cui fusese dreptatea şi Maria avea să plângă, desigur, lacrimi bune, dar dacă sosise *celălalt* Negru n-avea să-l vadă, da, nu-şi mai putea ascunde de ce voia să-l primească în taină şi înaintea Măriei, dacă îl vedea ea şi afla *cine* era îi răpea pentru totdeauna posibilitatea de a-l mai primi, trişa, ştia că trişează şi nu-şi putea înfrâna bucuria nerăbdătoare de a da ochii cu prietenul de o viaţă, fie şi cu preţul unei ultime rupturi. Mai fusese una, tot ultima. Zâmbi şiret, vinovat, cum nu mai zâmbise de foarte multă vreme, întinerit de simpla evocare a lui Cânde, se strecură în casă pe uşa de taină, străbătu culoarul şi se ascunse în încăperea de sfat, copilărindu-se, nevenindu-i să creadă că se copilăreşte şi fremătând fericit, liber.

Îngrijorat deodată, cercetă încăperea în care ardeau două lumânări groase înfipte în sfeşnice înalte, se sili s-o privească străin, cu ochii lui Cânde şi simţi cât de reci erau pereţii lipsiţi de căldura vorbelor şi anilor, cât

de ţepene laviţele înşirate de-a lungul lor, singur jilţul evoca vremile taifasurilor de altădată, deşi le surghiunea într-o lume apusă, amintind de cel de la Orlea, era un altul, după cum alta era vatra în care focul fusese aprins cu tăciunii aduşi din Poienile-Văii. Totul e nou, frate, dar *este* şi e puternic, asta am vrut, să fim... Măsurând încăperea cu paşi mari se opri în dreptul uşii. Paşii se auzeau, într-adevăr? Teama stupidă că putea fi surprins pândind îl zvârli, după o scurtă şovăială, în jilţ. Dar nu venea nimeni. Mai trase un timp cu urechea, apoi se sili să nu se gândească la nimic.

Casa era tăcută, ştiau că s-a înapoiat, dar se obişnuiseră cu toţii să aştepte până îi chema, chiar şi Maria, cât de departe rămăsese felul de viaţă de dincolo, apropierile fireşti, fac ce fac şi mă duc cu gândul în urmă ca şi cum, fără să vreau, aş căuta punţi către anii de atunci şi către Cânde, nu fără să vreau, mint, mă mint şi-mi îngădui minciuna, jocul cu minciuna, cu focul, dar ştia că e pentru ultima dată şi o undă de tristeţe începu să-l învăluie pătrunzând până la bucuria care se întunecă pe nesimţite ca faţa unui lac cucerită de umbrele norilor şi, descoperind farmecul melancoliei, stare molcomă cu care nu era obişnuit şi căreia îi cedă surprins, nu se mai gândi, într-adevăr, la nimic. Toropit, rămase cu privirile în gol, nu-şi simţea trupul, nu mai era nici măcar aşteptare.

Îndată sau mult mai târziu, bătaia în uşă, Dobrotă se uită în încăpere, se trase într-o parte şi, după ce Cânde intră, închise uşa, pe dinafară. Flacăra lumânărilor se zbătu. În penumbra blândă şi neaşteptat de îngăduitoare a lâncedei sale melancolii, Negru abia

tresări. De peste ani, lung şi absent, privi faţa rotundă, barba aproape albă, oare tot nu pot crede că e aici, de ce atâta linişte, nici nu-mi vine să mă mişc şi privesc doar, pipăi cu privirile, nici măcar lacom, de ce.

— Domnul Ţării Româneşti, spuse atunci Cânde vorbind rar şi glasul lui subţire, cel din totdeauna, nepotrivit cu făptura mătăhăloasă, nu destrămă vraja, dimpotrivă, şi n-o destrămă nici când bărbatul îşi duse dreapta la inimă şi se plecă, adăugând cu iscusit amestec de gravitate şi glumă: Maria-ta...

Dar Negru asculta glasul mai mult decât cuvintele şi nu dădu semn că doreşte să aleagă între tonul ceremonios şi cel ironic. Detaşat, se uită la mantia de preţ şi la cizmele roşii ale celui oprit în dreptul uşii, neschimbat şi atât de altul încât nu-i putea dărui decât tristeţe, ca şi cum i-ar fi stat dinainte doar chipul zugrăvit al lui Cânde, o amintire. Nu simţi că şi celălalt îl cerceta cu aceeaşi luare-aminte şi că pe niciunul nu-l supăra răgazul de nemişcare şi tăcere de care aveau deopotrivă nevoie. Ceea ce trecea de la unul la altul ţinea de trecut, frânturi de întâmplări, imagini, cuvinte, simpla lor evocare mută estompând asprimea pereţilor de piatră ai unui timp în care, fără s-o spună, întârziau să se întoarcă. Ornice nevăzute înviau în ei bătaia unor ore apuse, încă fierbinţi. Doar moartea avea să le ucidă pentru totdeauna, dar ei erau vii şi, faţă în faţă, măsurând tot ce însemnau dincolo de vorbă şi uitare, comunicară în tăcere.

Omul în mantie roşie oftă şi piatra cenuşie a pereţilor îi încercui brusc, silindu-i să se afle aşa cum amânaseră să se descopere.

— Cine eşti? şopti Negru fără a se clinti în jilţ şi

agăţându-se încă de o imposibilă speranţă, nemirându-se totuşi când celălalt răspunse, tot în şoaptă:

— Cânde a murit... şi l-ai îngropat... măria-ta. Sunt comitele Kendeffy, trimisul voievodului Ladislau Apor al Ardealului.

Poarta de fier, prea repede s-a închis între noi, nici n-am apucat să ne îmbrăţişăm. Şi n-o să ne mai îmbrăţişăm niciodată. Cânde... n-a mai rămas loc pentru nimic, nici măcar pentru păreri de rău. Haină mincinoasă, tristeţea. Sfâşiată, ne-a căzut la picioare şi suntem ce suntem. Dezmiţind cuvintele pe care le rostea, glasul lui Negru se înălţă tăios:

— Prea bine. Pofteşte, comite.

Dar abia avu vreme celălalt să se depărteze de uşă, abia se aşeză pe laviţă că, îndelung ţinută departe, alungată, noaptea răfuielii de la Orlea răbufni sălbatic, împroşcând ură şi triumf. Aplecându-se în jilţ, Negru izbucni cu o violenţă care pulveriză răceala protocolară:

— Ei bine, de partea cui a fost atunci dreptatea?

— Atunci? De partea lui Negru şi a lui Cânde.

Nu-i trebuise timp de gândire, răspunsul sosea firesc, ochii uşor bulbucaţi priveau drept în ochii lui Negru.

— Vorbe! Moară de vorbe... Eşti în stare să spui că şi astăzi dreptatea e deopotrivă a Domnului şi a comitelui, aşa-i?

Limbile flăcărilor se răsuceau. Omul în mantie roşie nu ridică glasul.

— Dacă Domnul i-ar îngădui comitelui să-i vorbească precum un cneaz pe vremuri, altui cneaz... Ai aflat o ieşire la care nu mă gândisem, Corbule. Dar nu ne puteam pribegi cu toţii, şi la asta nu te-ai gândit.

Netulburat, Cânde se lasă pe spate, sprijinindu-se de perete.

— Nu te-ai înşelat niciodată, nu? Atunci priveşte în jur, se înverşună Negru, dar totul se schimbase, ticălosul se pricepuse să-i mute din nou în trecut şi într-o străfulgerare îşi dădu seama că ţine la Cânde mai mult decât bănuia, mai mult decât ţinea celălalt la el, fusese de ajuns să-i vorbească pentru ca mânia să se descarce, şovăind încercă s-o recheme, zadarnic, îşi simţi gura amară, bine, nici mânie, nici ură, şi spuse cu patimă: Avem o ţară, Ursule. A noastră.

— De asta am venit, vorbi simplu Cânde, dar Negru sări în picioare.

— Cu solie de la Apor?... apoi, măsurând încăperea cu paşi repezi: Nepoţii tăi vor ridica sabia împotriva nepoţilor mei. Mai făcu trei paşi, se opri, întrebă peste umăr: Ana ?

— Măritată. Şi am un nepot... Nu ştiu ce au să-mi facă nepoţii, Negrule, măria-ta, ştiu doar ce fac eu. Cneazul de la Orlea n-a murit de tot, aşa cum ai crezut, nici nu s-a schimbat în comite cu mantie roşie numai pentru a-şi scăpa averea.

— Să pierdem ceva, ca să păstrăm ce-i mai de preţ...N-am uitat, nu te teme. Ce-a fost pentru tine mai de preţ?

Oftând, Cânde îşi trecu degetele prin barbă.

— Nu-s toţi oamenii la fel, vezi tu. De când te ştiu te-ai zbuciumat cu vorba şi cu fapta. Atunci, de mult, te-ai prăvălit asupra lui Maniac şi l-ai răpus.

— Îţi pare rău, comite?

— Partea mea a fost planul care ne-a ajutat să scăpăm cu faţa curată, aminti Cânde cu o răbdare

netulburată. Acum ai izbutit ce n-a cutezat nimeni, poate numai tu puteai face ce ai făcut. Dar primejdiile n-au fost înlăturate, Negrule, şi ele sunt pe măsura faptei.

— Şi ai venit să mă ajuţi? năpădit de o speranţă încă neîncrezătoare se opri brusc, dar adăugă cu dispreţ: Din partea lui Apor?

— Nepătrunse sunt căile Domnului...

Cânde zâmbi, era prima dată că zâmbea de când pătrunsese în încăpere şi zâmbiră pereţii de piatră, luminările în sfeşnicele lor înalte, până şi jilţul zâmbi.

— Spune, se domoli Negru ca prin farmec aşezându-se pe laviţă, nici nu-şi dădu seama că se aşezase, totul era ca pe vremuri, mai putea fi ca pe vremuri, şi faptul că şedeau alături îl răscoli într-atât încât nici nu auzi primele cuvinte ale lui Cânde.

— ... dar toate astea le ştii. Acum magistrul Ugrin l-a prins în mreji pe Otto, fiul lui Venceslas de Boemia, un bavarez tinerel şi plin de fumuri, pe care şi-a pus în minte să-l înalţe pe scaunul lui Andrei Veneţianul ca să dobândească în schimb, de la el, Ardealul. Otto s-a grăbit să-şi spună rege al Ungariei, Cumaniei, Bulgariei şi aşa mai departe, a intrat în Ardeal pe la Seghedin dobândind sprijin din partea episcopului de Cenad, a dat un privilegiu cistercienilor de la Cârţa şi, făgăduind nobililor marea cu sarea, ajutat de saşi, ajunge la Bistriţa. Aici se loveşte însă de Apor al nostru, care pune mâna pe Otto şi-l înlătură pe Ugrin făcându-şi socoteala să-l folosească el pe bavarez pentru a-şi împlini vechiul vis de a rupe Ardealul de Ungaria şi a se proclama rege al Ardealului. Aşa că-l ţine pe Otto în cetatea lui de pe Târnave, cerându-i să se însoare cu

fie-sa dacă vrea să se mai bucure de libertate şi să ajungă pe tron. Ca socru al regelui Ungariei, pricepi, se şi vede nu numai regele Ardealului, dar şi domnind în locul lui Otto, care va purta coroana Sfântului Ştefan fără a cuteza să-i iasă din cuvânt.

Cânde se opri să-şi tragă sufletul sau numai pentru a stârni şi mai mult curiozitatea lui Negru, care îl zori să urmeze:

— Şi?

— Şi aici se încurcă iţele, că Otto nu s-a învoit nici în ruptul capului să se însoare cu fiica lui Apor, fie că fumurile îl făceau să ţintească mai sus, fie că l-a speriat jupâniţa, cam boccie, rămână vorba între noi... Apor a ameninţat că îl ţine închis până la sfârşitul zilelor, Otto nu s-a lăsat înduplecat şi, până la urmă, de teamă să nu iasă cu totul din joc, voievodul a fost nevoit să se dea de partea lui Carol-Robert Napoletanul, care râvneşte şi el coroana. Dar acum nu mai ştia cum să se descurce cu Otto... Să-l ţină mai departe lângă el, s-ar supăra Carol- Robert. Să i-l dea în mână, s-ar lipsi de o armă care mai poate sluji, dat fiind sprijinul de care Otto s-a bucurat, dacă viitorul rege nu s-ar învoi să-l întărească măcar voievod al Ardealului...

— Atunci vine un comite cu mantie roşie...

— He-he, necheză subţire Cânde, vine, deşi, la drept vorbind, întâmplarea face să se şi afle acolo, cu niscai treburi de ale lui. Vine aşadar şi-i spune lui Apor: „Te văd muncit de gânduri, măria-ta, deschide-ţi inima şi primeşte sfatul unui om de credinţă, mă şti doar, nu degeaba mi-ai dat comitatul Haţegului... „

— Al Haţegului? tresări Negru, dar Cânde trecu

repede peste strigătul lui.

— Asta-i altă poveste, Corbule, măria-ta, lasă-mă s-o sfârşesc pe cea începută, că altfel nu ne mai înţelegem... Stă Apor şi cumpăneşte şi se trage de barbă, până la urmă se hotărăşte şi ia taurul de coarne. Comite, aşa şi aşa, uite povestea cu Otto şi Carol-Robert, învaţă-mă ce să fac. Şi comitele îl învaţă arătând că nu-i rămâne decât o singură ieşire, să se descotorosească de Otto fără să-l scape din mână, să se cheme că Otto a izbutit să fugă nu se ştie unde şi, în fapt, să-l poată înfăţişa la nevoie.

Negru se încruntă.

— Nu cumva... străinul cu care ai venit...?

— E Otto ţâfnosul, întocmai. Stai, adăugă văzând că Negru se trage de lângă el şi-l priveşte din nou aspru şi bănuitor, nu mi-a fost uşor să-l fac pe Apor să ţi-l încredinţeze, cneazul Basarab e trădător şi rebel, striga, mi-a ucis oamenii şi nici episcopul nu uită că un frate dominican... Dar, până la urmă, l-am făcut să înţeleagă că Otto nu va fi ţinut la curtea cneazului rebel, ci a Domnului Ţării Româneşti.

— Şi s-a învoit?

— În politică uiţi ce vrei şi-ţi aminteşti ce se cuvinte. Cneazul rebel nu-i poate fi de niciun folos, dar de sprijinul Domnului va avea, fără doar şi poate, nevoie. Împotriva craiului. După cum de sprijin împotriva craiului, oricare ar fi purtătorul coroanei, va avea şi Domnul nevoie. Nu uita că până şi nepricopsitul de Otto n-a şovăit să se boteze rege al Cumaniei...

— Cumania nu mai este.

— Strâns cu uşa, voievodul Ardealului e gata acum să recunoască întemeierea Ţării Româneşti. Nu ştiu

dacă Apor va mai ajunge vreodată regele neîncoronat al Ungariei, la umbra lui Otto, dar chiar dacă izbuteşte Carol-Robert să se încoroneze, nu te va recunoaşte decât de nevoie. Apor şi Otto sunt armele tale. Prin ei intri în jocul cel mare al politicii şi iată de ce îl ajut pe Apor şi de ce mă aflu aici, cneaz de Orlea sub mantie de comite, încheie Cânde întorcându-şi ochii bulbucaţi spre Negru.

Dar prea se întâmplaseră multe într-o singură zi, tot ce descoperise cu prilejul judecării pricinii dintre Neagu şi Staicu, ivirea neaşteptată a lui Cânde cu furtunile ei de speranţă şi mânie, de neîncredere şi tristeţe şi bucurie, destăinuirile ce-l împingeau pe marea scenă a lumii silindu-l să se privească aşa cum încă nu se pricepea, ca mare şi de sine stăpânitor Domn peste o ţară, silindu-l să treacă peste omul Negru pentru ca Negru-Vodă să poată hotărî. Avea nevoie de timp, din nou timpul care se zgârcea împuţinându-se, i se părea că aude mugetul unui puhoi nevăzut izbindu-se de stânca trupului său, despicându-se şi vâjâind în două şuvoaie pe lângă el, târând fără scăpare oameni, gânduri şi fapte nenăscute, prea repede goneau şi singur nu le putea reţine, pentru una de care se agăţa din răsputeri întărindu-i temeliile câte altele se prăvăleau în năboiala numai de el simţită, se desfăceau în bucăţi ca nişte case de jucărie şi piereau în valurile de timp ce străbăteau pereţii îmbătrânindu-i, îmbătrânesc şi eu, din lipsă de timp voi fi făcut puţin, neîngăduit de puţin.

Istovit, spuse:

— Am nevoie de timp. Să mergem la Maria.

Cânde zăbovi o săptămână la curtea de la Argeş şi zilele rămaseră în amintirea lui Negru ca o mulţime de imagini prinse în chenarul de aur al toamnei. Cu Cânde călare, la vânătoare, la masă. De vorbă cu Cânde. Împreună cu Maria, din nou tânără, înălţându-şi gâtul de lebădă şi plutind prin încăperi în care, în sfârşit, se râdea. Alături de Cânde care-l sălta spre grinzile încă neînnegrite pe Nicolae Alexandru, pruncul dolofan născut de Stanca. Numai Vlaicu păstra amintirea mortului viu, se purta cuviincios dar rece, ca şi cum Cânde s-ar fi aflat tot timpul undeva, departe. Dobrotă în schimb căuta să fie mereu în preajma vechilor prieteni şi ochii lui de câine credincios îi urmăreau cu o dragoste ce i-ar fi putut stânjeni, dacă logofătul n-ar fi făcut parte din lumea pe care amândoi o regăseau cu aceeaşi neistovită încântare. Popa Daniil nu se arătă, fără să spună nimănui slujise într-o noapte singur în biserica domnească şi nimeni nu ştia ce fel de slujbă făcuse.

Apoi, într-o dimineaţă cu burniţă rece, Cânde plecă. Negru îl petrecu o bucată de drum, îi dădu ostaşi să-l însoţească mai departe şi privi ceata urcând dealul până se pierdu pe după culmea cu pădure despicată de drumul croit pentru trecerea convoiului cu care sosise la Argeş. Cuvântul niciodată răsuna în el ca un dangăt pustiitor, am rămas singur, ştia că nu-l va revedea pe Cânde şi că despărţirea era mai adevărată acum decât cea pe care o crezuse definitivă când pusese să i se scrie numele pe crucea de lemn, rosturile vieţii se arătau mai neîndurătoare decât parodia mormântului, mantia roşie îl surghiunea pe comite într-o lume fără scăpare din care, cel mult, mai

putea trimite pe ascuns veşti. Câtă vreme se silise să-l creadă mort izbutise să şi-l scoată din minte, dar descoperea cât era de chinuitor să-l ştie viu, mişcându-se, vorbind. I-ar fi venit mai uşor să şi-l închipuie străbătând nemişcat curgerea zilelor şi nopţilor, ca un mort viu căruia îi dăruia la răstimpuri câte o privire, un zâmbet, se simţea însă nedreptăţit şi jignit la gândul că traiul lui Cânde se putea desfăşura în lipsa lui, într-un timp paralel, indiferent, scăldat în soare când la Argeş ploua.

Furios, porni spre casă. Şi-i păru bine că vântul rece aducea miros de zăpadă şi că frunzele zburau din copaci în văzduhul vânăt. Am mai fost singur, încruntat, dădu pinteni armăsarului. Am mai fost singur, repetă, dar gustul singurătăţii se dovedea mai amar decât înaintea vizitei lui Cânde.

*

Otto, regele Ungariei, Bulgariei, Cumaniei şi al altor ţinuturi pe care nu le văzuse niciodată, şedea pe o pernă la picioarele jilţului în care Stanca torcea un fir de lână subţire, împletindu-l cu unul de aur menit să împodobească epitrahilul la care lucra Maria, aşezată lângă fereastră. Otto era înalt şi slab, îmbrăcat cu grijă după moda apuseană. Dacă ştia să mânuiască spada, ţinea şi mai bucuros în mâni viela din care se pricepea să scoată sunete duioase pentru a cânta plecarea cavalerului la cruciadă şi zorii în care se despărţea de iubită, cântece molcome, cu refrene tărăgănate, născătoare de blânde melancolii. Albastrul de sticlă al ochilor lui se tulbura aburindu-se când buzele roşii, migălos desenate ca buzele unei prinţese captive, se mişcau imperceptibil între mustăţile şi barba la fel de

bălane, la fel de mătăsoase, şoptind înfioratele cuvinte de bun rămas în care punea atât simţire, încât Stanca, înduioşată, bănuia că tânărul cavaler va fi lăsat şi el în urmă o iubită aşteptând zadarnic după zăbrelele ferestrei, în cine ştie ce îndepărtat castel.

Alminteri, când nu se simţea îndemnat să cânte, un alt Otto se ivea, ţâfnos, cum îl numise Cânde. Privind de sus oamenii şi curtea de la Argeş, dădea a înţelege că nimic nu poate plăti cinstea de a-l avea oaspete şi că menirea tuturor era să-l slujească, ceea ce nu-i putea face decât fericiţi.

— Credinciosul meu Basaraba, i se adresase în cea dintâi seară lui Negru, se aflau cu toţii la masă, încă stingheriţi, Cânde abia plecase şi Otto şedea pe scaunul lui, aş dori ca mâine...

N-apucă însă să spună ce dorea. Negru bătuse cu pumnul în masă şi zăngănitul farfuriilor sună ca o ciocnire de scuturi. Privindu-l în ochi, vesti că Domnul Ţării Româneşti e credincios doar sieşi, după care se ridică în tăcerea apăsătoare şi părăsi încăperea. Otto păli. Se întoarse spre Vlaicu, dar întâlni o faţă întunecată, care nu-i lăsă nicio speranţă.

— Sunt... regele Cumaniei, bâigui Otto, se vedea bine că nu înţelege, uluit de răzvrătirea vasalului său, încă nu putea urca treapta mâniei şi nu conştiinţa faptului că se afla în puterea lui îl paraliza, ci tăgăduirea legii fundamentale a rânduielilor în care se născuse, luarea în deşert a celor sfinte l-ar fi descumpănit deopotrivă, aşa că repetă cu aceeaşi consternare: Cum poate...? Sunt regele lui...

Toţi îl priveau. Ca pe o ciudăţenie, îşi spuse, cu priviri reci, nici măcar speriate, şi-şi aminti de o poveste din

copilărie unde era vorba de *lumea răsturnată* în care calul călăreşte omul, e lumea răsturnată, mă pot aştepta la orice.

— O simplă neînţelegere, spuse atunci vornicul Drag cu bătrâneasca îndemânare a celui care a văzut multe, măria-ta nu te afli în Cumania, ci în Ţara Românească, precum Domnul a amintit.

Culorile reveniră pe faţa lui Otto, acum înţelegea, legile lumii nu fuseseră călcate şi lumea nu era răsturnată, ieşirea voievodului nu era nebunească, dimpotrivă, şi obrajii începură să-i ardă. Ridicându-se, rosti cu o demnitate prea repede regăsită:

— Atunci, Cumania, vreau să zic... o asemenea jignire... Înţeleg. Sunt gata să dau satisfacţie.

Dar privirile celorlalţi nu se încălzeau, nimeni nu se clintea şi atmosfera rămânea apăsătoare.

— O simplă neînţelegere, spuse din nou Drag făcând semn slujitorului lipit de perete să umple pocalele, totul se poate lămuri fără greutate, Domnul va fi bucuros să afle că măria-ta n-ai ştiut că lucrurile s-au schimbat, Cumania, desigur, în sfârşit, poate va mai fi fiind undeva mai încolo, spre răsărit, şi vorbi multă vreme la fel de împăciuitor, cu glas egal, până ce Otto, încă ţeapăn, se aşeză din nou simţind că, dacă rămâne în picioare, devine caraghios.

Vorbirea bătrânului dregător îi lăsă răgazul să-şi vină în fire, dar şi să descopere că noua ţară a acestor valahi (cum să se descurce printre toţi valahii, cumanii, tătarii şi bulgarii ăştia, cine ar fi crezut că o să ajungă într-o asemenea sălbăticie, printre eretici şi păgâni) se proclamase fără învoirea lui de sine stătătoare, ceea ce nu schimba mare lucru, pentru regele Cumaniei

acest Basaraba nu putea fi decât vasal sau rebel, pentru regele Ungariei, cu atât mai mult. Dar se afla în puterea posomorâtului voievod, aşa că se feri să arate că înţelegea şi amână răfuiala până după încoronare, încântat că bătrânul vornic găsise o cale de ieşire din încurcătura în care se vârâse, ieşire de caracterul onorabil al căreia se străduia să se convingă. Ca întotdeauna când susceptibila lui conştiinţă de cavaler intra în conflict cu o realitate nedemnă îşi repetă cugetarea Sfântului Dominic, pe care Bruder Sylvester îl învăţase s-o aplice fără şovire: *A păstra credinţă celor fără credinţă înseamnă a fi tu lipsit de credinţă.* Iscusitele cuvinte îngăduiseră sfântului patron al dominicanilor să se facă spionul lui Simon de Montfort în lupta împotriva albigensilor, îndreptăţiseră călcarea jurămintelor făcute necredincioşilor lui Saladin şi aveau să-i îngăduie şi lui Otto să ţină fruntea sus în mijlocul ereticilor printre care se pomenea surghiunit. Împăcat deci cu sine, înălţă cupa rostind zâmbitor:

— În sănătatea voievodului Basaraba.

Dar, dacă nici el, nici Negru nu reveniră asupra înfruntării sau pricinilor ei şi Otto se purtă de atunci cu băgare de seamă faţă de voievodul de la Argeş, ocolindu-l totodată pe cât îi stătea în putere, dacă se arătă curtenilor cu femeile, nu-şi schimbă totuşi felul de a fi cu dregătorii şi slujitorii, în care – întocmai ca noianul Uza – nu vedea decât unelte vorbitoare.

Aştepta cu înfrigurare veşti de la Apor şi, pe măsură ce zilele treceau, siguranţa că va domni îi era tot mai des clătinată în ceasuri de deznădejde şi descurajare, când căuta tovărăşia femeilor şi recurgea la alinarea vielei. În câteva rânduri plânse, dar Maria îi abătu lesne

gândurile îndemnându-l să povestească pentru a zecea oară cum triumfase în turnirul de la Augsburg unde-l doborâse pe Cavalerul Roşu, silit să se înfăţişeze prinţesei Cunegonda pentru a mărturisi că e cea mai castă, mai nobilă şi mai frumoasă dintre doamnele Apusului.

Acum, la picioarele Stancăi, şoptea pătimaşele cuvinte ale cavalerului plecând la cruciadă şi cântecul tânguitor muia inimile şi năpădea pereţii cu mari tapiserii de culoarea fumului, în care năluci de oameni şi privelişti tremurau.

Atunci sosi în sfârşit un sol de la comitele Haţegului, şi era tot Coman, cel trimis odinioară să vestească primejdia ameninţând dinspre Maniac. Negru îl primi în încăperea de sfat şi, ca tot mai des de la o vreme, Vlaicu îi stătea alături. Cânde dădea de ştire că noul rege ol Ungariei era Carol Robert de Anjou, dar Apor nu părea liniştit, în ciuda faptului că-l sprijinise, pusese mâna pe mari întinderi de pământ despuindu-i până şi pe saşi şi nu ştia dacă regele i le va lăsa în stăpânire, aşa că Otto mai era de trebuinţă pentru ca Anjou să se gândească de două ori înainte de a se hotărî să-l înfrunte. Incurcă-i, drace, chiar aşa mi-a poruncit stăpânul să-i spun măriei-tale, zise Coman la fel de serios cum vorbise până atunci şi Negru binevoi să zâmbească în barbă, dar nu te culca pe o ureche, urmă solul, Carol-Robert are încă alte griji şi Apor nu-i decât una dintre ele, mai devreme sau mai târziu îşi va aminti însă de rebelul de la Argeş, ce fac eu nu-i decât să întârzii sorocul, el vine, frate al meu, şi se cuvine să-l aştepţi, întărindu-te.

Coman aducea şi alte veşti, în bordeiele părăsite din

Poienile-Văii se aciuaseră oameni de strânsură, venetici şi robi fugari cărora comitele le trimisese vorbă că-i ocroteşte dacă nu se ţin de blestemăţii, dar venind de la râu o femeie a fost siluită şi ucisă, oamenii comitelui voiau să pornească cercetările, şi unde, dacă nu printre noii-veniţi, când s-au pomenit cu o ceată de bărbaţi cu bărbile sălbăticite şi trupurile mai mult dezgolite de zdrenţele soioase de cânepă şi piele de pe ei. Au zvârlit la pământ povara pe care o purtau şi s^a văzut că era un vlăjgan zdrobit tot, nu mai avea nimic întreg, nici faţa, a apucat să mai geamă de vreo două ori şi şi-a dat duhul. Zdrenţăroşii au plecat fără o vorbă, cum veniseră, dar de atunci nimeni nu s-a mai plâns de cei din Poienile-Văii.

Încolo, tot felul de cloaştere răsăreau ca ciupercile şi îndată căpătau pământ, magiştri şi banii şi comiţii se înmulţeau şi primeau pământ, iar ţăranii şi cnejii jefuiţi cu hrisoave în regulă se trezeau şerbi peste noapte. Negru-Vodă să nu se mire dacă mulţi se vor furişa prin păsurile munţilor şi vor căuta adăpost în Ţara Românească.

— Să vină, spuse Negru.

Coman plecă în taină, aşa cum sosise, încă o legătură se rupea izolând lumea de dincolo de munţi, ce repede şi-a schimbat *dincolo* înţelesul, credeam că doar feciorul lui Vlaicu va răsturna obişnuinţa ca şi cum totul nu s-ar schimba, silindu-ne să ne schimbăm fără să ştim. Mă mai trezesc în zori în casa căreia cu mâinile mele i-am dat foc. Sunt nopţi în care-l mai înfrunt pe Maniac.

Începu să ningă. În lumea culorilor împuţinate până

la alb şi negru, de parcă pământul s-ar fi străduit să înlăture ispitele îndemnând la concentrare, Negru se istovea să închege ţara. Chemaţi pe rând la curte, cnejii se pomeneau copleşiţi de întrebări, trebuia să ştie care le era puterea pentru a cunoaşte puterea ţării, dar unii veneau cu inima deschisă şi alţii măsluiau adevărul pentru a părea mai slabi sau mai tari decât erau şi el se vedea nevoit să trimeată oameni de încredere să le cerceteze spusele, *iscoadele domnului* scuipau cnejii când aflau, dar aflau din ce în ce mai rar, poftiţi la curte dădeau din colţ în colţ, jelindu-se, ameninţând, răbdare, asta mi-a lipsit dintotdeauna, strânge din dinţi, vâră-ţi unghiile în carne silindu-te să înveţi răbdarea, până şi prefăcătoria, înţelepciunea de a nu spune tot ce ştii cu preţul de a părea neajutorat şi nepriceput, *pentru* a părea neajutorat şi nepriceput, sunt oameni pe care trebuie să-i descumpăneşti ca să-i poţi scoate din zarea obişnuinţelor sau a trufiei şi nimic nu descumpăneşte mai mult decât gândul că s-au lăsat înşelaţi de cel ce leapădă măştile la timpul potrivit dezvăluindu-şi puterea, îi vedea clătinându-se cu spaima că nu lepădase ultima mască şi nesiguranţa îi făcea să se trădeze sub privirea verde a celui ce-şi înghiţea sila învăţând să domnească şi desluşind chipul ţării în mulţimea pământurilor, atâtea suflete, atâtea vite, pentru a putea hotărî câţi oameni şi cu ce fel de arme vor trimite cnejii la oaste, Vâlcu vistierul aşeza apoi dările pentru casa domnească, lângă care atelierele începuseră să lucreze, armele se adunau în beciuri dar trebuiau umplute şi gropile de provizii, timp, n-am timp, în plete şi barbă tot mai multe fire albe, mai multe zbârcituri pe suflet, cine a spus că

înţelepciunea e dulce, gustul înţelepciunii e amar.

Trăise bătut de soare şi de vânt şi nu mai ieşea cu zilele din închisoarea de piatră la care se osândise. Vlaicu avea în seamă oştirea. Asprimea lui neştiutoare de cele lumeşti se pătrundea acum de puterea şi calmul căpeteniei, aducea în încăperi miros de zăpadă. După cină, când zgomotele se potoleau în casă şi afară, Negru întârzia bucuros cu el la capătul mesei, în raza de taină a unei singure lumânări. Îl asculta povestind despre galopuri şi întreceri, trageri cu arcul şi lupte cu spada, vedea cu ochii lui Vlaicu cetele de flăcăi nedeprinşi să răspundă toţi o dată la poruncă schimbându-se în pilcuri de oaste. Apoi îi împărtăşea învăţăturile pe care le dobândea chinuindu-şi firea pe măsura cufundării în treburi pentru care nu fusese făcut.

— Vlaicule, cuvântul e ca vântul: dacă-ţi iese din gură nu-l mai poţi opri, chiar de te-ai căi ziua şi noaptea...

Mai lesne îi veneau pe buze poruncile când se gândea la primejdiile anilor viitori.

— Să fii gard grădinii mele, Vlaicule, şi s-o păzeşti cum am păzit-o eu... Mai bună-i moartea cu cinste decât viaţa cu amar şi ocară…

Tăcut, Vlaicu asculta. Şi privind chipul slăbit al celui ce-i făcea faţă, ochii încercănaţi cu lumina verde umbrită, se vedea pe el însuşi repetând peste ani aceleaşi învăţături către Nicolae Alexandru, aşa cum acesta avea să le rostească şi el cândva, în faţa feciorului său. Lumânarea sfârâia, lacrimi de ceară înfloreau pe buza sfeşnicului.

Primăvara sfărâmă pecetea norilor lăsând soarele să zbicească ogoarele în care plugurile despicară brazde deschise speranţelor. Dar Cânde nu-l mai trimise pe Coman la curtea Argeşului, era greu de ştiut dacă lipsa veştilor trebuia luată drept semn bun sau rău, spusele celor câţiva fugari ce trecuseră munţii aducând cu ei disperare şi zvonuri se băteau cap în cap, Apor, era mai tare ca oricând, Apor fusese răsturnat. Sfârşitul primăverii trezea tobele adormite ale războaielor şi, în ciuda a tot ce făcuse, Negru ştia că nu poate încă înfrunta o adevărată oştire.

Atunci i se vesti că un pâlc de călăreţi purtând flamura craiului se îndrepta spre curte. Vornicul Drag primi porunca să le iasă în întâmpinare, să-i găzduiască şi să-i cerceteze în afara zidurilor. Află deci că banul Mathias vorbea româneşte, era însoţit de fratele dominican Laurentius şi că veneau în numele craiului, după cum dovedeau printr-un înscris, poftind să se înfăţişeze neîntârziat voievodului. Drag îi vesti că marele voievod binevoia să-i primească a doua zi.

Era prima solie regească poposind la curtea de la Argeş şi Negru improviză în grabă un ceremonial, făcea poate prea mult sau prea puţin, n-avea timp să cumpănească şi nici nu se pricepea, ştia însă că solii trebuiau să simtă cinstea pe care Domnul Ţării Româneşti le-o făcea, primindu-i. Străjerii din cele două turnuri trimbiţară aşadar când pâlcul călăreţilor se apropie şi, de pe zid, mai-marele vesti că oştenii aveau a rămâne afară, singură soliei fiindu-i îngăduită intrarea. Banul Mathias încuviinţând, porţile fură deschise. Atunci, uimiţi, banul şi dominicanul văzură două şiruri de oşteni purtând coifuri şi armuri

sclipitoare, pe pieptarele cărora era zugrăvit câte un corb negru pe câmp roşu. Cu braţul stâng îndoit şi pumnul proptit în şold, ţineau suliţa cu dreapta depărtată de trup atât cât le îngăduia braţul întins şi priveau cu toţii nepăsători peste capetele celor ce le făceau faţă. Amândouă şirurile porneau de la poartă şi se opreau în dreptul scării casei domneşti. Încolo, curtea era pustie. Doar sus, pe podişca de lemn dindărătul crenelurilor, vegheau alţi oşteni.

Solii fură poftiţi să descalece. Trecură încet printre cei doi pereţi ai platoşelor în care se oglindeau lăbărţându-se ca nişte gângănii, recunoscându-şi un ochi holbat, nasul mărit, buzele răsfrânte pocit. În urmă, poarta se închise. Totul era tăcut. Nori vineţi cu chenare albe pluteau leneş, zvârleau umbre dese peste iarba de un verde crud.

Treptele de piatră îi duseră până la poarta peste arcada căreia, într-un scut, străjuia un corb de piatră. Dominicanul se întrebă de ce unele dintre trepte erau tocite, întreaga clădire părea nouă, modestă dealtfel, nepotrivită cu numărul şi înfăţişarea semeaţă a oştenilor. Alături de el, zornăindu-şi pintenii, banul nu părea să-şi pună întrebări.

Vornicul Drag se ivi în capul scărilor. Ceru banului să-i încredinţeze spada, – fireşte, spuse, nimeni nu se înfăţişează înarmat marelui voievod Basarab, Domn a toată Ţara Românească, iar vorbele păreau lipsite de greutate, rostite în treacăt, simplă amintire a unei evidenţe de care solii uitaseră. O clipă se priviră toţi trei, apoi dominicanul îşi împreună mâinile şi banul se descinse de spadă fără ca faţa lui, rasă după moda franceză introdusă de noul rege, să vădească în vreun

fel că solul auzise cuvintele bătrânului dregător. Gestul putea părea tot atât de firesc ca înclinarea capului în chip de salut, dacă mişcările ţepene şi buzele încleştate ale solului nu l-ar fi trădat. Drag ştiu însă şi el să ascundă mândria cu care apucă spada pentru a o încredinţa unui oştean, deşi fratelui Laurentius nu-i scăpă sticlirea din ochii vornicului. Acesta se plecă şi-şi roti braţul în semn de poftire, petrecând trimişii craiului până în dreptul uşii închise a încăperii de sfat, în faţa căreia vegheau doi oşteni cu suliţele încrucişate. Suliţele fură trase în lături, uşa se deschise şi Drag vesti din prag:

— Banul Mathias şi fratele Laurentius, solii măriei-sale Carol-Robert, regele Ungariei.

Nu era titlul întreg al regelui. Banul tresări şi dădu să intervină, dar dominicanul îi puse mâna pe braţ, banul pufni pe nări şi amândoi înaintară în sala adâncă, între pereţii de piatră de-a lungul cărora, pe laviţe acoperite cu blănuri, şedeau dregătorii Vâlcu şi Dobrotă, lângă cnejii pe care Negru izbutise să-i adune la repezeală. În fund, două ferestre boltite lăsau să intre lumina şi între ele se înălţa jilţul domnului. În picioare, la dreapta lui şi puţin retras, stătea Vlaicu. Drag trecu în stânga.

Pintenii banului clincheteau pe lespezile de piatră. Palid, înainta fără a-şi lua ochii de la bărbatul din jilţ, nu-l desluşea prea bine pentru că şedea împotriva luminii, dar nu arăta aşa cum îşi închipuise căpetenia unor valahi rebeli. Uimit, cerceta tunica roşie lipită de trupul voievodului, gulerul lat de piele cu colţuri ascuţite coborând până pe piept, pantalonii înguşti vârâţi în cizme roşii de safian, cingătoarea de mătasă roşie brodată cu fir de aur şi mărgăritare, închisă cu

pafta de aur, îşi sili ochii mai obişnuiţi acum cu lumina încăperii să înregistreze amănuntele, da, paftaua înfăţişa poarta unei cetăţi străjuită de turnuri pe care se vedeau un cavaler şi o prinţeasă, iar între ei, pe câmp de smalţ albastru, o lebădă de fildeş cu chip de femeie. Banul s-ar fi mirat încă şi mai mult aflând că era chipul Mariei, cizelat cu ani în urmă, când Vlaicu abia se născuse, dar el nu ştia cine era Maria şi nici de ce fusese înfăţişată cu trup de lebădă. Tot mai neîncrezător, notă că mantia neagră a domnului, pe care străluceau stele de argint aurit legate între ele cu vrejuri brodate cu fir de aur, era prinsă la gât cu o broşă închipuind un cavaler şezând, cu braţul drept ridicat pentru salut. Pe degetele voievodului străluceau inele cu pietre scumpe, printre care unul fără preţ, doi lei de aur sprijinind cu labele din faţă o cutiuţă cu capac de safir în care se afla o aşchie din crucea Mântuitorului.

Ştiindu-se privit şi cercetat în timp ce banul Mathias şi dominicanul înaintau cu o încetineală studiată, Negru se strădui să-şi înfrâneze dispreţul faţă de cei ce-l făceau să se simtă măscărici. Se îmbrăcase cu grijă pentru ceremonia primirii solilor, dar era stânjenit de hainele cu miros de levănţică, în care creştea în ochii trimişilor regeşti coborând în propriii lui ochi. Mascaradă, îşi spuse înciudat ştiind că nimic nu trebuia să-l tulbure, avea nevoie de toate puterile, calm, ştiai că sunt dornici de mascaradă şi le-ai dat-o, îşi ţinu răsuflarea, apoi respiră adânc.

Banul Mathias îşi înclină fruntea, dominicanul făcu semnul crucii.

— Fiţi bineveniţi, spuse Negru. Ascult.

Banul mai tăcu o clipă. Toate privirile erau aţintite asupră-i. Atunci începu să vorbească.

— Carol-Robert, prin graţia lui Dumnezeu rege al Ungariei, Dalmaţiei, Croaţiei, Serbiei, Galiţiei, Lodomeriei, Cumaniei, Bulgariei, principe de Salerno, trimite credinciosului său voievod Basaraba graţiosul salut al luminăţiei-sale.

Toate titlurile fuseseră rostite rar şi apăsat. Banul se reculese şi urmă pe un alt glas, subliniind astfel trecerea de la augusta formulă la ceea ce nu era decât un mesaj, foarte important, desigur, dar putând fi schimbat în funcţie de oameni şi împrejurări, în vreme ce intangibila titulatură regală era menită să înfrunte veşnicia.

— Regele apostolic a aflat cu întristare că pe timpul răposatului rege Andrei, predecesorul majestăţii-sale, voievodul Ardealului a scornit pâre şi vorbe mincinoase împotriva domniei-tale, vasal credincios, îndreptând astfel asupră-ţi mânia regală. Au pierit în acea tristă împrejurare oşteni nevinovaţi, împreună cu un sfânt călugăr, dar, hotărând că dreptatea era de partea nedreptăţitului, prea puternicul nostru rege a binevoit să treacă în uitare cele făptuite la Poienile-Văii de cneazul Basaraba. Privirile mânioase ale luminăţiei-sale s-au întors către trădădătorul şi rebelul Apor, care a trebuit să dea socoteală. Din păcate, a ajuns la urechile luminatului rege ştirea că ticălosul Apor nu s-a sfiit nici să te alunge, voievod Basaraba, de pe pământurile domniei-tale, nici să te silească să dai adăpost la noua curte a domniei-tale impostorului Otto de Boemia, despre care nu ştii desigur că îndrăzneşte să râvnească însăşi coroana Sfântului Ştefan. Cum te

afli în graţia prea înălţatului rege Carol-Robert, cum uneltitorul Ladislau Apor s-a dovedit făţarnic faţă de luminatul nostru rege şi duşman faţă de domnia-ta, nu ne îndoim că vei da bucuros ascultare cererii de a ni-l încredinţa pe impostor, spre dreaptă judecată în faţa regelui apostolic. Şi este prima parte a soliei.

Mathias îşi încrucişă braţele şi tăcu. S-ar fi zis că ascultă ecourile propriului său glas, era într-adevăr plăcut, puternic, cu inflexiuni metalice şi mlădieri persuasive, un glas bărbătesc. Oare crede ce spune? se întrebă Negru, ecourile glasului vibrând fără ascunzişuri îi stăruiau în auz, banul încremenise în aşteptare şi privirile nu i se dezlipeau de pe faţa voievodului, poate nu ştie cum s-au petrecut lucrurile. Parcă absent, dominicanul îşi prefira mătăniile. Şi văzându-l acolo, în încăperea de sfat, Negru revăzu deodată chipul celuilalt dominican care, într-o rasă la fel de albă sub mantie neagră, venise trufaş la Poienile-Văii. *În politică uiţi ce vrei şi-ţi aminteşti ce se cuvine.* Carol-Robert, fireşte, cunoaşte adevărul, îl cunoaşte şi acest frate Laurentius. Uneltirile lui Apor se prăbuşiseră, dar, pentru a avea mâinile libere, Carol-Robert trebuia să înlăture ultima primejdie. Predându-i-l pe Otto pot nădăjdui într-un răgaz? Când e avusese din nou dreptate, sorocul sosea. Liniştit în privinţa Ardealului, Carol-Robert se putea pune în fruntea călărimii pentru a trece munţii fără teama de a fi prins între două focuri. Şi Otto? Nu-l avea la inimă şi nu se amăgise cu gândul că, ajuns rege, şi-ar aminti că-i datorează recunoştinţă.

— Mai departe, porunci Negru (nu se încruntă, nici măcar nu-şi dădu seama că nu se încruntă), înainte de

a lua o hotărâre trebuia să cunoască în întregime solia, deşi bănuia ce avea să urmeze.

Dominicanul se ridică în vârful picioarelor pentru a ajunge la urechea banului. Ca şi cum nu i-ar fi auzit şoaptele, Mathias aştepta mai departe, cu braţele încrucişate. Dar când Laurentius sfârşi, îşi lăsă braţele în lungul trupului şi glasul plăcut se înălţă din nou, cu o hotărâre nu lipsită de deferenţă.

— Cu voia domniei-tale, am dori să primim răspunsul voievodului înainte de a trece la a doua parte a soliei.

— Am spus: mai departe, banule Mathias.

Vorbise uşor plictisit, de la intrarea solilor nu se clintise în jilţ, braţele îi odihneau pe braţele de stejar. Dominicanul îşi ridică privirile spre grinzile din care mai aburea un vag iz de pădure, oftă, apoi îşi plecă fruntea.

— Prea bine, se învoi ascultător purtătorul de cuvânt, facă-se voia domniei-tale, şi banul se plecă, solii erau binevoitori, nu voiau să facă greutăţi, de hatârul voievodului treceau peste consemnul primit şi înţelegeau să nu-l obosească peste măsură, îl aşteptau desigur îndeletniciri mai plăcute, pricepeau şi, iată, se străduiau să încheie cât mai curând. Luminăţia sa Carol-Robert.... gata să înşire din nou toate titlurile regelui Mathias şovăi pentru o fracţiune de secundă şi se răzgândi în ultima clipă... face cunoscut credinciosului său voievod Basaraba că se învoieşte să recunoască ţara întemeiată fără încuviinţarea regelui de către cel de trei ori vasal al luminăţiei-sale, o dată ca fost cneaz pe locuri asupra cărora se întinde autoritatea regală, a doua oară ca stăpân al ţinuturilor din dreapta Oltului care au plătit tribut coroanei înainte şi după rebeliunea lui Litovoi şi Bărbat, a treia oară ca

stăpân în ţinuturile Cumaniei, închinate coroanei încă de când regele apostolic a primit supunerea religioasă a cumanilor şi le-a dat un episcop. Potrivit legilor pământeşti şi divine, măritul Carol-Robert cere deci reînnoirea jurământului de credinţă şi plata tributului pentru ca buna rânduială şi pacea să domnească şi de aici înainte. Şi a fost a doua şi ultima parte a soliei.

Aşadar, sorocul. Atât de devreme. Murmure pe laviţele unde dregătorii şi cnejii se zbuciumă, Drag se plecă să-mi şoptească la ureche ceea ce ştiu, păsurile munţilor încă neînchise, oastea neînchegată, parte dintre cneji visând la vremile când n-aveau de dat socoteală, Vlaicu strânge spătarul jilţului şi unghiile i-au albit, am învăţat, ai să înveţi şi tu. Şi glasul domnului înalţă egal cuvinte înşiruite firesc, despovărate de ameninţări sau teamă, spune lucruri bine cunoscute tuturor, şi solilor desigur, dar se vede că vor să le audă încă o dată din gura voievodului înainte de a se întoarce la treburile lor şi el le face pe plac, de ce nu, de asta au venit şi de asta i-a primit cu toată cinstea.

— Duceţi, rogu-vă, slăvitului rege Carol-Robert salutul domnului Ţării Româneşti. Multe s-au schimbat, cneazul de la Poienile-Văii nu mai este, nici voievodul din dreapta Oltului, nici regatul cumanilor, de va fi fost. Eu, Basarab-Vodă, v-am îngăduit la această curte a mea de la Argeş, ca stăpân şi Domn. N-am cerut şi nu cer nimic nimănui, nici pământ, nici drepturi şi nu voi să înfrunt pe nimeni. Eu sunt. Iar ca semn că îl preţuiesc pe luminatul rege, de bună voi a mea îi voi trimite un dar, şi an de an îl voi trimite, câtă vreme ne vom bucura de pace.

Închizând ochii, văzu şirul carelor de demult luând drumul taberei lui Maniac. Câte toamne încărcaseră convoiul?

— Cu îngăduinţa măriei-tale, preciză Mathias, era vorba despre tribut...

Dar Negru ridică din umeri:

— L-am numit dar.

Descumpănit, banul se uită la fratele Laurentius, care părea cufundat în rugăciune. Boabele mătăniilor lunecau neînchipuit de repede printre degetele subţiri. Drag îşi şterse fruntea cu dosul palmei. De afară se auzi nechezatul unuia dintre caii solilor, sunetul familiar aduse aer şi soare între pereţii de piatră şi Vlaicu simţi în nări miros de nuia descojită. Curgerea mătăniilor încetă. Plecând capul, dominicanul făcu semn de încuviinţare.

— Cât priveşte jurământul de credinţă, reluă banul cu glasul dintr-o dată nesigur, tuşi, se înciudă şi-şi mişcă picioarele stârnind zăngănitul pintenilor, slăvibul rege...

Negru deschise ochii. Lumina lor verde. Solule, priveşte-mă bine. Cu suliţa l-au pironit ai tăi pe popa Ioan de uşa bisericii. Acum despoaie oamenii în toate comitatele de peste munţi, iar fraţii acestui Laurentius înalţă crucea şi vorbesc despre credinţă.

— Credinţă pentru credinţă, rosti. Potrivit obiceiului. Desigur...

Nepăsătoare, cuvintele reduceau jurământul la o formalitate, un joc de oameni mari care ar face bine să se ocupe de lucruri mai potrivite, spuneau limpede că treburile unor bărbaţi erau altele decât pălăvrăgeala şi chiţibuşeriile, chiar dacă soarta lui Otto de Boemia nu

fusese lămurită.

— În ce-l priveşte pe impostorul Otto de Boemia...

Glasul banului Mathias îşi regăsise inflexiunile metalice şi Negru nu se hotărâse. Otto nu-i fusese niciodată simpatic, dar Carol-Robert îl cerea. Jertfindu-l, întărea acceptarea în doi peri a tributului şi a jurământului, dovedea noului rege că nu are de ce se aventura într-o expediţie de pedepsire. Cât de mult se temea Carol-Robert de pretendentul nenorocos? Pilda lui Litovoi.

— Otto de Boemia, da, da, spuse Negru, l-a mâniat într-adevăr pe luminatul rege?... A fost aici şi l-am îngăduit la curtea mea pentru că s-a dat drept călător dornic să cutreiere lumea şi să-i afle obiceiurile, dacă avea gânduri necurate n-a îndrăznit să mi le dezvăluie, după cum, fireşte, aţi bănuit. Cu dragă inimă l-aş da în mâinile domniilor-voastre. Impostor, aţi spus?... Ce păcat că a plecat de mai bine de o lună.

— Încotro?

Banul Mathias strigase, dar voievodul nu i-o luă în nume de rău, răspunzând la fel de potolit:

— Spre miazăzi, parcă. Aşa-i, vornice Drag?

— Întocmai, măria-ta.

— La curtea ţarului din Vidin, bag seama, încheie Negru.

— Slăvitul nostru stăpân va fi nemulţumit, se încruntă banul, iar Laurentius îşi descoperi pentru o clipă privirile, avea ochi galbeni şi, când îi aţinti asupra lui, Negru le simţi arsura de parcă s-a fi deschis două ferăstruici spre iad, pleoapele coborâră dar dezgustul rămânea în el, ştia că zărise sufletul dominicanului.

Desfăcându-şi braţele în semn de neputinţă şi părere

de rău, voievodul se întoarse către Vâlcu.

— Nu uita, vistierule, de darul făgăduit luminăţiei-sale.

— Nu uit, măria-ta.

Audienţa lua sfârşit. Banul îşi plecă fruntea, era un gest scurt, sec, de parcă s-ar fi izbit cu bărbia în piept. Dominicanul făcu semnul crucii.

— Mergeţi cu bine, mai spune Domnul urmărindu-i cu privirea câtă vreme se retraseră d-a-ndaratelea, dar când uşa se închise în urma lor se simţi vlăguit, bogata mantie neagră atârna neînchipuit de greu, mâinile începură să-i tremure.

— Vine sorocul, şopti, toţi vorbeau acum în acelaşi timp şi nimeni nu-l auzi.

Se ridică, şovăi pe picioare.

— Maria-ta, se repezi Vlaicu.

— Du-mă la aer, ceru Negru în tăcerea lăsată deodată.

Am cucerit răgazul? Atâta poate fi, un simplu răgaz. Otto? Carol-Robert îşi face spaimă singur. Dacă l-ar cunoaşte... Vlaicu deschise fereastra. Solii ajunseseră la poartă, încălecau. Cele două şiruri de oşteni stăteau neclintite, soarele le poleia armurile. Abia când poarta se închise răsună o poruncă, toţi se răsuciră pe călcâie şi porniră cu acelaşi pas.

— Bine, Vlaicule, şopti Negru.

Curând vei avea nevoie de ei. Cât de curând?

Vâslind spre Argeş, o barză străbătea pieziş cerul curţii.

Otto de Boemia luă din mâinile scutierului ciubărul de metal al coifului şi şi-l puse pe cap. Buza coifului se

sprijinea pe umeri, ciubărul îi acoperea capul şi gâtul, lăsând doar două spărturi înguste în dreptul ochilor. Ţeapăn din pricina armurii, cavalerul păşi ca o mare păpuşă de fier până la uşă, duşumeaua gemea şi se încovoia sub povară, dându-i sentimentul îmbătător al propriei sale puteri, era mare şi greu ca unul dintre uriaşii vremilor cântate de poeţi şi aflaţi uneori împietriţi în pământ, nu se îndoia că şi despre el avea să se cânte cândva, din păcate nu se pricepea să alcătuiască stihuri şi să le potrivească muzica, ştia doar să pună suflet în cântecele altora, altminteri ar fi compus singur unele în stare să-l slăvească aşa cum se cuvenea, dar mulţumi în gând Sfintei Fecioare pentru simţământul de invincibilitate pe care i-l insufla ori de câte ori îmbrăca armura, aşa se simţise înaintea turnirului de la Augsburg, semn bun, Otto credea în semne. Scutierul îl ajută să urce pe cal, dându-i, aşa cum poruncise, scutul nepurtând niciun fel de însemne, apoi încălecă şi el.

Ştirea suirii lui Anjou pe tronul Ungariei îl găsise nepregătit. Apor, ce-i drept, nu mai trimisese demult veşti şi pretendentul izolat la curtea voievodului valah se plângea de trădare, Apor nu uita probabil că Otto îl jignise respingând mâna osoasă a fiicei sale (o scândură în teacă de catifea, slăvite doamne, striga Otto, mimând durerea pe care i-o pricinuise ciocnirea întâmplătoare cu fiica lui Apor într-unul din coridoarele castelului de pe Târnave, Maria şi Stanca râdeau), dar tânărul trecea surprinzător de repede de la veselie la tristeţe, totul era pierdut, spuneţi-mi că nu mai e nicio speranţă şi ştiu ce-mi rămâne de făcut, dimpotrivă, îl linişteau doamnele, Maria amintea chiar un proverb

francez auzit demult de la un frate cistercian de la Cârţa, lipsa de ştiri înseamnă ştiri bune, adevărat, întărea Stanca, veştile rele sosesc în grabă şi pe cele bune nu se zoreşte nimeni să le aducă, mai bine să ascultăm plângerea cavalerului plecat în cruciadă. Otto apuca viela şi, trecând amărăciunea în cântec, nu mai găsea în el decât o dulce melancolie atunci când făcea să răsune ultimele acorduri.

Adevărul e că, în adâncul fiinţei, era încredinţat că totul trebuia să se sfârşească bine, soarta fusese milostivă cu el, era de-ajuns să dorească ceva pentru ca dorinţa să-i fie împlinită, oamenii se îmbolnăveau, mureau şi lui nu i se întâmpla niciodată nimic, pentru a-l mulţumi se aflau întotdeauna unii care-l iubeau mai mult decât se iubeau pe ei înşişi şi primeau bucuroşi să fie bruftuluiţi, chiar înjosiţi, fără să-i poarte pică, până şi acest Carol-Robert nu-i putea face una ca asta, în cele din urmă se va da în lături rugându-l să ia tronul de care se recunoaşte nevrednic sau îşi va frânge gâtul căzând de pe cal, sau se va otrăvi cu ciuperci, în sfârşit, nu Otto trebuia să-şi bată capul cu felul în care soarta avea să repare greşeala grosolană făcută odată cu naşterea lui Anjou. Îl şi visase dealtfel, în sala imensă a palatului nu erau decât ei doi, stăteau în picioare şi se priveau, o pală de vânt a bufnit într-o fereastră deschizând-o şi unda îngheţată l-a pălit pe Carol-Robert, care s-a făcut pământiu la faţă, încerca să se ţină locului dar şuvoiul de aer rece îl împingea îndărăt într-o lunecare neîntreruptă, nu mişca din picioare şi, ciudat, se micşora văzând cu ochii, aşa că nu era mai mare decât un gnom când peretele din fund l-a înghiţit, îndată s-a făcut lumină, trâmbiţele au

început să sune, Otto purta acum mantie de hermină şi în faţa lui un cardinal înălţa cu amândouă mâinile coroana Sfântului Ştefan. Trezindu-se, a aflat că Anjou fusese uns rege.

Atunci s-a dat cu capul de pereţi, a plâns şi s-a vârât în pat. Mai avea momente când nu putea crede că soarta se arătase totuşi atât de nedreaptă. N-aş fi fost un rege mai bun, Hermann, spune şi tu? De o mie de ori mai bun, răspundea scutierul clătinându-şi mustăţile roşcovane care descriau un arc de o parte şi de alta a bărbiei cu gropiţă pentru a-şi ridica ţanţoş pămătufurile.

Otto nu se arătă timp de o lună. Dar când se ivi, în sfârşit, palid şi cu faţa suptă, începu să croiască planuri pentru răsturnarea uzurpatorului. Apor rămânea principalul aliat, Otto era sigur că uitase demult mărunta neînţelegere dintre ei şi nu trimetea veşti doar pentru că trebuia să fie prevăzător, zilele lui Anjou erau însă numărate, Apor pregătea răscoala, se încredinţa de fidelitatea comiţilor (asta cere timp şi bani, lămurea Otto, dar a avut la îndemână timp destul şi ştia că regele îi va înapoia înzecit tot ce cheltuise, aşa că pregătirile se aflau, fără doar şi poate, pe sfârşite), după care avea să repeadă un sol cu rugămintea ca el, Otto, să se pună în fruntea armatelor pentru a începe marşul triumfal la capătul căruia îl aştepta tronul. Voievodul Basaraba va fi şi el bucuros să-l urmeze, pare posomorât, dar Otto ştie câtă dragoste îi poartă, nu-l adăposteşte oare fără să-i ceară nimic? Fiţi sigure, nobile doamne, că regele Otto de Boemia nu-i va uita pe cei ce i-au stat alături în anii de restrişte. Fireşte, în clipa potrivită, Serbia, Croaţia şi

Bulgaria se vor ridica şi ele. Ce-i va mai rămâne de făcut lui Anjou? Rugăciunea, râdea gros Hermann apucându-se să lustruiască armura viitorului rege, nu se putea şti când va avea nevoie de ea.

Maria îi împărtăşi lui Negru noile planuri ale lui Otto, dar voievodul se mulţumi să dea din umeri, avea destule griji pentru a nu-şi pierde vremea cu băsnelile pretendentului înlăturat de la domnie. Vlaicu primi totuşi porunca să aleagă un om de încredere, care să nu-l scape din ochi.

Solia banului Mathias aduse la lumină un Otto nebănuit, răsărit înzăuat dintre ruinele şubredelor eşafodaje înălţate cu migală şi prăbuşite la aflarea ştirii că nu se mai putea bizui pe Apor. Hermann îl văzu tăcut, prăbuşit în el însuşi. Nu-şi smulse părul din cap, nu plânse şi nu-şi pierdu cunoştinţa. Cu faţa la perete, cercetă îndelung desenul crăpăturilor din bârnele înnegrite. Când, în cele din urmă, se întoarse către scutier, era grav şi demn.

— Sunt Otto-fără-Ţară, Hermann. Ochii albaştri păreau două bile de gheaţă înfipte într-o mască plumburie şi scutierul se întrebă îngrijorat dacă stăpânul lui îl vede. Buzele pălite rostiră însă: Armura, Hermann.

Alături de fratele Laurentius, banul călărea tăcut, întrebându-se pentru a suta oară dacă solia însemna o izbândă sau un eşec. Fireşte, totul atârna de felul cum priveai lucrurile şi, mai ales, de felul cum le înfăţişai. Clipa ameninţătoare în care avea să dea socoteală înaintea franţuzului îl neliniştea. Dacă aş fi fost singur… Oftă, nu fusese singur. Cu dominicanul trebuia

să fie prevăzător, prevenitor chiar, Carol-Robert nu precizase care dintre ei se afla în fruntea soliei şi se mulţumise să-i îndemne la colaborare, ca şi cum păianjenul şi albina puteau colabora (Mathias zâmbi fără voie, comparaţia şchiopăta poate în ce-l privea, dar Laurentius era un păianjen, se număra printre umbrele albe care ţeseau pânzele cleioase ale politicii regale, îndeletnicire faţă de care banul nu simţea decât repulsie şi dispreţ, pe deasupra, deşi nu făcea poate parte dintre inchizitorii credinţei, avea cu siguranţă legături cu ei). De fapt, nu puseseră mâna pe Otto de Boemia, iar valahului îmbrăcat ca un adevărat senior nu-i prea ardea de politică, lucru dealtfel lesne de înţeles, discuţia îl plictisise pur şi simplu, nici nu prea cunoştea înţelesul cuvintelor şi-i tot da zor cu darurile când era vorba de tribut, jurământul de credinţă i se păruse cum nu se poate mai firesc, se vedea că abia aşteaptă să pornească la vânătoare sau la vreo întâlnire galantă şi Mathias îl înţelegea cum nu se poate mai bine, să fi fost singur s-ar fi priceput să-i înfăţişeze regelui în aşa fel rezultatul soliei. Încât să primească nu numai felicitări, ci şi o danie, pentru o clipă gândul îi zbură la pădurea pe care o râvnea de mult, era acolo un eleşteu, până şi o cascadă lângă care se putea înălţa un pavilion de vânătoare... Dar nu fusese singur. Încercase să-l tragă de limbă pe Laurentius, ei bine, o făcurăm şi pe asta şi, pe cât se pare, n-a ieşit prea rău, dar dominicanul, naiba să-l înţeleagă, îi aruncase o privire de peşte fiert, cine ştie cum are să întoarcă lucrurile, cerşetorii ăştia nu fac decât să toarne ulei peste foc, că pe toate le văd altfel decât oamenii care se bucură de viaţă şi dacă...

Gândurile banului fură întrerupte, intraseră într-o mare poiană şi din faţă se ivise, ieşind pe neaşteptate de după trunchiurile groase, un cavaler echipat fără cusur, aşa cum nu s-ar fi aşteptat să întâlnească în sălbăticia pe care o străbăteau, dar veşmintele voievodului, dar garda care-i întâmpinase în curtea casei sale, ştim prea puţine despre valahii de dincolo de munţi, nu apucă însă să stăruie asupra noii pricini născătoare de nedumeriri, cavalerul trase de frâu şi calul lui bătu aerul cu picioarele din faţă. De sub coiful masiv glasul tună înăbuşit:

— Banule Mathias, scoate spada.

— Nu vezi flamura regală? Sunt sol, timpul nu-mi aparţine.

— Voi proclama în lumea întreagă că banul Mathias e un laş.

— Prindeţi-l, porunci dominicanul, dar înainte ca oştenii să se dezmeticească se ivi un pâlc de călăreţi, cineva zvârli un năvod, cavalerul fu tras de pe cal şi luat pe sus într-o învălmăşeală care se potoli cât ai clipi.

Un singur călăreţ rămăsese în faţa solilor, iar Mathias şi Laurentius îl recunoscură pe fiul voievodului.

— Cinstiţi soli, spuse acesta, în numele Domnului nostru vă cer iertare...

— Cine era? întrebă Mathias, încă buimăcit, atacarea unui sol regal era o jignire depăşind-o cu mult pe cea care-i fusese adusă direct, obrajii-i ardeau şi simţea nevoia să urle, dar tânărul prinţ cerea iertare şi, descumpănit, trase cu coada ochiului spre Laurentius, care părea dintr-odată absent, deşi abia strigase prindeţi-l, reacţie de păianjen, unui cavaler numai aşa

ceva nu i-ar fi dat prin minte.

— Un biet nebun, răspunse Vlaicu. Acum câţiva ani, într-o luptă cu tătarii, a căzut de pe cal şi s-a lovit la cap. De atunci, când vede oameni înarmaţi, se năpusteşte asupra lor.

— Ştia cine sunt, spuse Mathias.

— Numele solului regesc n-a fost ascuns. Ar fi trebuit?

— Nu vorbea limba valahă, spuse dominicanul şi Mathias tresări, aşa era, nici nu băgase de seamă.

— Dar nu-i valah, lămuri Vlaicu, e un armurier de dincolo de munţi, armura în care l-aţi văzut e aidoma celor pe care ni le-a vândut, de asta nici nu poartă însemne, o armură nouă pe care a pus-o când s-a vestit năvala tătarilor şi de atunci nu se mai desparte de ea. Încă o dată, ne pare nespus de rău. Marele voievod Basarab vă urează drum bun.

Şi, salutând, Vlaicu întoarse calul şi se înfundă în pădure.

— Nemaipomenit, izbucni Mathias, o mulţime de lucruri îi veneau în minte, ce-ar fi trebuit să-i spună cavalerului, întrebări adresate prinţului, dar dominicanul spuse scurt:

— Într-adevăr, şi-şi îndemnă calul.

Neliniştit, banul făcu semn cu braţul. Oştenii se puseră în mişcare, o mierlă fluiera. Fără să ştie de ce, Mathias se îndoi dintr-odată de succesul soliei, dar nu la ciudatul armurier se gândea, sufletul îi era plin de o amărăciune îndreptată împotriva dominicanului tăcut care, presimţea, avea să împiedice înălţarea pavilionului lângă cascada din pădurea unde nu va mai vâna, poate, niciodată.

— Doamne!... Negru...

Atrasă de zgomot, Maria trecuse peste toate opreliştile şi deschisese uşa. Voievodul îşi încleştase mâinile pe umerii lui Otto şi-l zgâlţâia cu o putere de care nu-şi dădea seama, smucit înainte şi înapoi capul pretendentului se bălăngănea şi i se auzeau dinţii clănţănind, mânia şi ruşinea care-l făcuseră să se zvârcolească şi să blesteme când se pomenise prins în năvod, smuls de pe cal şi apucat ca un sac, apoi extras din armură şi adus înaintea omului cumplit care răcnea ca o fiară şi se năpustise asupră-i cu labe de urs îl părăsiseră, nu mai simţea decât groază, teroarea paralizantă în faţa unei dezlănţuiri pe care nu şi-ar fi putut-o închipui şi pe care nimic n-o stăvileşte, muget de cascadă sau trăsnet sau cutremur, nu mai putea vorbi şi icnea doar, ochii i se tulburaseră pe faţa de mort, în vreme ce voievodul şuiera gâfâind:

— Ticălos... besmetic... ce era să faci?

— Opreşte, îi frângi gâtul, strigă Maria punându-i mâna pe braţ, dar Negru o privi crunt, ochii verzi i se făcuseră negri.

— Asta şi vreau.

Împinse totuşi scurt, izbind de perete trupul lipsit de vlagă şi Otto lunecă moale pe duşumele.

— Luaţi-l, răbufni Domnul. Dacă ţine la viaţă, să plece în zori unde-o vedea cu ochii.

— Linişteşte-te, se rugă Maria văzând cum se zbuciumă, Negru se clătina frământându-şi mâinile şi gândurile i se băteau, altele decât îi trădau vorbele.

— Nu l-am dat pe mâna craiului... şi drept mulţumire... Crezi cumva că dominicanul are mintea

de gâscă a banului?

Noroc că şi-a pus ciubărul de fier. Vlaicu s-a descurcat, cum a putut, ba nu, s-a descurcat de minune, dar dominicanul nu se va lăsa înşelat şi Carol-Robert nu ne va păsui. Degeaba mascarada primirii, jocul nevrednic, totul a fost degeaba. Sunt bătrân. Istovit. Inima bubuie precipitat, somnolentă deodată îşi răreşte bătăile lungind pauzele dintre ele şi fiecare e o sfâşiere, încercă să-şi vină în fire şi se poticni, aerul părea un dop, gâtul, în odaie amurgea roşu şi pereţii unduiau, unduiau, Negru, strigă Maria de departe şi faţa ei se micşoră, se mări, acoperi peretele.

— Nimic, a trecut.

Inima bate din nou cuminte, aerul pătrunde în plămâni. De-ar trece şi vara. Încă o vară. Ultima vară?

Sprijinit de doi oşteni, mai mult cărat, Otto părăseşte încăperea. Va pleca în zori împreună cu mustăciosul Hermann şi, neputându-se aventura în Ardeal, va apuca spre răsărit. Viela îi va fi mai de folos decât spada. Cântând plecarea cavalerului la cruciadă va face să plângă domniţe milostive în toate castelele care-l adăpostesc prin Rusia şi Prusia şi Silezia, înainte de a nimeri în temniţa regelui Poloniei, un Anjou.

VEŞNICUL PREZENT

Fusese nevoit să stăruie culcă-te, acum te poţi culca, în cele din urmă, istovită, Maria adormise şi torsul egal al răsuflării ei adâncea tăcerea, unsorile doftoroaiei cu mâini pufoase împinseseră suferinţa într-o cuşcă de unde nu mai avea puterea să-l chinuie ca în primele zile când se zgârcea de durere şi-şi muşca până la sânge buzele ca să-şi înghită urletul, nu-i era somn, candela lumina deasupra capului balaurul străpuns de suliţa unui Sf. Gheorghe ce rămânea în întuneric, dar perdelele fuseseră date în lături aşa cum ceruse şi luna albăstrea jumătatea iatacului dându-i înfăţişarea nepământeană a unui colţ de cimitir, de ce cimitir, cuvântul nu evoca nimic înspăimântător, dimpotrivă, nici teamă nici silă nici măcar fiorul fără nume urcând din taina albă a oaselor, nimic, jumătatea albastră a încăperii părea desprinsă dintr-un tărâm în care totul era altfel, altfel cum? se întrebă zâmbindu-şi cu o îngăduinţă cumva zeflemitoare, atât cât să-l asigure că, rămânând el însuşi, primeşte să rătăcească prin lumea cu alcătuiri schimbătoare aflate dincolo de schimbare, un veşnic prezent, silindu-se să-l înţeleagă nu-şi lua ochii de la spaţiul modificat de pulberea căzută din lună, da, schimbarea lua aparenţa netulburată a veşniciei şi devenea liman, îşi aminti de peştera în care-i fusese

dat să privească viitorul şi gândul adormit al faptei răsunătoare pârguită la flacăra atâtor vise îi grăbi bătăile inimii, tărâmul lunar pierdu din vrajă fără să se topească în adevărul întunecat al încăperii, nu-i amintise oare de întâlnirea cu viitorul pentru alegerea căruia rostise vorba şi făcuse gestul deschizător de faptă? se surprinse mirându-se de intervalul incert de timp în care nu-l mai încercase mândria celui ce-şi înscrie numele în amintirea oamenilor, fapta lui răsunătoare, Descălecatul, ţinea de trecut, nu-şi închipuise greutăţile ce-l aşteptau, grijile, graba în care trebuia să gândească totul, nu-şi închipuise măcar cum avea să-i fie dat să zacă asemenea prea încercatului Tihomir, capul lui de mort pe perna udă, de când nu m-am mai gândit la tine, Tihomir?

Privea încă spre bucata de lume albastră, dar nu mai putea pătrunde în oaza lunară, totul era din nou răvăşit, fapta, rana, soarta lui Tihomir lâncezind pe patul de suferinţă fără să poată trăi şi fără să poată muri, Vlaicu singur în faţa lui Carol-Robert ameninţând cu expediţia de pedepsire, ce mai pot face, n-am făcut destul? poate că pentru a atinge limanul era de ajuns să asculte din nou torsul liniştitor al Măriei spre care se întoarse înăbuşind un geamăt, durerea era în el pândind mişcarea, cel mai neînsemnat pretext pentru a ieşi din cotlonul unde doftoroaia o surghiunise, dar se ogoi îndată şi-i îngădui să ghicească faţa albă, neclară în întuneric, în ciuda cutelor adunate în jurul ochilor ei n-avea nevoie de lumină pentru a vedea domniţa captivă de pe vremuri, lebăda albă trăia în el, cutele nu făceau decât să-i sporească fragilitatea fără s-o schimbe sau se iveau acum şi pe faţa celei ce-l numise

cavaler şi mântuitor al meu după ce i se arătase sub nimbul florilor viorii, pe fundalul unei stânci înverzite de muşchi, buzele Măriei, ştia, vibrau, ochii i se mişcau sub pleoapele lăsate, se afla lângă el dar cutreiera o nelume în care, fără a înceta să fie ea însăşi, era casă vorbitoare şi stejar şi pasăre, poate că-l şi oblojea mai departe, dar rămânea departe când totul în el era răscoala părerilor de rău şi drojdiile durerii îmi tulbură sufletul, limanul se trage îndărăt arătându-mi că altul e drumul, degeaba vreau să mă înşel, drumul trece prin tărâmul albastru, începe de acolo, din nefiinţă.

Se trase de sub pătură ferindu-se s-o trezească pe cea care-l veghease nopţi la rând şi-şi muşcă din nou buzele zdrobite sub cojile sângerânde, rana era o fiară la pândă şi prima lui mişcare o zădărâse, acum izbea în zăbrelele nevăzute pe după care fusese închisă, fiecare zăbrea era o coardă răspunzând în creieri, în coşul pieptului, în buricele degetelor, alungate de sloiuri neted fulgerate pe spinare valuri fierbinţi îl izbeau silind să-l abată din drumul spre oaza albastră către care înaintă şovăitor prinzându-se de spătarul unui scaun, suflând pe nări se lipi cu spatele de perete şi aşteptă ca fiara să se liniştească, se şi linişti întrucâtva, doar mişcarea o făcea să turbeze sub legătura albă pe care se şi grăbise să urce un roşu trandafir lipicios.

Lunecă într-o parte frecând peretele şi, fără să ştie când, intră în jumătatea nepământeană a încăperii. În jur şi în mintea lui era totul ceţos, liniştea nu-l răsplătea cu linişte şi buzele rănite întrebară muţeşte ce *mai vrei,* înainte de a şti cui îi adresează întrebarea. Mişcându-se încet întinse braţul şi apucă mantia

spânzurată de cârligul prins în uşă. Răspunsul aştepta afară, în bătaia lunii, n-ar fi putut spune cum ştie, dar ştia, aşa că deschise uşa, se strecură în culoarul întunecos, apoi în încăperea de sfat, coborî împleticit treptele, de câteva ori se opri fără să audă decât glasul fiarei şi uruitul propriului său sânge, trase de belciug şi se înspăimântă simţind cum îi tremură mâna, dacă n-am putere, întoarse capul, cineva sufla greu în spatele lui ca şi cum ar fi zorit să-l ajungă, dar nu, gâfâia chiar el, trase şi peretele nu se cliniti, fruntea împingea în piatră cu amăgirea puterii dispărute, cu disperare, atât de nevolnic, îşi aminti că trebuie să tragă şi nu să împingă, trase lăsându-se pe spate şi peretele începu să vină spre el umplându-l de o biată fericire care-l năuci, trase, deschiderea era acum destul de mare ca să poată trece în dungă şi se strecură în galeria tainică de care doar ai lui ştiau şi de săparea căreia se îngrijise când începuse ridicarea casei domneşti, ultima speranţă, ce mai sper, atunci nu bănuise în ce fel avea să-i fie de folos şi de fapt nici acum nu bănuia, deşi se clătina sub bolta umedă izbindu-se de zidurile atât de apropiate încât le-ar fi putut atinge, dacă şi-ar fi desfăcut braţele. Dar n-avea puterea să le ridice. Prin beznă, icnind la fiecare pas, se târa. Şi când, într-un târziu, dădu cu capul de poarta îngustă, dincolo de care începea lumea albastră, rămase fără gânduri, cu obrazul lipit de ferecătura binefăcător de rece. Poate că-şi pierdu cunoştinţa, dar nu căzu, fără să-şi dea seama vechea încrâncenare îi strunea trupul sau era altceva, în stare să treacă şi prin piatră şi care îl ţinea în picioare, mai avea nevoie de el. Gemând, deschise ochii. Întunericul era acelaşi, nu ştiu unde se află, îşi

aminti, se blestemă regăsindu-se neputincios şi dintr-odată mintea i se limpezi şi înţelese că tocmai neputinţa îl adusese acolo punându-l să întrebe *ce mai vrei,* răspunsul striga afară, încă nu-l auzea dar ştia că-l aşteaptă în veşnicul prezent al cimitirului care nu era cimitir şi simţi nevoia dezlegării, nu sunt atras, ademenit, nu, *vreau* să ies în calea răspunsului, eu, de bunăvoie.

Poarta se deschise mai uşor decât se temuse. Ca o cârtiţă trecuse pe sub iarba curţii, pe sub ziduri, trunchiurile îl ascundeau, mantia neagră îl ascundea în lumea schimbată, încremenită, spre care năzuise. O mare tăcere. Doar Argeşul, mai încolo, fremătând.

— Ascult, spuse Negru.

Dar răspunsul nu venea. Pentru o clipă îl înfioră îndoiala, se înşelase poate lăsându-se în voia pornirii lăuntrice care-l scosese din încăperea pe jumătate cucerită de pulberea de sidef sclipind acum pretutindeni în jur. Făcu un pas şi pământul îi fugi de sub picioare rostogolindu-l în prăpastie, se miră de încetineala cu care cădea întorcându-se lin pe o parte şi pe alta, mai degrabă plutea înfăşurat în razele de lună ca într-un hamac legănat tot mai jos, timpul se oprea pentru a-i lăsa răgazul să descopere mulţimea ochilor deschişi în peretele râpei, toţi se uitau la el şi înţelese că nu se înşelase dăruindu-se privirii lor treze, apoi, cu faţa spre cer, se opri pe un tăpşan înconjurat din toate părţile de pereţi de pământ, pe culmea cărora brazii vegheau, negri.

Am murit, îşi spuse, nu putea cădea de la asemenea înălţime rămânând viu, cu atât mai puţin nesfârtecat de durere, şi el nu simţea durerea, cântecul îndepărtat

era al unui heruv, nu-i desluşea cuvintele, cum ar fi înţeles graiul heruvimilor? aşa că se mulţumi să asculte deschizându-se pentru sonora rostogolire a boabelor de mărgăritar ciocnite cu bile de sticlă în tăcerea albastră care-i dilua trupul, răpindu-i greutatea, făcându-l străveziu, incapabil de altă dorinţă în afara păcii fără început şi fără sfârşit a limanului spre care năzuise.

Într-un târziu, când îşi dădu seama că aude trilurile unei privighetori, palmele îi recunoscură moliciunea jilavă a ierbii şi, zâmbindu-şi cu îngăduinţa zeflemitoare cu care-şi mai zâmbise, se propti în mâini, aşezându-se. În cuşca trupului fiara murise. Visez. Şi nu se mişcă, de teamă să n-o trezească. Aici, în fundul hornului de pământ, era din nou întreg, visase drumul chinuitor prin galerie, căderea, lumea albastră în care ţinuse să pătrundă era binefăcătoarea minciună a lipsei de durere şi durerea îi fusese luată, totul atârna de un fir de păr, o vorbă* un gest şi ar fi fost iarăşi zvârlit în neputinţă... o vorbă... un gest... vorba şi gestul.

Mâna zvâcni, atinse legătura: trandafirul cleios era acolo. Neînţelegând, îşi privi degetele roşii. Cu ochii la ele, şopti:

— Ce mai vrei?

Era o capcană. Fusese totuşi ademenit, atras, prăvălit în capcana pereţilor de pământ. De ce?

Nu întrebă: de cine?

Se simţea întreg, i se răpise durerea pentru ca mintea să-i fie limpede, pentru ca să ştie că nimerise în capcana din care n-avea să scape. Pala de mânie răsucită în el era atât de năprasnică încât Negru

începu să tremure ca pe vremuri, când nu accepta să fie folosit, chiar dacă neîntreruptul lui zbucium tindea spre desăvârşirea marelui plan. Uitată, regăsită, vechea mândrie scăpăra în privirile cu care înfruntă uriaşele metereze. Atunci descoperi că nenumăraţii ochi ai pământului se induseseră, pieriseră poate, şi că o nesfârşită scară îşi înalţă treptele pe unul dintre pereţi. Privighetoarea tăcuse.

Încet, absent dintr-odată, se ridică. Scara era ciudată, fumurie, cu unghiuri şi suprafeţe precis tăiate, totodată ceţoasă, pulberi lunare învolburându-se în alcătuirea ei străpunsă de fulgere. Puse piciorul pe prima treaptă, o simţi solidă, dar fiara se deşteptă râşcâind şi el se trase îndărăt, acolo unde nu era durere. Mai încercă o dată repezindu-se în aşa fel încât să poată atinge şi treapta a doua, se afla acum cu ambele picioare pe scară şi suferinţa se dezlănţui frângându-l pe treptele în care ceaţa răsucea volute graţioase, totul reîncepea în geamăt şi scrâşnet, de ce, nu i se dăruise un trup întreg decât pentru reînnoirea chinului de care se dezobişnuise?

Încercă totuşi să se târască în sus, o treaptă, încă una, dar ştia că tortura era lipsită de rost, nu voia să se regăsească neputincios acolo unde nu mai putea fi decât povară. Se răsuci cu ură, îi ardeau până şi unghiile, până şi genele, lunecă rostogolindu-se pe tăpşan şi îndată ce atinse iarba se simţi izbăvit. Tătarul cu coif ascuţit rânji, ochii i se prefăcură în două cute piezişe şi dinţii îi sclipiră sub buza încercuită de mustaţa subţire, dar nu era tătarul cu săgeata otrăvită, ştia, arcaşul rămăsese necunoscut şi poate scăpase cu viaţă, cel pe care îl vedea ridicase zadarnic scutul

rotund încercând să se ferească de paloşul care-l izbise între umăr şi gât, ultimul tătar răpus de mine, de asta îl văd numai pe el când îmi amintesc lupta şi totul se şterge apoi şi sunt numai durere.

Nici nu fusese o luptă, hoarda năvălise pe neaşteptate şi cneazul Staicu, cel cu fântâna, silise toţi oamenii să iasă la câmp, chiar şi străjerii, aşa că tătarii nu întâmpinară împotrivire. Jefuiseră aşezarea, uciseseră bătrânii şi dăduseră foc celor câteva case, dar, nemulţumiţi cu cât prădaseră şi cu copiii pe care-i târau după ei, porniseră după bărbaţii şi femeile în putere. Puţini izbutiră să se ascundă, cei mai mulţi se pomeniseră legaţi şi mânaţi ca vitele.

Negru se afla la curtea lui Neagu, după şase fete muierea îi dăruise în sfârşit un fecior şi cneazul jurase să nu-l boteze decât în prezenţa voievodului, Negru nu voia să primească, n-am timp de botezuri, dar Neagu stăruise atâta şi bucuria lui era atât de molipsitoare încât se învoise până la urmă, mulţumit în adâncul sufletului că i se dă prilejul să scape din păienjenişul treburilor. Se afla în fruntea mesei când se vesti că dinspre locurile lui Staicu se ridică trâmbe de fum, cineva fu repezit în cercetare şi dădu peste un flăcău năucit, care nu putea bolborosi decât tătarii, tătarii, toţi cu Negru în frunte se zvârliră pe cai şi ajunseră din urmă hoarda cu mersul îngreunat de prăzi şi de robii legaţi cu funii de şei. Nu fusese o luptă, abia o ciocnire din care puţini tătari izbutiseră să scape, dar o săgeată cu vârful muiat în venin se înfipse în pieptul lui Negru tocmai când îl dobora pe cel al cărui rânjet avea să-l urmărească pe patul de suferinţă. Nu ştiuseră că săgeata era otrăvită şi arseseră totuşi rana cu fier

înroşit, dar veninul apucase să se răspândească în trupul osândit la suferinţa lui Tihomir şi dăduse naştere fiarei hămesite care avea să-l roadă cu încetul.

Atunci, pe tăpşanul din fundul hornului de pământ şi lângă scara neguroasă, înţelese că era liber. Nu fusese coborât nici acum la rolul de unealtă, putea alege întoarcerea în lumea pe care o părăsise, lumea suferinţei inutile, unde nu mai era decât povară, lumea din care fugise (atras de răspunsul făgăduit de albăstrimea ninsă cu pulbere lunară, făgăduit? el singur simţise că răspunsul îl aşteaptă aici, în veşnicul prezent de dincolo de durere) pentru că nu-i mai putea dărui nimic. Nevoia de faptă. Condamnat la faptă? Aflat prin faptă. Nu ce *mai vrei* ar fi trebuit să întreb, nici ce *mai vrem,* doar ce *mai putem face* pentru ca fapta nedesăvârşită să-şi poarte ecoul prin veacuri.

Până atunci, ca să răsune, ceruse mereu prezenţa oamenilor.

Aici, între pereţii întunecaţi, sunt singur.

Lividă, strunindu-şi ambiguitatea neliniştită a spiralelor străpunse de lumini, scara aştepta.

Şi clipa era din nou de felul celor cunoscute, începând aici şi prelungindu-se în timpul fără sfârşit, se înşelase, răspunsul aştepta afară dar nu venea de afară, răspunsul clocotea în sângele lui.

Nimeni n-avea să ştie. Nu va fi înălţat pe niciun deget de piatră.

Stropul de venin.

Se simţi dintr-odată puternic, viu, îşi simţi foamea de spaţiu când braţele i se desfăcură pentru o ameţitoare îmbrăţişare şi se roti de câteva ori, repede, trăgând în piept mirosul ierbii strivite, miros de rădăcină şi piatră

udă, apoi se lăsă la pământ, se lungi pe spate. Mantia neagră îi lunecă de pe umeri. Atunci, vârându-şi mâna în deschizătura cămăşii, apucă legătura, smuci. Fiara ţipă şi râşcâi cu o sută de gheare, dar tăcu sleită de valul de sânge care ţâşni din rană şi pe care pământul îl primi.

Ultimul răspuns, pecetea faptei mele şi marea, nesfârşita împăcare. Ce-am clădit, să dureze. Nu mai sunt cel ce-şi impune voinţa cu paloşul sau mistria, sunt *înăuntru...*

Se întinse ca şi cum ar fi vrut să-şi desfacă oasele din încheieturi, pământul îi bău un nou val de sânge şi totul se apropie de el într-o tăcută şi lentă creştere, malurile înţesate de ochi şi brazii zvârliţi pe cer, luna şi acele de foc ale stelelor, încă un sfârşit devenind început în calma osmoză prefăcând degetele în ferigi şi muşchiul în plete, unghiul din care privea se răsturnă şi ştiu că vede prin ochii bufniţei, deşi era totodată izvorul şi fluturele şi vizuina în care puii de vulpe scânceau în somn, era drumuri şi case şi holde şi alcătuiri nemaivăzute pentru care nu avea nume şi în care fulgerau oţelul şi sticla, era truda şi odihna şi râsul şi plânsul şi slava, tot ce văzuse în peşteră când timpul oprit îi îngăduise să afle că era cheia veacurilor, tot ce din veac în veac avea să crească pentru că singur, neştiut, hotărâse să-şi curme viaţa, ca viaţa lui netrăită până la capăt să-i însufleţească fapta.

Luna îşi apropie faţa de faţa lui şi Maria zâmbi cu zâmbetul de odinioară care-i dezvălui în colţurile ochilor mulţimea cutelor de acum, era ea şi era în acelaşi timp necunoscuta înspăimântător de frumoasă care-i întinse mâna când lăutarii începură să cânte, un

roi de stele se învârteji alungindu-se şi subţiindu-se pentru a-i alcătui o cunună rotitoare pe creştet, ceva scăpără deasupra frunţii lui şi-şi dădu seama că poartă şi el o cunună de stele.,

Aţi venit cu toţii? Nu te-ai schimbat, tată. Nici Stârcea nu s-a schimbat, cu barba lui tot atât de albă, nici tu, flăcăule năsos, ochii ţi-au rămas la fel de albaştri ca pe vremea încăierării cu Maniac, nici tu, popă Ioan, nici Stan al lui Tatu, nici cneazul Tihomir, vă văd chiar dacă văd prin voi şi malul de pământ şi stelele. Râuri de foc şi nuri de aur, priviţi, nu s-au pomenit odăjdii ca odăjdiile muntelui ce vine spre noi şi face să se cutremure pământul.

Bătrânul cneaz Toader ridică braţul. O coadă de foc despică noaptea şi brazii mugesc cu glas de tulnic şi fluierele crăcilor sună şi ceterele frunzişurilor cântă când înspăimântător de frumoasa crăiasă Maria îşi lasă mâna în mâna lui Negru.

— La nunta mea a căzut o stea, spune el, dar nu mai apucă; zbuciumându-se pe culmea zidurilor de pământ, nici buzele pământului împreumnuu-se deasupra lui.

În faţa peretelui de stâncă sură, neauzit, ieşea din neguri şi intra în neguri călărind, călărind, călărind în veşnicul prezent al începutului său fără de sfârşit..

Uneori îl văd ca prin sită. E seară? E dimineaţă? Timpul lui nu cunoaşte ora. Pe poteca de piatră deasupra căreia fagii au înţepenit pentru a compune decorul menit să-i vegheze trecerea el vine din ceaţă şi în ceaţă se pierde, călare.

CUPRINS

Coperta de *Marcela Cordescu*

VLADIMIR COLIN

TIMP CU CĂLĂREȚ ȘI CORB

EDITURA CARTEA ROMÂNEASCĂ

